

NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN

Luovin Liperin yksikön asuntolanuorten itsenäistymistä tukevan
mallin kehittäminen

Päivi Laakkonen
Opinnäytetyö, kevät 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalian koulutusohjelma
Lasten, nuorten ja perheiden
hyvinvointi
Sosionomi YAMK

TIIVISTELMÄ

Laakkonen Päivi. Nuoruus ja itsenäistyminen, Luovin Liperin yksikön asuntolanuorten itsenäistymistä tukevan mallin kehittäminen. Kevät 2014, 76 s. ja 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu Sosiaalialan koulutusohjelma, Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Sosionomi (YAMK).

Nuorten hyvinvoinnin turvaaminen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy ovat olleet viimeaikojen keskeisiä yhteiskunnallisia tavoitteita. Tällä kehittämistyöllä pyritään omalta osaltaan lisäämään nuorten hyvinvointia ja tukemaan itsenäisessä elämässä selviytymisen taitoja. Kehittämistyön tavoitteena oli luoda malli nuorten itsenäistymisen tukemiseen ammattiopisto Luovin Liperin yksikön asuntoloissa. Tavoitteena oli luoda konkreettinen opetussuunnitelma-
maisesti etenevä ratkaisukeskeiseen työskentelytapaan perustuva kokonaisuus, joka toimii ohjaajien työkaluna arkipäivän työssä. Mallin avulla pyritään vahvistamaan nuorten elämänhallintaa opintojen jälkeiseen elämään.

Kehittämistyö on tehty toimintatutkimuksen keinoin. Toimintatutkimus toteutettiin syksyn 2012 ja kevään 2013 välisenä aikana, jolloin tutkija osallistui ammattiopisto Luovin elämään viikoittain. Kehittämistyön aineiston keräämisessä käytettiin asuntolaohjaajille tehtyjä teemahaastatteluja sekä nuorten kanssa käytyjä yksilö- ja ryhmäkeskusteluja. Haastattelut on analysoitu teema-analyysin keinoin. Teoriapohjana on käytetty nuoren normaalia itsenäistymisprosessia ja työ on tehty itsenäistyvän nuoren näkökulmasta.

Haastattelujen perusteella kehittämistyön teemoiksi nostettiin seitsemän itsenäistymisen osa-alueita, joissa asuntolaohjaajat kokivat nuorten erityisesti tarvitsevan tukea. Teemat olivat: *Itsestään huolehtiminen, päivärytmi, sosiaalinen verkosto ja mielekäs tekeminen, raha-asoiden hoitaminen, virastoasiointi ja avun hakeminen, itsenäinen asuminen sekä työllistyminen*. Teemojen pohjalta luotiin malli, jossa jokainen teema on oma kokonaisuutensa. Jokaiseen kokonaisuuteen sisältyy teeman keskeinen sisältö, tavoitteet, suunnitelma teeman toteuttamiseksi, esimerkkejä käytettävistä menetelmistä, arviointi sekä lomake, jolla pystytään seuraamaan nuoren kanssa käsiteltyjä aiheita sekä nuoren edistymistä. Kehitetyn mallin tarkoituksena on olla konkreettinen, helppokäyttöinen ja nuorten tarpeisiin vastaava.

Kehitetyn ”nuorten itsenäistymisen tukeminen-mallin” mallintaminen toteutettiin syksyllä 2013 ammattiopisto Luovin asuntoloissa asuntolaohjaajien toimesta. Mallinnuksen jälkeen suoritettiin arviointi mallin toimivuudesta, käytettävyydestä sekä hyvistä, että huonoista puolista. Arvioinnin perusteella malli koettiin tarpeelliseksi ja toimivaksi. Mallin teemat koettiin vastaavan nuorten elämän haasteisiin ja sen käyttö koettiin helpoksi. Jatkossa mallia tullaan tarpeen mukaan käyttämään asuntolaohjaajien sekä työvalmentajien työkaluna. Kehittämistyö vastaa arvioinnin mukaan sille asetettuihin tavoitteisiin.

Asiasanat: nuoruus, itsenäistyminen, erityisopiskelija, ammatilliset erityisoppilaitokset, asuntolat.

ABSTRACT

Laakkonen, Päivi. Youth and Independence. Developing an Independence Support Model for Young People at the Luovi Vocational College, Liperi. Spring 2014. 76 pages, 3 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences. Master Degree Programme in Social Services. Welfare of Children, Young People and Families.

Ensuring the wellbeing of young people and preventing their social exclusion are important goals in the present society. This developmental study aims at increasing the wellbeing of young people and strengthening their skills for independent life after finishing their studies. The purpose of the present study was to develop an independence support model for young people staying at the Luovi Vocational College in Liperi. The purpose was also to create a practical problem solving model used by the vocational college teachers in their everyday work.

The research method of the present study is action research. The research material was compiled between the autumn 2012 and the spring 2013 during which the researcher participated in the Luovi Vocational College activities weekly. The material was collected in theme interviews with the college halls of residence staff and in individual and group discussions with young people staying at the college. The interviews were analysed through theme analysis methods. The theoretical background and the viewpoint of the present study are based on young person's transition to independent life.

Based on the interviews, seven elements in the independence process were selected as developmental themes. These were the areas in which young people especially need support according to the college staff. The themes are *taking care of oneself, daily routine, social network and motivational activities, managing financial matters, visiting authorities and seeking assistance, independent living and employment*. The themes were combined into a model with every theme forming its own area, consisting of the theme's central elements, objectives, accomplishment plan, examples of usable methods, evaluation and assessment form to cover the topics discussed with the youth and to follow their progress. The purpose of the developed model is to be practical and well-suited to young persons' needs.

The modelling of the developed independence support model was carried out during the autumn 2013 by the Luovi Vocational College halls of residence staff. After the modelling, the functionality, usability, the benefits and the weaknesses of the model were assessed. Based on the assessment, the themes of the model reflected the challenges in young people's lives and the model was considered functional. In the future, the model will be used in the work of the college staff and employment instructors as required. Based on the evaluation, the developmental study met the set requirements.

Key words: youth, independence, special needs students, vocational special education colleges, halls of residence.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISYMPÄRISTÖ JA KÄSITTEET	9
2.1 Arvot ja erityisammattiopisto Luovi	9
2.2 Liperin yksikkö	11
2.3 Käsitteiden määrittely	13
3 NUOREN ITSENÄISTYMINEN JA ITSENÄISTYMISEN HAASTEET	16
3.1 Nuoruus kehitysvaiheena	16
3.2 Nuoren itsenäistyminen	18
3.3 Nuoren itsenäistymisen haasteet.....	20
3.3.1 Itsestään huolehtiminen ja hyväksyminen	22
3.3.2 Asuminen.....	24
3.3.3 Talouden hallinta	25
3.3.4 Työ ja opiskelu.....	26
3.3.5 Vapaa-aika ja sosiaalinen verkosto	28
3.4 Erityisnuoren itsenäistymisen erityispiirteet	29
4 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	31
4.1 Kehittämistehtävän tarve ja tavoitteet.....	32
4.2 Tutkimusmenetelmä ja viitekehys.....	34
4.3 Aineiston hankinta ja analysointi.....	39
4.3.1 Teemahaastattelu	40
4.3.2 Teema-analyysi ja tulosten tulkinta.....	41

4.3.3 Ryhmä- ja yksilökeskustelu	42
4.4 Aiemman tiedon hyödyntäminen	43
5 ITSENÄISTYMISENTUEN-MALLIN KEHITTÄMINEN	45
5.1 Kehittämistyön suunnittelu, aineiston hankinta ja hyödyntäminen	45
5.1.1 Työntekijöiden näkemykset pohjatietona	47
5.1.2 Nuorten näkökulma pohjatietona	50
5.2 Itsenäistymistä tukevan-mallin luominen	52
5.3 Kehitetyn mallin mallintaminen ja arviointi	53
6 ITSEÄISTYMISTÄ TUKEVA MALLI	56
7 KEHITETYN MALLIN ARVIOINTI SEKÄ HYÖDYNTÄMINEN	69
8 POHDINTA	71
LÄHTEET	73
LIITTEET.....	78
Liite 1 Teemahaastattelun runko	78
Liite 2 Arviointilomake ohjaajille	79
Liite 3 Nuoren itsenäistymisen tukeminen -malli	81

1. JOHDANTO

Nuoruus on keskeinen vaihe ihmisen elämänkaareissa. Nuoruuteen liittyy monia haasteita siirryttäessä pois lapsuuden aikaisesta vanhempien holhouksesta itsenäiseen elämään (Ahola, Melkas & Sauli 1990, 109.) Siirtyminen aikuisuuteen voidaan määritellä kolmen keskeisen kriteerin avulla: omasta itsestään vastuun ottaminen, itsenäinen päätöksenteko ja taloudellinen itsenäisyys (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 161). Suurin osa nuorista selviää nuoruuden ristiriidoista ja vaatimuksista hyvin, mutta aina joukossa on niitä, joilla on vaikeampaa. Juuri tähän itsenäistymisen haasteeseen on pyritty vastaamaan tällä kyseisellä kehittämistyöllä.

Kehittämistyön lähtökohtana on ollut luoda malli ammattiopisto Luovin Liperin yksikön asuntolassa asuvien nuorten itsenäistymisen tukemiseen. Kehittämistyön tarve on lähtenyt oppilaitoksesta käsin ja kehittämistyössä on vahvat työelämäsidokset. Luovi on valtakunnallisesti toimiva erityisammattioppilaitos, jossa tarjotaan ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta, valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta sekä ohjausta ja aikuiskoulutusta (Luovi 2013). Ammattiopiston käyttöön kehitettävän mallin avulla on tarkoitus tukea nuorten itsenäistymistä ja itsenäisyyttä eri elämän osa-alueilla esimerkiksi taloudenhallinnassa, kodinhoidossa ja vapaa-ajan mielekkään tekemisen löytymisessä. Erityinen painopiste on itsenäisen elämän myötä tulevien haasteiden ennakointi erityisesti opintojen päätösvaiheessa. Tulevaisuuden ennakkoinnilla on myös tärkeä merkitys nuoren mahdollisen syrjäytymiskehityksen estämisessä tai katkaisussa.

Kehitetystä mallista on pyritty luomaan konkreettinen, opetussuunnitelma-
mainen koko opintojen ajan tavoitteellisesti etenevä prosessi, jossa mukana on myös nuoren itsenäistymisen edistymisen arviointi. Aikaisemmin opiskelijoiden itsenäistymistä ja omatoimisuutta on tuettu asuntolaohjaajien toimesta

erilaisin keinoin asuntolan arjessa, mutta yhtenäinen toimintamalli on puuttunut. Tärkeää on ollut kerätä yhteen ammattilaisten jo käytössä olevat hyvät työkäytännöt eli niin sanottu hiljainen tieto ja kuulla opiskelijoiden omia ajatuksia itsenäistymisestä ja sen haasteista. Näiden pohjalta on kehitetty malli, Luovin Liperin yksikön asuntoloihin. Kehitetystä mallista on pyritty luomaan hyvin eritasoisille nuorille sopiva, helposti muokattava ja asuntolaohjaajan työtä helpottava kokonaisuus. Kehitettyä mallia pystytään myös siirtämään tarvittaessa muihin toimintaympäristöihin, kuten muihin asuntolayksiköihin.

Mallin luomisessa on käytetty asuntolaohjaajien teemahaastatteluja, opiskelijoiden ryhmä- ja yksilökeskusteluja. Erityisesti kehitetyn mallin testausvaiheessa on tehty nuorten kanssa yksilötyötä yksilövalmennuksen keinoin. Mukana mallissa on asiantuntijoilta haastatteluin saatua tietotaitoa ja runsaasti eri tietolähteisiin perustuvaa teoretietoa. Teoriatiedon tarkoituksena on luoda kuva nuoruudesta kehitysvaiheena erilaisine haasteineen ja kehitystehtävineen. Toimintamallin kehittämisessä tärkeimmässä asemassa on ollut yhteistyö ammattiopisto Luovin eri ammattilaisten kanssa, sillä he ovat oman toimintansa asiantuntijoita. Luovissa tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat olleet tämän kehittämistyön työelämäohjaajat, asuntolaohjaajat ja työhönvalmentajat. Tutkimus on tehty toimintatutkimuksen keinoin ja siinä on hyödynnetty oppilaitoksen yhteisöllisyyttä. Kehitetyn mallin toiminta on pyritty luomaan ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyteen perustuen. Mallissa pyritään nuorten jo olemassa olevien taitojen korostamiseen ja niiden kehittämiseen sekä haasteellisten asioiden myönteiseen lähestymistapaan.

Kehittämisprosessi on edennyt vuoden 2012 syksyn teemahaastatteluista nuorten kanssa käytyihin keskusteluihin. Varsinainen malli luotiin 2012 syksyn ja 2013 kevään aikana. Mallin ensimmäisiä kokeiluja toteutettiin keväällä 2013 valmistuville nuorille ja varsinainen mallinnus toteutettiin syksyllä 2013 Luovin asuntola-arjessa. Mallinnusta toteutettiin asuntolaohjaajien ja työhönvalmentajien yhteistyönä. Lyhyen mallinnuksen jälkeen kehitetty malli todettiin toimivaksi, mutta sen juurruttaminen käytäntöön tulisi vielä viemään aikaa. Kehitetyn mallin arviointi toteutettiin mallinnuksen jälkeen, jolloin kehitetyn mallin viimeinen ja lopullinen versio luovutettiin ammattiopisto Luovin

käyttöön. Arvioinnin perusteella Nuorten itsenäistymisen tukeminen – malli koettiin tarkoituksenmukaiseksi ja hyödylliseksi. Teemat koettiin oikein valituiksi ja mallin käyttö helpoksi.

Kehittämistyön keskeinen tutkimuskysymys on; ”miten nuorten itsenäistymistä tulisi tukea, jotta opintojen päättymisen jälkeen oman elämän hallinta onnistuisi?” Kehitystyön prosessissa ja varsinaisessa kehitetyssä mallissa tähän kysymykseen pyritään vastaamaan, mutta lopullinen mallin vaikuttavuus nähdään vasta pidemmän ajan kuluttua. Tavoitteena oli luoda malli, joka helpottaa asuntolaohjaajien kiireistä työtä ja antaa nuorille valmiudet itsenäistymiseen sekä oman elämän hallintaan pitkälle tulevaisuuteen.

2. KEHITTÄMISYMPÄRISTÖ JA KÄSITTEET

Seuraavassa esittelen kehittämistyön kehittämisympäristönä toimivan ammattiopisto Luovin sekä kehittämistyön kohteena olevan Luovin Liperin yksikön. Erittelen lyhyesti myös tässä kehittämistehtävässä käytetyt keskeisimmät käsitteet ja erityisesti sen mitä kyseisillä käsitteillä tarkoitetaan juuri tässä kyseisessä kehittämistyössä.

2.1 Arvot ja erityisammattiopisto Luovi

Luovuus

Uudistajuus

Osaaminen

Välittäminen

Ilo

(Värikäs vuosi 2011. 2012, 5.)

Ammattiopisto Luovin arvot ovat luovuus, uudistajuus, osaaminen, välittäminen sekä ilo. Luovuudella tarkoitetaan ongelmien ratkaisutaitoa arjessa, tilanteen mukaisia ja yhteistyössä tehtyjä oivalluksia. Uudistajuudella tarkoitetaan Ammattiopisto Luovissa rohkeutta tehdä asioita erilaisilla tavoilla kuin ennen on tehty, tulevaisuutta ennakoivia hyviä toimintatapoja luoden. Osaamisella tarkoitetaan hyvää työtaitoa ja toisen työn arvostamista sekä kunnioittamista. Välittämällä tarkoitetaan sekä itsestään, että kaveristaan huolehtimista. Ilo Luovissa syntyy onnistumisista. Tavoitteena on työyhteisö ja oppimisyhteisö, jossa on helppo arvostaa omaa ja muiden työtä (Ruha & Mänty 2011,3.)

Ammattiopisto Luovi on valtakunnallisesti toimiva Suomen suurin ammatillinen erityisoppilaitos ja se on osa Hengitysliitto Heli ry:tä. Ammattiopisto Luovin koulutustarjontaan kuuluvat valmentava ja kuntouttava opetus sekä ohja-

us, ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutus ja ammatillinen aikuiskoulutus. Luovi tarjoaa tasavertaisia oppimismahdollisuuksia ja yksilöllisiä reittejä työelämään sekä parempaan elämisen laatuun (Ruha & Mänty 2011, 3.) Luovi toimii 25 paikkakunnalla kautta maan (Luovi 2012). Vuonna 2011 Luovissa opiskeli peruskoulutuksessa 1460 opiskelijaa ja aikuiskoulutuksessa 1400 opiskelijaa (Värikäs vuosi 2011, 5.)

Ammattiopisto Luovin tarkoituksena on tarjota tasavertaisia oppimismahdollisuuksia sekä yksilöllisiä reittejä työelämään ja hyvään elämisen laatuun. Moni muistaa ammattiopisto Luovin mainoskampanjasta, jonka ajatus kiteytyi lauseeseen ”Suomi tarvitsee kaikki kädet” (Luovi 2012.) Luovin toiminnassa korostetaan voimavara- ja ratkaisukeskeistä näkökulmaa. Opiskelijaa kannustetaan tavoitteelliseen toimintaan epäonnistumisia pelkäämättä. Keskeistä on opiskelijoiden tasapuolinen kohtelu ja heidän omanarvontuntonsa kohentaminen (Näppä, Takala, Tanner & Mänty 2012.) Ammattiopisto Luovin tavoitteena on edistää myönteisiä asenteita sekä erityistä tukea tarvitsevien asemaa yhteiskunnassa (Ruha & Mänty 2011,3).

Ammattiopisto Luoviin opiskelemaan valittavat tarvitsevat pääsääntöisesti terveydellisistä tai muista syistä erityistä tukea, ohjausta ja neuvontaa opinnoissaan sekä työllistymisessään. Opiskelussa painottuu tekemällä oppiminen, kannustaminen elinikäiseen oppimiseen sekä yksilöllinen tuki (Ammattiopisto Luovin hakuopas 2012/2013, 4.) Kaikilla tulee olla oikeus ja mahdollisuus oppimiseen omat erityispiirteet huomioiden.

Luovissa voi opiskella 24 eri perustutkintoa ja niistä voi valmistua 30 eri ammattiin. Ammattiopisto Luovin yksiköiden yhteydessä (kahta yksikköä lukuun ottamatta) on opiskelija-asuntola. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista 40 % asuu oppilaitoksen asuntoloissa. Arjentaiteiden opiskelu ja hyvinvointioppiminen sisältyy asuntola- asumiseen ja vapaa-ajan toimintaan (Värikäs vuosi 2011, 13–15.)

2.2 Liperin yksikkö

Ammattiopisto Luovin Liperin yksikkö Käsämässä

Ammattiopisto Luovin Liperin yksikkö sijaitsee Käsämän kylässä noin 20 kilometriä Joensuusta Kuopioon päin. Yksikkö sijaitsee hyvien kulkuyhteyksien päässä luonnonkauniilla paikalla, jossa opiskelijoilla on mahdollisuus monipuoliseen vapaa-ajantoimintaan (Hakuopas 2013/2014, 11.) Opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua muun muassa erilaisiin toiminnallisiin ryhmiin, uintiin sekä kuntosalin ja liikuntasalin käyttöön.

Liperin yksikössä opiskelee 190 opiskelijaa vuosittain. Luovin Liperin yksikössä järjestetään ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta useille ammattialoille. Lisäksi yksikössä tarjotaan valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, jonka tarkoituksena on valmentaa nuoria ammatilliseen koulutukseen, työelämään ja itsenäiseen elämään. Luovissa opiskelijat opis-

kelevat erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa opiskelijat perehtyvät työhön aidoissa työtehtävissä (Opiskelijan opas 2012–2013, 5.) Luovin Liperin yksikössä voi opiskella kiinteistönhoitajaksi, kotitalousyrittäjäksi, artesaaniksi, merkonomiksi, koneistajaksi, talonrakentajaksi, toimitilahuoltajaksi, varastonhoitajaksi, autonkuljettajaksi tai kokiksi (Luovi 2012)

Liperin yksikössä on opiskelijoille tarjolla 120 asuntolapaikkaa. Asumisvaihtoehtoja on erilaisia opiskelijan tuen tarpeet huomioiden. Asuminen voi olla tuettua, ohjattua tai osittain itsenäistä asumista. Yksikössä järjestetään asuntolassa asuville nuorille runsaasti ohjattua vapaa-ajan toimintaa (Hakuopas 2013/2014, 11.) Nuorille tarjotaan erilaisia ryhmiä (esimerkiksi käsityö, kokkaus ja karaoke), mahdollisuus kuntosalin ja uimahallin käyttöön sekä muita aktivoivia toimintoja. Vapaa-ajan toiminnan järjestämisessä otetaan huomioon nuorten toiveet sekä tarpeet ja toimintaa voidaan järjestää joko omalle asuntolaporukalle tai isommalle ryhmälle.

Yksikön asumispalvelujen tavoitteena on rauhallinen sekä turvallinen asumisyhteisö. Asumisen tavoitteena on tukea opiskelijan kokonaisvaltaista kehittymistä ja valmentautumista opintojen jälkeiseen itsenäiseen elämään. Asuntola-asumisen lähtökohtana on opiskelijan omatoimisuus ja vastuunoton lisääntyminen. Asuntolassa asuville nuorille asuminen on osa heidän opiskeluaan (Luovi-intra 2013.)

Ammattiopisto Luovin Liperin yksikkö Käsämässä

2.3 Käsitteiden määrittely

Käsitteet ovat tieteellisen tutkimuksen työkaluja. Niiden avulla nimetään ilmiöitä, kuvataan, luokitellaan ja jäsennetään. Käsitteet ovat ajattelun ja analyysin välineitä (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 51.) Seuraavassa on määritelty kehittämistyössä käytetyt keskeiset käsitteet ja erityisesti se, mitä kyseisellä käsitteellä tässä kehittämistyössä tarkoitetaan.

Nuoruus

Nuoruus on lapsuuden ja aikuisuuden väliin sijoittuva kehitysvaihe ikävuosina 12–22. Nuoruus jaetaan varhaisnuoruuteen, varsinaiseen nuoruuteen ja jälkinuoruuteen. Nuoruusikää pidetään toisena yksilöitymisvaiheena ja sitä kuvataan ainutlaatuisena mahdollisuutena parantaa tulevaa elämänlaatua (Aalberg & Siimes 2007,15,67–70.) Tässä työn varsinaisessa kehittämisosudessa nuoruudella ja nuorella tarkoitetaan noin 17–21 –vuotiasta ammattiopisto Luovin asuntolassa asuvaa opiskelijaa.

Erityisopiskelija

Erityisopiskelija on opiskelija, joka tarvitsee erityistä tukea opiskeluunsa aistivamman, tuki- ja liikuntaelinvamman, pitkäaikaissairauden, psyykkisen diagnoosin tai muun erityisopetuksen tarpeen vuoksi (Jahnukainen & Pynnönen 2003, 12). Erityisopiskelijaksi nimeäminen perustuu pitkälti palveluntarpeeseen. Pyörätuoliopiskelija ei välttämättä ole erityisopiskelija, kun taas ilman näkyvää vammaa oleva opiskelija saattaa oppimisvaikeuksiensa vuoksi tarvita erityisopetusta (Kepanen 2002,12). Tämän kehittämistyön erityisopiskelijalla tarkoitetaan nuorta, jolla on erityisopetuksen tarve, mutta realistiset mahdollisuudet itsenäiseen elämään. Kehittämistyön ulkopuolelle on rajattu erityisopiskelijat, joille on vamman tai sairauden vuoksi laadittu palvelusuunnitelma, joka ohjaa heidän tulevaisuuden palvelujaan.

Erityisopetus

Erityisopetuksesta on määrätty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa sekä asetuksessa. Erityisopetusta on tarjottava opiskelijalle, joka tarvitsee

erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja. Opiskelijalle on erityisopetuksessa laadittava henkilökohtainen suunnitelma opetuksen järjestämisestä. Erityisopetuksen järjestäjän on huolehdittava erityisopetuksesta, opetuksen yhteydessä annettavasta valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta sekä ohjauksesta. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava myös opetukseen liittyvistä tuki-, kehittämis- ja ohjaustehtävistä (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 630/1998, 20§). Erityisopetuksessa annettu opetus on mukautettava niin, että opiskelija saa mahdollisimman suuressa määrin saavutettua vastaavan pätevyyden ammattialallaan, kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa (Asetus ammatillisesta koulutuksesta, 811/1998, 8§). Erityisopetuksen perustavoite on vahvistaa oppimisen sekä koulunkäynnin tukea niin, että oppilaan tarpeet huomioidaan entistä tehokkaammin sekä mahdollisimman varhain. Tuen määrä määräytyy oppilaan tuen tarpeen mukaan (Ikonen & Krogerus 2009, 25.)

Erityisammattioppilaitos

Erityisammattioppilaitos on oppilaitos, jonka tehtävänä on kouluttaa erityisesti niitä oppilaita, jotka vamman tai jonkin muun syyn vuoksi eivät pysty opiskelemaan yleisissä ammattioppilaitoksissa (Jahnukainen & Pynnönen 2003, 11). Erityisammattioppilaitoksissa järjestetään ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta. Oppilaitosten tarjontaan kuuluu olennaisesti myös valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (Ammatillinen erityisopetus 2013.)

Asuntolaohjaaja

Asuntolaohjaaja on opiskelija-asuntolassa opiskelijoiden kokonaisvaltainen ohjaaja ja kasvattaja. Asuntolaohjaajat toimivat moniammatillisessa verkostossa, jossa he tekevät yhteistyötä kotien sekä muun opiskelijahuolto henkilöstön kanssa. Asuntolaohjaajien työnkuvaan kuuluu opiskelijoiden ohjaaminen ja neuvonta arjen asioissa sekä opiskelijoiden elämänhallinnan tukeminen. Asuntolaohjaajien työhön kuuluu myös vapaa-ajan toiminnan suunnittelu ja ohjaus sekä turvallisen asuinympäristön turvaaminen (Vehviläinen 2012, 13.)

Työhönvalmentaja

Työhönvalmentaja on työllistymisen asiantuntija. Hän tarjoaa käytännön tukea, neuvontaa ja ohjausta niin nuorille, kuin heidän työpaikkaohjaajilleen. Työhönvalmentaja on mukana nuoren työssäoppimisjaksoilla räätälöimässä opiskelijalle soveltuvia työtehtäviä yhdessä työnantajan kanssa sekä apuna työllistymisen kiemuroissa opiskelijan valmistumisvaiheessa. Työhönvalmentajan tehtävänä on tehdä työelämälähtöistä yhteistyötä oppilaitoksen ja työnantajan välillä (Luovi 2013.) Tässä keittämistyössä työhönvalmentaja nähdään erityisasiantuntijana, joka yhteistyössä muun opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa tukee nuoren itsenäistä selviytymistä erityisesti opintojen päätös-
vaiheessa.

3. NUOREN ITSENÄISTYMINEN JA ITSENÄISTYMISEN HAASTEET

Nuoren itsenäistyminen on tärkeä vaihe ihmisen kehityskaaressa. Se on kuitenkin ajanjakso, johon liittyy paljon erilaisia haasteita. Nuoren on opittava huolehtimaan itsestään, hyväksyttävä itsensä, muutettava omilleen ja huolehdittava omasta taloudestaan. Näiden lisäksi hänen on löydettävä itselle mieluinen opiskeluala, joka opintojen jälkeen voisi työllistää (Ahola ym. 1990, 109.) Nuoruus ei ole kuitenkaan vain sarja yksilöllisiä päätöksiä vaan siihen liittyy paljon yhteiskunnallisia ja kulttuurisia odotuksia ja suunnannäyttöjä (Holdsworth & Morgan 2005, 3). Tähän kaikkeen oman lisänsä tuo vielä se jos nuori ei ole kuin valtaväestö, vaan hänellä on toimintakykyä vaikeuttavia erityispiirteitä.

3.1 Nuoruus kehitysvaiheena

Nuoruus ajanjaksona sijoittuu ikävuosien 12–22 väliin. Ikäjakson loppupuolella kiinteytyy jo suhteellisen vakaa aikuisen persoonallisuus. Nuoruusikä muuttaa persoonallisuutta ratkaisevalla ja lopullisella tavalla. Siihen vaikuttavina tekijöinä ovat aiemmat kehitysvaiheet, synnynnäinen kasvun ja kehityksen voima, pyrkimys kohti aikuisuutta sekä nuoren ja hänen ympäristönsä vuorovaikutus. Kehityksellisenä päämääränä on saavuttaa itse hankittu autonomia. Tie on pitkä ja joskus vaikeakin lapsuuden täydellisestä riippuvuudesta kohti itsenäisyyttä (Aalberg & Siimes 2007, 67.)

Vanhemmat luonnostaan varustavat tulevaa sukupolvea elämää varten. Se lähtee liikkeelle pienen lapsen hoivaamisesta, lapsen onnistumisten tavoittelusta ja selviytymisestä koulussa. Vanhemmat pohtivat saako lapsi hyvän ammatin ja löytääkö paikkansa elämässä (Salminen 2000, 31.) Nuoruuden kehitystapahtumat edellyttävät nuoren irrottautumista vanhemmistaan ja vanhempien korvaamista ikätovereilla. Nuoren persoonallisuuden kehittämisessä on kavereilla keskeinen merkitys (Aalberg & Siimes 2007, 68, 70.) Itsenäistymisen ideaali on vahvasti sidottu lapsuudenkodista irrottautumiseen

(Holdsworth & Morgan 2005). Hyvä lapsuuden aikainen hoivasuhde ja vahva vanhemmuus antavat hyvät lähtökohdat nuoren hyvinvoinnille ja onnistuneelle irrottautumiselle lapsuudenkodista (Hietala ym. 2010, 162–163).

Nuoruutta sanotaan toiseksi mahdollisuudeksi, sillä tarkoitetaan sitä, että nuoren lukkiutumaton persoona on vielä mahdollinen muutoksille. Toisaalta taas nuoruusiässä voidaan myös pilata tulevaisuutta väärin valintojen seurauksena. Nuoren persoonallisuus alkaa muokkautua yksilölliseksi omaehtoisten valintojen seurauksena. Valintojensa mukaan nuori suuntaa kohti tulevaisuutta parhaimmillaan tavoitteellisesti tiedostaen, mitä tulevaisuudeltaan haluaa (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 161.) Nuoruusikää kuvataan myös toisena yksilöitymisvaiheena, kun ensimmäinen käynnistyy lapsen kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen oppiessa erottamaan itsensä ja ei-itsensä. Nuoren on nuoruutensa aikana irrottauduttava lapsuudesta, jotta hän kykenee löytämään oman identiteettinsä. Nuoruus on ainutlaatuinen mahdollisuus parantaa omaa tulevaa elämänlaatuaan. Nuoruuden aikana nuori ottaa oman kehonsa hallintaansa. Hän hallitsee sisäiset yllykkeensä, jäsentää seksuaalisuuttaan ja itsenäistyy (Aalberg & Siimes 2007, 15, 68.) Oman kehon hallinta ja sen hyväksyminen on suuria haasteita itsenäistymisprosessissa. Kovan ja kokeneen ulkokuoren taakse kätkeytyy usein hyvin jäsentymätön vielä heikolla itsetunnolla varustettu yksilö, joka kaipaa aikuisen turvaa ja ympäristön hyväksyntää.

Nuoruus 12 ikävuodesta 22 vuoteen voidaan jakaa eri vaiheisiin. Jako voidaan tehdä karkeasti kolmeen vaiheeseen: varhaisnuoruus 12–14 –vuotiaana (muuttuva suhtautuminen omaan kehoon), varsinainen nuoruus 15–17 –vuotiaana (muuttuva suhde omiin vanhempiin) ja jälkinuoruus 18–22-vuotiaana (aikuisen persoonallisuuden eheytyminen) (Aalberg & Siimes 2007, 68.) Kehittämistyössä tullaan keskittymään varsinaisen nuoruuden loppuun sekä jälkinuoruuteen, joka on useimmiten nuorelle itsenäistymisen aikaa. Kehittämistyön kohderyhmä, ammattiopisto Luovin Liperin yksikön asuntolassa asuvat nuoret ovat 16–21 –vuotiaita. Jälkinuoruuden keskeisiä haasteita on oman roolin ja paikan löytäminen, läheisyyden tunteen jakaminen ystävyys- ja parisuhteissa, lapsuuden kodista irtaantuminen, koulutuksen ja

työuran suunnitelman toteuttaminen ja sosiaalisesti vastuullisen toiminnan sisäistäminen (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 80.) Siirtyminen aikuisuuteen voidaan määritellä kolmen keskeisen kriteerin avulla: omasta itsestään vastuun ottaminen, itsenäinen päätöksenteko ja taloudellinen itsenäisyys (Nurmi ym.2006, 161). On vaikeaa rajata milloin nuoruus vaihtuu aikuisuuteen. Nuoruuden kehitystä kuvataan kolmen kriisin ratkaisuksi: ihmis-suhteiden kriisin, identiteetin kriisin ja ideologisen kriisin. Yleensä kriisit etenevät nuoruudessa ajallisesti peräkkäin, mutta ne voivat tulla osittain samanaikaisestikin (Nurmiranta ym. 2009, 27–28.) Nuoruus ja itsenäistyminen ovat usein myllerrysten ja kapinoinnin aikaa. Kuitenkin suurin osa nuorista on huumorintajuisia, sanavalmiita ja sosiaalisia. He puhuvat kieliä ja ovat virtuooseja tietotekniikan maailmoissa. Joskus he sortuvat ylilyönteihin, mutta useimmilla elämän perusta on luja ja hyvällä pohjalla (Sinkkonen 2010, 52–53.)

3.2 Nuoren itsenäistyminen

Elämäнкаarinäkökulmassa korostetaan, että kehitys on jatkuva prosessi ja jokaisessa ikävaiheessa on kehittymishaasteita. Kehittymiseen tarvitaan uuden oppimista ja joustavuutta. Kehityshaasteiden välissä on siirtymävaiheita, jolloin ratkaistaan kehitystehtäviä. Siirtymävaihe voi olla uuteen elämänvaiheeseen siirtymistä tai elämänkriisi. Jokaiseen ikäkauteen kuulu kehitystehtäviä / kehityshaasteita. Nuoruuden kehitystehtäviä ovat muun muassa itsenäistyminen lapsuuden kodista, ystävyys-suhteiden muodostaminen ja ammatin hankkiminen. Kehitystehtävien onnistunut suorittaminen tuo ihmiselle onnellisuutta ja auttaa seuraavan kehitystehtävän suorittamista (Nurmiranta ym. 2009,13–15.) Nuoruus on ihmisen tulevaisuuden, aikuisuuden kannalta tärkeä elämäнкаaren vaihe. Nuoruuteen kuuluvaan itsenäistymisprosessiin voidaan nähdä kuuluvan vanhemmista irtautuminen, opiskelu, työelämän aloittaminen, oman kodin perustaminen ja perheen perustaminen. Itsenäistyminen on siirtymistä lapsuudesta nuoruuteen, pois vanhempien holhouksesta ja pyrkimistä sosiaaliseen ja taloudelliseen itsenäisyyteen (Ahola ym.

1990, 109.) Kehitetyllä mallilla pyritään tukemaan nuoren onnistumista näissä kehitysprosessin vaiheissa.

Nuoruudessa kaverit tulevat entistä tärkeämmäksi ja irtaantuminen vanhemmista alkaa. Tässä vaiheessa nuori tarvitsee vielä paljon vanhempiaan, sillä vaikka hän saattaa olla ulkoisesti iso on hän sisäisesti vielä pieni. Nuori alkaa rakentaa omaa elämäänsä niiden eväiden turvin, joita hän lapsuudessa on saanut. Hän haluaa kokeilla omia siipiään ja jos ne eivät kanna tarvitsee nuori rinnalleen aikuisen, joka auttaa miettimään miten vahvistettaisiin pohjaa tulevaisuutta varten (Salminen 2000, 26–30.) Aina vanhempien kyvyt tai kiinnostus eivät riitä olemaan nuorelle aikuisuuteen kannatteleva turvallinen aikuinen, silloin nuori saattaa tarvita myös ammattilaisten tukea itsenäistymisessään.

Onnistunut vanhemmista irrottautuminen tapahtuu vaiheittain. Itsenäinen ajattelu ja itsenäinen selviytyminen arkielämästä ovat eri asioita. Oman arvomaailman luominen elämänratkaisuineen vie kauemmin, kuin kodinhoidon oppiminen. Ystävyys-suhteilla, verkostoilla ja tulevaisuuteen suuntaavalla toiminnalla on tärkeä merkitys nuoruudessa ja nuoruuden itsenäistymisessä. Vapaa-aika ja se miten sitä vietetään muokkaavat nuoren aikuistumisen pohjaa ja muodostavat arvomaailmaa sekä maailmankuvaa. Parhaimmillaan nuoren valitsemat harrastukset auttavat häntä selviytymään paremmin aikuistumisen haasteista (Hietala ym. 2010, 162–163.) Itsenäisyyteen kasvaminen tulisi tapahtua suojaavassa ja huolehtivassa ympäristössä, jossa lapsi ja nuori voi tuntea, että hänestä pidetään. Lapsuudesta ei hypätä aikuisuuteen vaan nuoruuskehityksen aikana siihen siirrytään asteittain. Vaiheittaisen itsenäistymisprosessin myötä nuori kykenee lopulta huolehtimaan itse itsestään (Aalberg & Siimes 2007, 125.)

Nuoruuden lopussa, jälkinuoruudessa nuorelle hahmottuu kokonaisuus naisena tai miehenä olemisesta. Nuori on irrottautunut vanhemmistaan niin, että hän pystyy lähestymään heitä yhä tasa-arvoisemmin. Hän tarkastelee vanhempiaan neutraalimmin ja pyrkien ymmärtämään heidän elämänkaartaan. Nuori suvaitsee ja arvostaa itsessään vanhempiensa kaltaisia piirteitä. Nuori

ren kyky empatiaan lisääntyy ja itsekeskeisyys vähenee myötäelämisen kyvyn lisääntyessä. Nuori ottaa toisia huomioon, tekee kompromisseja, antaa periksi ja pystyy siirtämään omia halujaan. Nuori on kykeneväinen emotionaaliseen läheisyyteen ja osaa arvostaa omaa sekä toisten yksityisyyttä. Jälkinuoruudessa nuori sijoittaa itsensä lapsuudenperhettä laajempaan ympäristöön, osaksi yhteiskuntaa. Hänestä tulee yhteiskunnan vastuullinen jäsen (Aalberg & Siimes 2007, 70–71). Jälkinuoruudessa nuori löytää oman aikuisen elämänsä toimintatapoja ja ongelmanratkaisukeinoja. Nuori oppii, että puhuminen toiselle voi auttaa, kun jokin asia vaivaa. Hän oppii, ettei ongelmia kannata työntää sivuun, vaan niihin kannattaa pyytää apua (Myllykoski, Melamies & Kangas 2004, 20.)

Nuori on onnistunut nuoruuden kehitystehtävissä, kun nuorella aikuisella on jonkinlainen käsitys sukupuoli-identiteetistään ja seksuaalisuudestaan, kun hän suuntaa tulevaisuuteen arvojen kanssa jotka kokee omikseen. Hänellä on kykyä ja taitoja pärjätä itselleen ominaisella tavalla elämässään sekä kykyä kohdata muita ihmisiä ja sopeutua yksilönä ympäröivään yhteiskuntaan (Hietala 2010, 164.)

3.3 Nuoren itsenäistymisen haasteet

Nuoren itsenäistymiseen liittyy tavoitteita, joita voidaan kutsua kehityshaasteiksi. Tällaisia kehityshaasteita ovat oman olemuksen hyväksyminen, tulevaisuuden kuvan hahmottuminen ja elämän tarkoituksen etsiminen. Tavoitteina nuoren itsenäistymisessä on omien sosiaalisten verkostojen muodostuminen, nuoren sosiaalisesti vastuullinen käyttäytyminen sekä vastuun ottaminen omasta hyvinvoinnistaan ja riippumattomuuden lisääntyminen (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 23.)

Valtaosa nuorista Suomessa voi hyvin, mutta kuitenkin nuorten polaarisuus korostuu: osa menestyy entistä paremmin ja osa syrjäytyy. Syrjäytynyt nuori ajautuu helposti sellaiseen sosiaaliseen elämään, joka johtaa uusiin vaikeuksiin. Syntyy helposti noidankehä. Nuoruuden kehitys pysähtyy ja itsenäisty-

minen epäonnistuu. Ongelma vaikuttaa ratkaisevasti syrjäytyneen nuoren koko elämään (Aalberg & Siimes 2007,137). Syrjäytyminen voidaan nähdä tilana, jossa ihminen tai kokonainen ihmisryhmä on eristettynä yhteiskunnasta sekä poissa sosiaalisen järjestelmän ja sosiaalisten kontaktien parista. Syrjäytyminen nähdään toimivan neljällä eri tasolla: taloudellisella, sosiaalisella, kulttuurisella ja poliittisella tasolla (Popay, Escorel, Hernández, Johnston, Mathieson & Rispel 2008, 165–170.) Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä keskeisessä asemassa on koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Ohjaus ja opiskelijoiden yksilöllinen huomioiminen kouluissa on tärkeää. Koulujen olisi tuettava nuorten tasapainoista kasvua ja kehitystä (Lämsä 2009.)

Nuoren itsenäistymiseen liittyviin haasteisiin ei ole tarpeeksi panostettu sosiaalityössä vaan nuoret ovat useimmiten jääneet marginaaliryhmäksi. Nuorisososiaalityö tulee tulevaisuudessa olemaan keskeinen sosiaalityön tehtäväalue. Kotona asuvat varhaisnuoret ja nuoret jäävät usein perheidensä ongelmien jalkoihin. Toinen nuorisososiaalityön kohderyhmä tulee olemaan kotia muuttaneet nuoret, joiden tukemiseen on vastattu tähän asti hyvin usein vain työpajatoiminnalla tai erilaisilla projekteilla. Usein ongelmana on palveluun valikoitumisen satunnaisuus, joka ei aina vastaa todellisia tarpeita. Usein kaikkein eniten tukea tarvitsevat jäävät palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Nuorelle saattaa kasaantua hyvinkin paljon erilaisia ongelmia ennen kuin tilanteeseen herätään puuttumaan (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011. 206–207.)

Aikuistuminen ja itsenäistyminen vaativat paljon erilaisia taitoja. Raha-asiat on osattava hoitaa tiukissakin tilanteissa, on ymmärrettävä luotolla elämisen kalleus ja on pystyttävä pitämään kiinni sovituista asioista. Tärkeät asiakirjat on osattava säilyttää ja posti on avattava. Pitää hankkia ruokaa jääkaappiin ja pesuaineita kotiin niin, että kykenee huolehtimaan omasta ja kodin puhtaudesta. Olisi hyvä osata valmistaa ruokaa. Täytyy osata varata aika terveys- ja sosiaalipalveluista ja pitää osata mennä ajoissa paikalle. Tärkeää on osata hakea apua jos ei selviydy, sillä ei aikuisenkaan tarvitse pärjätä yksin (Hermanson 2010, 139–141.)

Nuorten toimintaan ja käyttäytymiseen kohdistetaan tietynlaisia odotuksia yhteiskunnan ja sosiaalisten yhteisöjen taholta, mutta yhä useammin nuoren elämänkulku ei noudata niin sanottua normaalia aikuistumisen mallia. Nykyään suuri osa nuorista opiskelee entistä pidempään, päätyy työmarkkinoille entistä myöhemmin ja perustaa perheen vanhempana, nämä ovat useimmiten yhteiskunnallisesti hyväksytyjä syitä itsenäisen aikuisuuden myöhästymiseen. Näiden lisäksi on suuri joukko nuoria, jotka eivät ole mukana yhteiskunnan järjestelmässä, nämä nuoret eivät ole työssä, työttöminä, hoitopaalla eivätkä armeijassa. Myös nuorten työ- ja opiskeluelämän ulkopuoliset jaksot sekä työsuhteiden määräaikaaisuus ovat yleistyneet. Aikuistumisen myöhäistyminen, työ- ja opiskeluelämän ulkopuoliset jaksot ja nuoruuteen elämänvaiheena suunnattujen odotusten täyttymättömyys saattavat aiheuttaa nuorissa ulkopuolisuuden kokemuksia ja tarpeettomuuden tunnetta (Kojo 2012, 94–108.)

Nuoruuteen liittyy usein myös itsenäistymisahdistusta. Nuori tuntee itsensä yksilöksi ja saattaa tuntea erillisyyttä, joka voidaan kokea yksinäisyytenä. Nuori on tavallaan kaiken keskellä yksin. Nuori kaipaa kuitenkin tilaa ja vapautta itsensä etsimiseen. Elämän suunnan etsiminen ei aina näytä järkevältä, mutta se kuuluu kehitykseen. Selkeämpiä linjoja elämään löytyy yleensä vasta varhaisaikuisuudessa, joka sekin on usein vielä elämään tutustumista niin kuin laajemmin ajatellen koko elämä (Turunen 2005, 137–138.)

3.3.1 Itsestään huolehtiminen ja hyväksyminen

Nuoruudessa nuori opettelee hyväksymään itse itsensä ilman muiden jatkuvaa kehumista tai todistelua hänen hyvydestään. Tällainen tasapaino saavutetaan useimmiten vasta jälkinuoruudessa, kun hän sisäistää positiivisen palautteen osaksi itseään ja saavuttaa kehityksen kautta sopivan positiivisen identiteetin eli minäkuvan. Osa ihmisistä tosin saavuttaa tasapainon vasta aikuisiällä (Aaltonen ym. 2003, 154–155.) Nykyajan ulkonäkö ja uravaatimusten keskellä ihmisen on vaikea hyväksyä itsensä juuri sellaisena, kuin on, oli hän sitten nuori tai aikuinen. Naapurikateus ja molli-voittoinen elämänasenne

elää tiukassa suomalaisessa kansassa ja tämä ei ole omiaan luomaan tasapainoisia positiivisen minäkuvan omaavia nuoria. Nykyajan vaatimusten ja odotusten keskellä oma elämä saattaa tuntua arvottomalta ja epäonnistuneelta.

Jokaisen meidän elämä on kuitenkin se oma ja ainutkertainen oli se minkälainen tahansa, kuten alkuperäisin joensuulainen Ismo Alanko vuonna 1990 lauloi elämästä ja oman elämän hyväksymisestä kappaleessaan ”Rakas, rämä elämä”:

*”Elämä on ruma, kaunis ja rakas, rikas, rämä, mutta oma
Elämä, älä jätä mua vielä tänään,
Jos jätät, jätä, ole lämmin ja pehmeä,
On ruma, kaunis ja rakas, elämä”*
(Alanko 2004, 76).

Tärkeää nuoruudessa on löytää oma ainutkertaisuutensa ja omaperäisyytensä sekä oppia hyväksymään oma itsensä. Nuoren on tärkeää huomata, ettei hänen tarvitse verrata omaa elämäänsä kenenkään toisen elämään vaan on eletävä omaa ainutkertaista elämäänsä (Isotalo & Kinnunen 2004, 21–22.)

Varsinaisessa nuoruudessa nuorta mietityttää yhä enemmän, mitä hänen ikätoverinsa hänestä ajattelevat. Miten voisi olla suositumpi tai miten voisi edes kelvata jollekulle? olenko edes normaali? Tämä johtaa usein erilaisiin roolikokeiluihin. On tärkeää esittää pärjäävää, kokenutta ja fiksua, vaikka kokeekin itsensä pieneksi ja epävarmaksi. Myöhäisnuoruudessa nuori kykenee jo miettimään mitä oikeasti haluaisi tehdä ja alkaa uskaltaa tehdä omia valintoja. Nuori kykenee pikkuhiljaa hyväksymään itsensä omana itsenään (Hermanson 2010, 35–37.) Tärkeitä nuoren minäkuvaa määrittäviä tekijöitä ovat muiden ihmisten palaute ulkonäöstä, koulumenestys ja etenkin ikätoverien hyväksyntä (Nurmi ym. 2006, 143). Mitä realistisempi käsitys nuorelle rakentuu omasta itsestään, sen parempi itsetunto hänelle kehittyy. Myös kokemus

siitä, että on hyväksytty omana itsenään, vahvistaa itsetuntoa oikealla tavalla (Myllykoski ym. 2004, 21.)

Itsestään huolehtiminen tulisi kuulua jokapäiväiseen elämään, sillä se on osa elämäntähtälyä. Itsestään hyvin huolehtiva toimii tarmokkaammin ja tuntee olonsa hyvinvoivaksi. Hyvinvoinnin kulmakivinä ovat vanhat ja hyväksi koetut terveen elämän ohjeet: terveellinen ruoka, hyvä yöuni, liikunta, henkilökohtainen hygienia ja hyvät ihmissuhteet (Isotalo & Kinnunen 2004, 63–64.) Hyvä elämäntähtäly auttaa selviytymään ongelmatilanteista ja vie elämää positiiviseen suuntaan (Röpelinen 2004, 154–160). Tavalla tai toisella pahoinvoiva tai syrjäytynyt nuori erottuu usein niin, ettei hän yhteiskunnallisesti pysy pitämään omia puoliaan kehittyäkseen tai parantaakseen omaa tilannettaan (Hietala 2010, 164).

3.3.2 Asuminen

Halu itsenäistyä on nuorelle tärkein syy muuttaa pois lapsuudenkodistaan. Itsenäinen asuminen on osa aikuistumista, joka on suurimmalle osalle nuorista odotettu ja toivottu elämänmuutos. Muutto tuo mukanaan vapauden, mutta myös vastuuta. Oman talouden hallinnan opettelu alkaa toden teolla vanhempien luota pois muutettaessa. Suurin osa selviää itsenäistymisen haasteista hyvin, mutta aina pieni joukko joutuu hankaluuksiin itsenäistymisensä (Kupari 2011, 57.)

Itsenäistyvä nuori haluaa seisoa omilla jaloillaan, olla vanhemmistaan riippumaton. Hän tahtoo päättää itse omista asioistaan, muodostaa mielipiteensä ja suunnitella omaa tulevaisuuttaan. Omassa rauhassa, omassa kodissa on aikaa harjoitella itsenäistä elämää (Isotalo & Kinnunen 2004, 10.) Nuori kuitenkin tarvitsee rinnalleen vanhemman, joka ohjaa, auttaa ja tukee itsenäisen asumisen opettelussa. Itsenäistymisen suuri askel, asuminen olisikin hyvä tehdä yhteisymmärryksessä, eikä tärkeitä siteitä katkaisten (Isotalo & Kinnunen 2004, 10–11.) Jokaisella nuorella tulee olla asunto ja turvalliset asuinolot. Sieltä käsin tulevaisuuden suunnittelu ja arjen rakentaminen on

mahdollista. Nuoren on mahdotonta sitoutua opintoihin tai muuhun toimintaan jos hänellä ei ole kotia, jonne palata tai josta lähteä mukaan toimintaan. Turvallisen asumisen varmistaminen onkin ensisijainen toimenpide nuorten kanssa työskenneltäessä (Aaltonen 2011,88.)

Nuorten itsenäinen asuminen onnistuu pääasiallisesti hyvin. Suurin osa nuorista saa tarpeeksi tietoa ja tukea lapsuudenkodistaan itsenäisen asumisen kysymyksiin. Useimmiten ongelmatilanteissa nuoret osaavat kysyä neuvoa ja ottavat apua vastaan. Joskus itsenäinen asuminen voi vaarantua elämän yllättävissä tilanteissa tai väärin valintojen seurauksena. Useimmiten kysymyksessä ovat taloudelliset vaikeudet tai häiriökäyttäytyminen asunnossa. Näissä tilanteissa nuori ei ole todennäköisesti ymmärtänyt itsenäisen asumisen myötä tulleen vapauden sisältävän myös vastuuta. Varhainen puuttuminen asumisen haasteisiin ja moniammatillinen yhteistyö ovat tärkeässä roolissa, jotta nuoren asuminen pystyttäisiin turvaamaan ongelmatilanteissa (Aaltonen 2011, 88–89.)

Asumisessa ja asumisen haasteissa omana ryhmänään voidaan nähdä nuoret, jotka tarvitsevat moniammatillisen verkoston tukea itsenäisen asumisen alussa. Tuen tarpeeseen voivat vaikuttaa esimerkiksi nuoren ikä, vähäinen luonnollinen verkosto sekä oppimisen ja hahmottamisen vaikeudet. Asumisen tukitoimina verkostotyöskentelyn lisäksi nuorelle voidaan tarjota tuettua asumista, asumisohjausta ja asumisneuvontaa. Nuoren asumisen turvaaminen on tärkeää, sillä se on kivijalka, jonka onnistuminen tukee nuoren muuta osallisuutta (Aaltonen 2011, 88–90.)

3.3.3 Talouden hallinta

Talouden hallinta ja sen opettelu lähtee jo nuoren lapsuudesta. Miten perheessä on käytetty rahaa ja onko perheen hankinnoista keskusteltu niin, että lapsikin on päässyt niitä kuulemaan. Vanhempien ja lasten talouskäyttäytymisen välillä on selvä yhteys, joka kantaa pitkälle tulevaisuuteen. Lapsi ja nuori oppivat luonnostaan talouden hallintaa perheen arjessa, mutta miten

käy niiden nuorten jotka eivät ole saaneet riittävää opastusta? Talousasioiden oppiminen kokemuksen kautta voi olla rankkaa ja jättää jälkensä pitkäksi aikaa nuoren elämään esimerkiksi luottotietojen menetyksellä. Nuorten ennaltaehkäisevään opastukseen olisi panostettava enemmän ja nuorten velkaantumisiin olisi puututtava nopeammin (Heikkilä 2011, 150, 173–174.)

Suunnitelmallinen rahankäyttö helpottaa arjenhallintaa ja elämää. Talouden hallinta onkin haasteellinen, mutta tärkeä taito oppia. Rahaa on riitettävä moneen menoihin: vuokraan, sähkөөn, veteen, ruokaan, harrastuksiin ja moneen muuhun. Nuorella on usein oikeus erilaisiin tukiin varsinkin jos ei ole vielä työelämässä. Näiden kuukausittaisten tulojen on riitettävä kaikkeen välttämättömään ja vasta sen jälkeen jäävät rahat voi käyttää omien mieltymysten mukaan. Haasteelliseksi talouden hallinnassa voi muodostua esimerkiksi osamaksukaupat, joissa pieni kuukausierä saattaa houkutella (Isotalo & Kinnunen 2004, 84–88.) Nuorten maailma, jossa kaikki täytyy saada kerralla ja heti vie helposti talousasioissaan vielä taitamattomat nuoret velkaantumisen tielle. Velkaneuvontaa tulisikin kehittää enemmän ennaltaehkäisevän työhön sekä nuorten opastukseen taloutensa hoidossa (Heikkilä 2011, 83.)

Tasapainossakin oleva talouden hallinta voi horjua yllättävien menojen vuoksi. Elämäntilanteen muutokset, sairastumiset tai yllättävät isot hankinnat saattavat ajaa nuoren talouden ahdinkoon. Velkojen maksaminen uudella velalla tai pikavippeihin turvautuminen on usein loputon tie, joka johtaa yhä suurempaan velkaantumiseen (Heikkilä 2011, 17.)

3.3.4 Työ ja opiskelu

Vanhemmat saattavat asettaa nuorelle suuriakin tavoitteita opiskelun ja tulevan työuran suhteen. Odotusten ja toiveiden tiedostaminen sekä se, ettei aina pysty niitä täyttämään on nuorelle raskasta. Vanhempien odotusten täyttäminen ei ole nuoren omaa elämää vaan suorittamista, joka johtaa ajan myötä psyykkiseen ahdistukseen (Hietala 2010, 163.) Vastaavasti jälkinuoruus on kriisialtista aikaa. Nuori ei ole vielä sinut itsensä kanssa ja siitä

huolimatta hänen on tehtävä elämässään isoja ratkaisuja tulevaisuutensa, esimerkiksi koulutuksen suhteen. Nuori on vielä hauras vähäisen elämänkokemuksensa ja kehittyvän itsetuntemuksen vuoksi, siksi hän saattaaakin masentua, ahdistua tai voida muulla tavoin huonosti jos epäonnistuu tai pettyy elämänsä toiveiden toteuttamisessa (Myllykoski ym. 2004, 22.)

Työ mielletään usein itsenäisyyden ja myös aikuisuuden mittariksi. Työssäkäyvää ihmistä pidetään vastuullisena ja hyvänä kansalaisena. Työpaikka ja siitä saatava palkka mahdollistavat taloudellisen riippumattomuuden, joka usein merkitsee muutakin riippumattomuutta ja oman päätösvallan lisääntymistä. Tämän lisäksi on muistettava myös työn muut merkitykset. Se lisää itsearvostusta, kuuluvuutta johonkin yhteisöön, antaa onnistumisen mahdollisuuksia sekä mahdollisuuden oppia uutta ja kehittyä. Nämä kokemukset ovat nuorelle tärkeitä, vaikkei työ takaisikaan täysin taloudellista turvaa. Tämä näkökulma puolustaa varsinkin nuorten työllistymisen tukemisessa erilaisten työpajojen toimintaa ja tuettua työllistämistä. Tässä yhteydessä voidaan puhua mielekkäästä tekemisestä yhteisössä, joka hyväksyy nuoren (Aro, Siiskonen & Ahonen 2007, 316.)

Taloudellinen taantuma on lisännyt työttömyyttä ja vastavalmistuneet nuoret kilpailevat samoista työpaikoista, kuin irtisanotut kokeneet ammattilaiset. Tämä on vaikeuttanut tutkinnonkin suorittaneiden nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille. Samalla ammattitaidottomien nuorten syrjäytymisen uhka on lisääntynyt entisestään (Aaltonen 2011, 75.) Nuoren arjessa on yhä enemmän työn ja koulutuksen ulkopuolisia jaksoja, jotka eivät voi olla vaikuttamatta nuoren elämään ja kehittyvään identiteettiin.

Kuluvan vuoden alusta (1.1.2013) on voimaan tullut nuorten yhteiskuntatakuu. Sen mukaan viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta nuorelle on tarjottava palvelu tai toimenpide, jolla pystytään parantamaan hänen mahdollisuuksiaan selviytyä työmarkkinoilla ja löytää työpaikka. Yhteiskuntatakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita työnhakijoita sekä alle 30-vuotiaita vastavalmistuneita työttömiä työnhakijoita. Tarjottavia palveluja ja toimenpiteitä ovat muun muassa: työ, koulutus, työkokeilu, työnhakuval-

mennus sekä ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelut (TE-palvelut 2013.) Nuorten yhteiskuntatakuun tavoitteena on luoda kaikille nuorille realistiset mahdollisuudet koulutukseen ja sen jälkeiseen työllistymiseen. Samalla pyrkimyksenä on ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä jäämistä yhteiskunnan ulkopuolelle (Nuorisotakuu 2013.)

3.3.5 Vapaa-aika ja sosiaalinen verkosto

Ihminen on perusolemukseltaan sosiaalinen ryhmäolento. Ihmiset toimivat yhdessä, ryhmissä, toimivat sosiaalisista perusteista ja tekevät yhdessä sosiaalista todellisuutta, joka on keskeinen osa elämisen ympäristöä. Ihmisillä on tarve ja taipumus haluta kuulua ja elää järjestäytyneissä ryhmissä ja yhteisöissä, jotka parantavat jäseniensä hyvinvointia (Kotiranta, Niemi & Haaki 2011, 87–88.)

Itsenäisyys ja mielekäs tekeminen eivät riitä siihen, että nuori voi kasvaa kohti hyvää aikuisuutta. Kokemus hyväksytyksi tulemisesta ja rakastettuna yhteisön jäsenenä olemisesta ovat erityisen tärkeitä hyvän aikuisuuden löytymisessä. Nuori tarvitsee turvallisen yhteisön ja tasa-arvoisia ihmissuhteita kehityksensä tueksi (Aro ym. 2007, 316–317.) Yhteisöt ja sosiaaliset verkostot ovat välttämättömiä nuoren identiteetin rakentumisessa. Hänen itsevarmuutensa kasvaa ryhmässä. Nuori tarvitsee ikätovereitaan ja yhteisöjä kehityksessään, jos nuori jää ulkopuoliseksi yksinäisyyteen häiritsee se hänen tervettä psyykkistä kehitystä. Kaikki ryhmät eivät kuitenkaan tue nuoren kasvua vaan ryhmä voi jäädä taantuman tilaan ja toimia kasvamista tuhoavasti (Aalberg & Siimes 2007, 72–73.)

Ystävät ja sosiaaliset verkostot ovat erittäin tärkeitä nuoruusiässä. Psykyllisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta on tärkeää, että ystävyysuhteet ovat tiiviitä ja pysyviä. Ystäviltä haetaan seuran lisäksi ymmärrystä, läheisyyttä ja neuvoa. Tärkeimpiä ovat sosiaaliset suhteet sellaisten ikätoverien kanssa, joiden maailmankuva on samansuuntainen kuin itsellä. Nuoruudessa tyttöjen

ja poikien sosiaaliset suhteet muotoutuvat erilaisiksi. Pojat viettävät aikaa usein isoissa ryhmissä ja tytöt taas pienissä kahden tai kolmen ystävän ryhmissä. Nuoruuden ystävyysuhteet ovat tärkeää harjoittelua tulevia ihmissuhteita varten. Ystävyysuhteiden myötä nuoren kyky asettua toisen asemaan kehittyy. Yksinäisyys ja sosiaalisten verkostojen puute vaikuttaa negatiivisesti nuoren kehitykseen. Sosiaalinen yksinäisyys lisää ahdistuneisuutta ja kaipauksen tunne emotionaalista yksinäisyyttä. Yksinäisyyden syinä voi olla esimerkiksi kiusaaminen, ujous tai huono itsetunto. Yksinäisyyden jatkuminen voi johtaa vakaviinkin seurauksiin, kuten syömishäiriöihin tai itsemurhayrityksiin (Nurmiranta 2009, 85–88). Nuoren tuntiessa itsenä heikoksi, yksinäiseksi tai tarpeettomaksi, hakee hän voimavaroja toisista ihmisistä tai mistä tahansa ryhmästä, jossa kokee saavansa huomiota ja olevansa osa ryhmää. Tässä on vaarana, että nuori ajautuu ryhmiin, joissa hänen elämäkatsomuksensa muuttuu itseään vahingoittavaksi (Aaltonen 2004, 179.)

3.4 Erityisnuoren itsenäistymisen erityispiirteet

Nuoruuden itsenäistymiseen luo lisähaasteita erityisnuoren erityispiirteet. Nuoren erilaisuus on usein vaikuttanut hänen tapaansa nähdä itsensä ja sitä kautta vaikuttanut hänen minäkuvaansa. Erilaiset häiriöt ovat saattaneet vaikuttaa nuoren kehittymiseen niin, että nuori kokee olevansa huonompi, kuin ikätoverinsa. Esimerkiksi tarkkaavaisuushäiriöstä kärsivä nuori on usein lyhytjännitteinen, hänen on vaikea keskittyä ja hänellä voi olla hahmottamisen vaikeuksia. Nämä hankaluudet ovat vaikeuttaneet oppimista vuosien ajan ja tunne huonommuudesta voi aiheuttaa masentuneisuutta, sosiaalista arkuutta ja käyttäytymishäiriöitä (Myllykoski ym. 2004.)

Vammaisen nuoren varttumiseen liittyy usein enemmän häiriötekijöitä, kuin ei vammaisen kasvuun. Vamma saattaa vaikuttaa nuoren mielialaan, käsitykseen itsestään, heikentää itsetuntoa ja tuottaa kykenemättömyyden tunnetta. Vallitsevat asenteet saattavat aiheuttaa sosiaalista syrjäytymistä. Onkin tärkeää, että vammaisen nuoren itsenäistymistä tuettaisiin erityisesti hänen

omista lähtökohdistaan. Tärkeää on tukea nuorta hyväksymään itsensä ja vahvistaa hänen jokapäiväisiä taitoja (Puuronen & Välimaa 2001, 197–198.)

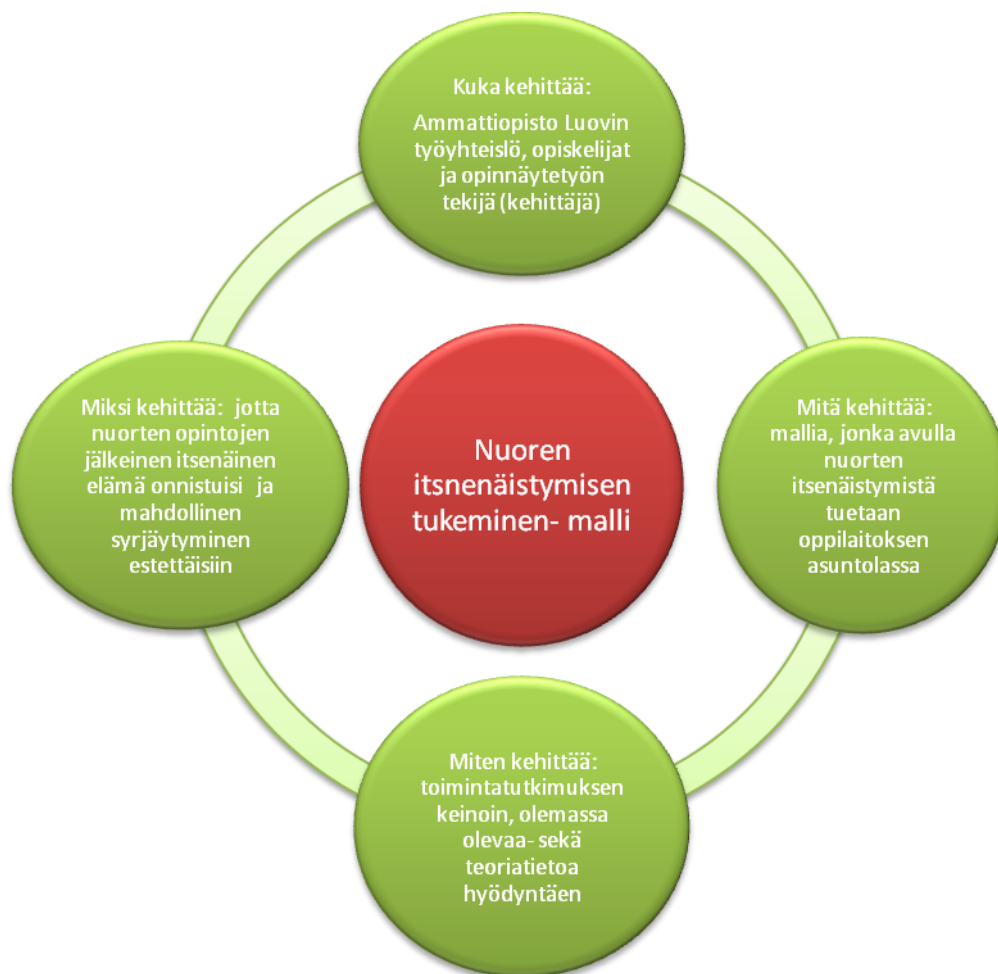
Itsenäistyvän erityisnuoren ja itsenäistyvän vammaisen nuoren kanssa on muistettava, että jokaisen elämä on omanlaisensa, mutta kaikkien elämä etenee. Lapsuutta seuraa nuoruus ja nuoruutta aikuisuus. Kaikki vaiheet sisältävät valintoja ja yksilöllisiä elämäntilanteita. Erityisnuoren elämä saate-
taan leimata niin, että hänen oikeutensa aikuisen ihmisen elämään mitätöidään. Tärkeää on, että nuoren toiveista, ajatuksista sekä mielipiteistä välitetään ja hän kokee tekemisillään olevan merkitystä (Ekmark, Heiniluoma, Huotari, Leino & Puranen 2011, 7-8.) Erityisnuoren kanssa toimittaessa on myös muistettava, ettei hänen fyysinen ikänsä vastaa aina hänen henkistä kehitysvaihettaan. Erityisen tärkeää onkin kohdata nuori yksilönä hänen omassa kehitysvaiheessaan tukien juuri niissä asioissa, jotka ovat hänelle sillä hetkellä ajankohtaisia kiirehtimättä itsenäistymisprosessissa.

4. KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Kehittämistyö lähtee liikkeelle pohtimalla vastauksia neljään yksinkertaiseen peruskysymykseen: kuka kehittää, mitä kehittää, miten kehittää ja miksi kehittää? (Toikko & Rantanen 2009,13). Kehittämisellä tarkoitetaan tiettyjen toimintaperiaatteiden ja tiettyjen toimintojen tarkoituksellista muuttamista. Kehittämisen kohteita voivat olla ihmiset ja heidän osaamisensa tai toisaalta heidän työtehtävänsä ja sovellettavat tekniikat (Seppänen-Järvelä & Karjalainen 2006,117.) Kehittämistyö voidaan nähdä rakentuvan kuudesta eri vaiheesta, nämä ovat nykyisen tilanteen kartoitus, ongelman tutkiminen, interventio ja parannusehdotukset, ratkaisun kokeilu, arviointi sekä seuranta (Kananen 2012, 52).

Tämä kehittämistyö lähtee liikkeelle työelämän tarpeesta ja kehittäjän omasta kiinnostuksesta aiheeseen. Kehittäjällä ei ollut työtä aloittaessaan aiempia sidoksia ammattiopisto Luovin Liperin yksikköön vaan hänen oma työyhteisönsä on toisaalla, toisenlaisissa tehtävissä. Kehittämistyön tavoitteet on asetettu yhdessä kehittämisen keskiössä olevan yhteisön kanssa. Tutkimus- ja aineistonkeruu menetelmät valittiin niin, että ne palvelivat juuri tätä kyseistä kehittämistä ja niiden käyttö työssä oli luontevaa. Kehittämistyössä hyödynnettiin yhteisöä itseään sekä ratkaisu- ja voimavarakeskeistä työskentelyotetta. Työn viitekehyksenä on ollut itsenäistyvän nuoren viitekehys. Tässä opinnäytetyönä tehdyssä toimintatutkimuksessa opinnäytetyöntekijä toimii toimintatutkijana ja kehittäjänä.

Seuraavassa Kuviossa (kuvio 1) on kuvattu Kehittämistyön neljä peruskysymystä Toikon ja Rantasen Tutkimuksellinen kehittämistoiminta teosta mukailen. Siinä on kuvattu kuka kehittää, mitä kehittää, miksi kehittää ja miten kehittää (Toikko & Rantanen 2009, 13).

Kuvio 2 kehittämistyön peruskysymykset.

4.1 Kehittämistehtävän tarve ja tavoitteet

Kehittämistyö perustuu havaittuun kehittämistarpeeseen. Merkit kehittämistyön tarpeesta voivat liittyä ajan trendeihin, yleisiin ajattelutapoihin, toimintaympäristön muutoksiin tai yhteisön ilmapiiriin (Seppänen-Järvelä 1999, 203.) Ammattiopisto Luovissa toteutetun kehittämisen tarve oli tullut esille nuorten vaikeutena oman elämän hallintaan opiskelun ja siihen liittyvän tiiviin asuntola-asumisen jälkeen. Monelle nuorelle ammattioppilaitoksen asuntolaan muutto on ensimmäinen askel kohti itsenäisyyttä pois vanhempien luota, lapsuuden kodista. Tuettu asuntola-asuminen on kuitenkin vielä melko kaukana todellisesta itsenäisestä asumisesta, jossa vastuu asioiden hoitamisesta ja oman kodin huolehtimisesta on yksin nuorella itsellään. Yksin asumisessa nuori kokee vapauden mutta samalla vastuun ja usein myös yksinäi-

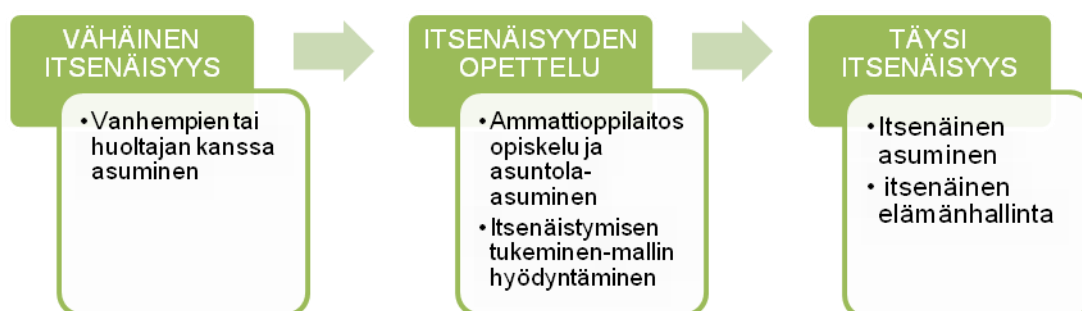

syyden tiiviin yhteisöllisen asuntola-asumisen jälkeen. Kuten teoriaosuudesta ilmeni todellinen itsenäisen talouden hallinnan opettelu alkaa vasta muutettaessa omaan asuntoon ja tästä opettelusta selvitäkseen nuori tarvitsee hyvät elämän- ja asumisen hallintataidot.

Nykytilanteessa opiskelijat saavat tukea oppilaitoksessa monilta asiantuntijoilta ja heidän haastaviinkin elämäntilanteisiinsa pystytään oppilaitoksessa vaikuttamaan. Arkipäivän asioissa heidän tukenaan ovat asuntolaohjaajat. Kuitenkin konkreettinen itsenäistymisen opettelu, yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen ja itsenäisen elämän rakentaminen opiskelujen jälkeen omalla kotipaikkakunnalla kaipaavat lisää tukea. Tähän oli tarkoitus vaikuttaa kehitettävällä mallilla. Kehittämistyön tavoitteina ovat olleet ammattiopisto Luovin Liperin yksikön asuntolassa asuvien nuorten itsenäistymistä tukevan mallin kehittäminen, itsenäistymistä tukevan työkalun luominen asuntolaohjaajille jo olemassa olevia työ- ja toimintatapoja hyödyntäen sekä itsenäistymisen kehityksen arviointimenetelmän luominen. Tarkoitus oli kehittää ammattiopisto Luovin asuntolassa asuville opiskelijoille tavoitteellinen etenemismalli, jolla pystytään tukemaan nuoren itsenäistymistä. Tarkoituksena oli paneutua itsenäisen elämän ja asumisen kulmakiviin sekä nuoren arjenhallintaan. Erityisesti mallinnuksen kohteena oli itsenäinen asuminen ja siinä selviytyminen.

Oppilaitoksen asuntoloissa on käytössä lähiohjaaja työskentely, jossa jokainen ohjaaja työskentelee omalla persoonansa mukaisella tavallaan omien lähiohjattaviensa kanssa. Näiden ohjaajien taitojen ja tietojen yhteen liittäminen ja yhtenäisiksi työotteiksi kehittäminen palvelisi kaikkia osapuolia. Tämän hiljaisen tiedon keräämien ja dokumentointi on yksi kehittämistehtävän tavoitteista. Kehitetyn mallin olisi tarkoitus olla myös helpottamassa perehdytettäessä uusia työntekijöitä asuntolaohjaajan työhön. Kehitettävän mallin olisi toimittava opiskelijan tukemisessa opintojen alusta loppuun saakka. Varsinaisia mallin tuottamia tuloksia pystytään todennäköisesti arvioimaan vasta, kun opintojen päättymisestä on jo kulunut jonkin aikaa ja nuori on päässyt aloittamaan itsenäistä elämäänsä.

Kehittämistyön tavoitteena on muutoksen tuottaminen ja muutoksen hallinta sekä kehittämistyöhön osallistuvien vahvistaminen ja asiantuntijuuden tukeminen (Seppänen-Järvelä 1999, 203). Kyseisen kehittämistyön tavoitteena oli kehitettävän mallin avulla luoda nuorille paremmat mahdollisuudet tasapainoiseen ja tasavertaiseen elämään yhteiskunnassa opiskelujen päätyttyä, ilman mukana kulkevaa ”erityisryhmä”-leimaa. Tarkoituksena oli antaa nuorille tarvittava tieto ja taito oman elämänhallinnan ylläpitämiseen.

Kuvio2: Itsenäistymisen tavoitteellinen eteneminen käytettäessä kehitettyä mallia

4.2 Tutkimusmenetelmä ja viitekehys

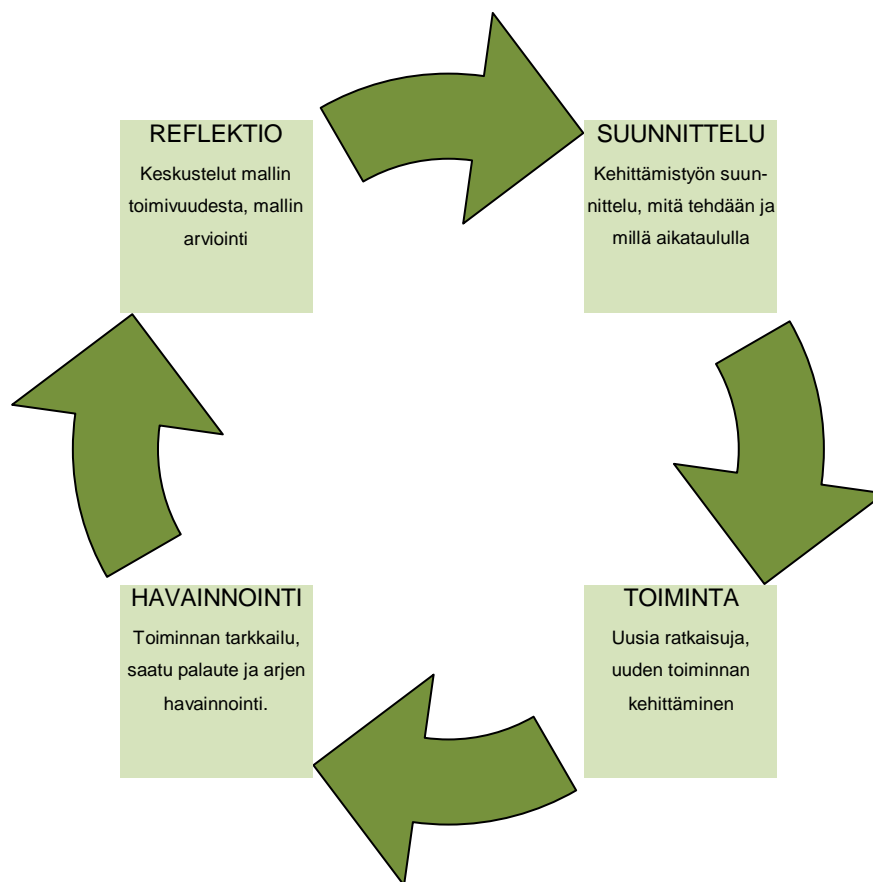
Tutkimusmenetelmä on menettelytapa, jolla pyritään kehittämisessä toivottuihin tuloksiin. Kehittämistoiminnassa menetelmän valinta ei ole yksiselitteistä ja tavallisesti valitaan menetelmä, joka perustuu oletuksiin menetelmän toimivuudesta tavoiteltuihin tuloksiin pääsemiseksi (Seppänen-Järvelä & Karjalainen 2006, 21.) Kyseinen kehittämistyö on ollut toimintatavan kehittämistä eli siinä on kehitetty asuntolaohjaajille yhtenäinen toimintamalli nuorten itsenäistymisen tukemiseen ja arviointiin (Toikko & Rantanen 2009, 14). Kehittämistyö on toteutettu toimintatutkimuksen keinoin. Toimintatutkimuksessa tietoa tuotetaan käytännön kehittämiseksi, siinä tutkimuksen kohteena on ihmisen toiminta. Toimintatutkimuksessa käytetään järkeä parempia käytäntöjä kehitettäessä ja se kohdistuu erityisesti sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Tämän lisäksi toimintatutkimus on useimmiten ajallisesti rajattu kehittämisprojekti (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2006, 16–17.)

Toimintatutkimus on valittu tähän opinnäytetyöhön, sillä siinä on ollut tarkoituksena kehittää uusi malli nuoren itsenäistymisen tukemiseen. Malli on luotu vuorovaikutuksessa asuntolaohjaajien sekä asuntolan nuorten kanssa vanhoja käytäntöjä hyödyntäen ja uusia lähestymistapoja kehittäen. Toimintatutkimus sopii kehittämistyöhön, jossa pyritään toiminnan avulla luomaan uutta. Toimintatutkimus on tiedon tuottamista käytännön kehittämisen myötä, siinä tavoitellaan käytännön hyötyä sekä käyttökelpoista tietoa arkitoimintaan. Toimintatutkija osallistuu tutkimaansa toimintaan tehden kohteessa tarkoituksellisen muutokseen tähtäävän intervention. Tutkimuskohdetta tarkastellaan sisältäpäin, omia havaintoja käytetään tutkimusmateriaalina muun tutkimusaineiston sijasta tai sen lisäksi, jolloin tutkijan ymmärrys tutkittavasta aihealueesta kehittyy (Heikkinen ym. 2006, 16–20.)

Tässä toimintatutkimuksessa ammattiopisto Luovin ohjaajat ja nuoret ovat olleet mukana koko prosessin ajan. Tutkimuksen alusta alkaen ohjaajien tietotaitoa ja ideoita on hyödynnetty kehittämistyössä. Tutkimuksessa on pyritty osallistavaan toimintatutkimukseen aktivoimalla mahdollisimman monia yhteisön jäseniä mukaan kehittämiseen. Osallistava toimintatutkimus on läpinäkyvää, avointa vastavuoroisesti käytävää dialogia tutkijan sekä käytännön toimijoiden välillä. Osallisuus on yhteisön jäsenten aktiivista osallistumisesta kaikkiin vaiheisiin tutkimuksessa, alkaen suunnittelusta aineiston keruuseen päättyen tulkintoihin ja päätelmien tekemiseen (Heikkinen ym. 2006, 32–33.) Aineistonkeruumenetelminä on käytetty teemahaastattelua ja ryhmä- sekä yksilökeskusteluja. Tutkimusmateriaalina on käytetty myös tutkijan omia kehittämisympäristössä tekemiä havaintoja muun aineiston lisäksi. Tärkeä tutkimusmateriaalin lähde on ollut koko prosessin ajan asuntolaohjaajien ja työhönvalmentajien kanssa tiiviisti käyty dialogi. Yhteisön jäsenten aktiivinen osallisuus on ollut tärkeä kehittämistyön mahdollistava tekijä ja uusien näkökulmien antaja.

Toimintatutkimus poikkeaa tavallisesta tutkimusprosessista. Sen lähtökohtana voi olla esimerkiksi arjessa havaittu ongelma. Tutkimuksessa uuden toiminnan kehittämisen suunnittelu ja kokeilun arviointi jälkikäteen vaativat aja-

tustyötä ja keskustelua. Kenttätöössä painotetaan toimintaa. Toimintatutkimus voidaan hahmottaa syklinä, johon kuuluu suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi. (Heikkinen ym. 2006, 21, 78–79.) Toimintatutkimuksen voidaan katsoa olevan enemmän, kuin perinteinen laadullinen tutkimus. Voisi ajatella, että toimintatutkimus alkaa siitä mihin laadullinen tutkimus päättyy. Laadullinen tutkimus pyrkii selittämään ja ymmärtämään ilmiötä, kun taas toimintatutkimuksessa keskeistä on muutos (Kananen 2010, 157.) Opinnäytetyönä tehty toimintatutkimus on ollut ajallisesti rajattu kehittämisprojekti, jonka tarve on lähtenyt arjen tarpeesta. Opinnäytetyö on ollut sykli, joka on edennyt vaiheittain suunnittelusta, kehittämiseen sekä mallinnuksesta arviointiin. Tässä opinnäytetyössä on myös perinteisen laadullisen tutkimuksen elementtejä, sillä pohjatietoa on hankittu teemahaastatteluilla sekä yksilö- ja ryhmäkeskusteluilla joiden avulla on pyritty ymmärtämään ilmiötä.

Kuvio 3: toimintatutkimuksen syklit. Toinen sykli käynnistyy reflektoinnin jälkeen suunnitelmalla edeten uudelleen reflektointiin.

Opinnäytetyönä tehty toimintatutkimus on alkanut kokonaisuuden hahmottamisella, jolloin kehittäjä pyrki pääsemään sisään siihen, mitä ammattiopisto Luovin Liperin yksikössä ja erityisesti sen asuntoloissa tapahtuu. Ammattiopisto Luovin toimintaan tutustuminen ennen varsinaista kehitystyötä on ollut tarpeen, sillä kehittäjä on yhteisön ulkopuolinen henkilö, jonka toiminnan tuntemus ei aloittaessa ollut riittävää. Tutustumistyössä erityisen tärkeänä apuna olivat Luovin opinnäytetyönohjaajat sekä asuntolan henkilöstö. Kokonaiskuvan hahmottamisen kanssa samanaikaisesti rakennettiin tutkimussuunnitelmaa yhteistyössä työelämätoimijoiden kanssa. Pohdittiin, mitä kehittäminen olisi, mitä kehittämistyöltä toivottaisiin ja mihin kehittämisellä pyritäisiin. Suunnitelmavaiheeseen kuului asuntolaohjaajien teemahaastattelut ja nuorten kanssa käydyt ryhmäkeskustelut. Suunnitelmavaihetta seurasi toimintavaihe, jossa toimittiin asetettujen tavoitteiden ja suunnitelman mukaisesti. Toimintavaiheessa kehitettiin nuorten itsenäistymistä tukeva malli hyödyntäen aiheeseen liittyvää teoreettista tietoa, haastatteluista saatua tietoa sekä tutkijan toimintatutkimuksen mukaisesti läsnä olemalla hankkimaa tietoa. Toimintavaihetta seurasi mallin testaaminen, mallin toimivuuden arviointi ja mallin muokkaaminen lopulliseen muotoonsa.

Kehittämistyön teoreettisella viitekehyksellä tarkoitetaan teorioita, malleja ja tutkimuksia, jotka liittyvät kehitettävään ilmiöön (Kananen 2010, 44). Tämän kehittämistyön teoreettisena viitekehyksenä ovat olleet teoriaan pohjautuneet oletukset siitä, mitä on nuoruus kehitysvaiheena sekä nuoren itsenäistyminen ja sen haasteet. Kehittämistyö on tehty itsenäistyvän nuoren viitekehyksestä. Kehittämistyön keskeiseen tutkimuskysymykseen (miten tukea nuorta asuntolassa opintojen aikana, jotta itsenäinen elämä onnistuisi opintojen jälkeen?) on pyritty saamaan vastaus itsenäistyvän nuoren näkökulmasta katsottuna. Nuoren näkökulmasta niin, että keskeisenä kysymyksenä mallin rakentamisessa on ollut: mitä tietoa ja taitoja nuori todennäköisesti tulee tarvitsemaan itsenäistymisessään?

Kehittämistyössä on pyritty hyödyntämään ammattiopiston ja sen asuntolan yhteisöllisyyttä nuoren kehityksen tukemisessa, sillä yhteisöllisyyden merkitystä nuoren kehityksessä ei voi ohittaa. Koulu yhteisönä pysyy nuoren elä-

mässä nykypäivänäkin, kun aiemmin tärkeiden yhteisöjen merkitys on vähentynyt (uskonto ja suku). Yhteisöihin kuulumisella katsotaan olevan suora merkitys nuoren identiteetin muodostumiselle ja persoonallisuuden kehittymiselle (Rautiainen 2005, 93–94). Mallia kehitettäessä on myös pyritty huomiomaan, että kaikkien nuorten huoltajien tiedot, taidot ja voimat eivät välttämättä riitä tukemaan nuorta itsenäistymisessä.

Ammattiopisto Luovissa toimitaan nuorten kanssa ratkaisu- ja voimavarakeskeistä näkökulmaa korostaen, opiskelijaa kannustetaan toimimaan tavoitteellisesti, epäonnistumista pelkäämättä (Näppä ym. 2012). Kehittämistyössä tuotettu malli on rakennettu niin, että se entisestään tukee ratkaisu- ja voimavarakeskeisen työotteen käyttöä asuntolaohjaajien työssä. Kehitetyn mallin tarkoituksena ei ole pohtia, mistä nuoren puutteelliset itsenäistymisen taidot johtuvat vaan tarkoituksena on yhteistyössä nuoren kanssa mallia apuna käyttäen löytää konkreettisia ratkaisuja itsenäisen elämän sujumiseen.

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen mallin soveltaminen opinnäytetyössäni tulee näkymään erityisesti nuorten vahvuuksien ja voimavarojen korostamisena. Työssä ei tulla korostamaan vamman tai erityispiirteen aiheuttamia rajoitteita vaan niitä vahvuuksia ja voimavaroja, joita nuorella itsellään on. Nuori nähdään työssäni yksilöllisenä yksilönä eikä häntä kategorioida diagnoosin mukaan. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä lähestymistavassa on tärkeää, että ihminen tulee kuulluksi ja kohdatuksi omassa elämäntilanteessaan sellaisena kuin hän sen sillä hetkellä kokee (Mäkinen ym. 2009, 118). Ammattiopisto Luovissa opiskelijoita kohdellaan tasapuolisesti ja tasa-arvoisesti omanarvontuntoa loukkaamatta (Näppä ym. 2012). Näihin Luovin periaatteisiin sopii myös positiivisia voimavaroja ja olemassa olevia taitoja korostava nuoren itsenäistymisen tukemisen-malli.

4.3 Aineiston hankinta ja analysointi

Kehittämistyössä käytettävää aineistoa on hankittu kirjallisuuden lisäksi ammattiopisto Luovin Liperin yksikön kehittämistyössä mukana olevilta ammattilaisilta ja opiskelijoilta. Kehittämistyössä on hyödynnetty myös ammattiopiston jo olemassa olevaa omaa sisäistä materiaalia. Asuntolaohjaajilta aineistoa on hankittu teemahaastatteluilla. Opiskelijoiden aineiston keruu menetelmänä on ollut ryhmä- ja yksilökeskustelut. Näiden lisäksi aineistoa on hankittu tutkijan omien havaintojen kautta, kuten toimintatutkimuksen tiedonhankinnassa on tapana. Analysointimenetelmät ovat vaihdelleet aineiston keruumenetelmän mukaan. Lisäksi Kehittämistyön aineiston hankinnassa ja tutkijalla jo olemassa olevan tiedon päivittämisessä on hyödynnetty muita alan ammattilaisia. Toimintatutkimuksen aineiston keräämisessä tärkeimpiä menetelmiä ovat havainnointi, havaintojen pohjalta kirjoitetut muistiinpanot ja haastattelut (Heikkinen ym. 2006, 104).

Kehittämistyössä käytettyä aineistoa on hankittu ja analysoitu niin, että sillä on pyritty tutkimuksen luotettavuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta on vaikea arvioida, eivätkä validiteetti ja reliabiliteetti käsitteinä sellaisenaan sovellu luotettavuuden arvioinnin perusteiksi. Luotettavuudella on kuitenkin vahva merkitys ja sen vastakohta on epäluotettavuus. Laadullisessa tutkimuksessa on pyrittävä siihen, että se tuo esille tutkittavien käsityksiä ja se on totuuden mukainen (Puusa & Pulli 2011, 155.) Laadullisella tutkimuksella voidaan katsoa olevan neljä luotettavuuskriteeriä: koko työn arvioitavuus, tulkinnan ristiriidattomuus, luotettavuus tutkittavan kannalta ja saturaatio (Kananen 2010, 69–71). Tässä kyseisessä toimintatutkimuksessa edelliset luotettavuuden kriteerit toteutuvat niin, että tutkimusta ja tutkimusmenetelmiä arvioidaan koko prosessin ajan ja tehdyt valinnat perustellaan, tulkinnan ristiriidattomuuteen päästään pohtimalla tulkintoja yhdessä työelämän opinnäytetyöohjaajien kanssa, luotettavuuteen tutkittavan kannalta päästään avoimella työskentelyllä, jossa työn erivaiheissa kehittämisen kohteena olevat henkilöt pääsevät lukemaan tutkimusta ja kommentoimaan sitä, saturaatio saavutetaan riittävän isolla haastatteluotannalla eli esimerkiksi

asuntolaohjaajien teemahaastatteluja on tehty niin monta, ettei uutta tietoa haastatteluilla ole enää tullut.

4.3.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on avoimenhaastattelun ja lomakehaastattelun välimuoto, jossa haastattelun aihepiirit on tiedossa, mutta tarkat kysymykset puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 208–209). Teemahaastattelussa osa haastattelun lähtökohdista on ennalta päätetty ja niiden avulla tutkija pystyy ohjaamaan haastattelua ilman, että kontrolloi sitä kokonaan. Teemahaastattelu tehdään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa tutkijalla on oltava riittävä ymmärrys tutkimuksen kohteesta. Tutkijan tietämys aiheesta pohjaa kirjalliseen tietoon ja esiymmärrykseen aiheesta (Puusa & Juuti 2011, 81–82.) Teemahaastatteluun poimitaan tutkimusongelmasta keskeiset aiheet, joihin haastattelussa olisi välttämätöntä saada vastaus, jotta tutkimusongelmaan saataisiin ratkaisu. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävänä on huolehtia, että haastateltava pysyy ennalta asetetuissa teemoissa ja tutkimusongelman kannalta välttämätön tieto saadaan esille (Vilkka 2005, 100–104.)

Kehittämistyössä teemahaastattelut on toteutettu kehittämistyöskentelyn alkuvaiheessa kehittämistyössä tarvittavan pohjatiedon saamiseksi. Haastattelujen teemat rakennettiin niin, että niillä saatiin vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin (haastattelun teemat: LIITE1). Haastattelut toteutettiin mahdollisuuksien mukaan lähes jokaiselle asuntolaohjaajalle aikataulujen ja työvuorojen sallimissa puitteissa (15 haastattelua, kaksi ohjaaja jäi haastattele-matta). Haastattelujen määrä oli runsas, jotta mahdollisimman paljon niin sanotusta hiljaisesta tiedosta ja hyvistä käytännöistä saataisiin kehittämisen tueksi. Haastatteluja ei nauhoitettu vaan ne kirjattiin haastattelutilanteessa ja yksittäiset haastattelut olivat noin tunnin mittaisia. Tavoitteena ei ollut koko haastattelun sanatarkka kirjaaminen vaan keskeisen asian poimiminen haastateltavan sanomasta. Tärkeintä oli löytää haastatteluista olennainen tieto varsinaiseen kehittämistyöhön. Haastattelut kirjoitettiin auki teemoittain heti

kunkin haastattelun jälkeen ja lopuksi haastattelut analysoitiin teema-analyysin avulla.

4.3.2 Teema-analyysi ja tulosten tulkinta

Teema-analyysissa haastatteluista saatu aineisto analysoidaan alussa luotujen teemojen mukaisesti. Kerätystä aineistosta erotetaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet, tarkastellaan aiheiden yhtäläisyyksiä ja pyritään löytämään avainasioita kehittämistyön kannalta (Puusa & Juuti 2011, 120–123.) Aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelman kannalta keskeiset asiat, niitä analysoidaan teema kerrallaan keskittyen haastatteluista saatuun olennaisimpaan tietoon (Viinamäki & Saari 2007 43–45).

Haastattelut analysoitiin teema-analyysin keinoin haastatteluissa käytettyjen teemojen mukaisesti. Analyysivaiheessa kaikkien haastattelujen vastaukset vedettiin yhteen, kunkin teeman alle eli teemoiteltiin ja niistä analysoitiin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Analyysivaiheessa pyrittiin teemoittain löytämään keskeinen tieto tutkimusongelmaan peilaten. Näin toimien aineistosta saatiin esiin asuntolaohjaajien hiljaista tietoa sekä kehittämistyön kannalta tärkeitä itsenäistymisen haasteita. Haastattelujen avulla saatiin myös tietoa ohjaajien toiveista kehitettävän mallin sisällöstä. Yksilöllisesti tehtyjen teema-haastattelun avulla jokaisen ohjaajan ääni pääsi kuuluviin ja jokaisen oma näkemys tuli kuulluksi. Haastattelujen ja analyysin avulla saadun tiedon pohjalta aloitettiin varsinainen itsenäistymisen tukemisen-mallin kehittäminen.

Haastattelujen analysoinnin jälkeen saatuja tuloksia on vielä tulkittava ja tehtävä niistä mahdollisia johtopäätöksiä (Hirsjärvi ym. 2012, 229). Kehittämistyössä teema-analyysillä saatuja tuloksia tulkittiin niin, että tuloksista pystyttiin listaamaan nuorille haasteellisia itsenäistymisen aihealueita. Näihin ja jo olemassa olevaan teoretietoon pohjautuen syntyi kehitettävän mallin nuoren tukemisen teemat.

4.3.3 Ryhmä- ja yksilökeskustelu

Nuorten kanssa työskentelyssä käytettiin ryhmä- ja yksilökeskustelun keinoja. Ryhmäkeskustelussa ryhmän vuorovaikutus rakentuu eri tavoin, kuin ryhmähaastattelussa. Ryhmäkeskustelussa vetäjä pyrkii tietoisesti saamaan osallistujien välille vuorovaikutusta erilaisin vuorovaikutuskeinoin. Ryhmäkeskustelun ominaispiirre on osallistujien keskeinen vuorovaikutus, joka usein herättää kriittisiäkin kommentteja. Ryhmän vetäjän rooli on luoda keskustelulle otollinen ilmapiiri, ohjata keskustelua aiheiden mukaisesti ja erityisesti kannustaa sekä rohkaista keskustelemaan (Puusa & Pulli 2011. 89, 92.) Kyseisessä kehittämistyössä nuorten ryhmäkeskusteluissa pyrittiin löytämään nuorilta itseltään heitä itseään itsenäistymisessä askarruttavia asioita. Ryhmäkeskustelujen tarkoituksena oli myös jakaa tietoa nuorille ja mahdollisesti auttaa löytämään itselle vahvistamista kaipaavia alueita itsenäistymisprosessissa, jotta niihin päästiin vaikuttamaan. Ryhmäkeskustelujen tavoitteena oli myös löytää halukkaita nuoria yksilökeskusteluihin työstämään lisää itsenäistymiseen liittyviä asioita.

Nuorten yksilökeskustelut on kehittämistyössä toteutettu pääasiassa yksilövalmennuksen keinoin, kuitenkin osittain avointa haastattelua käyttäen. Yksilövalmennuksessa nuorta kuunnellaan, hänen kanssaan keskustellaan, asioita selvittää ja hoidetaan sekä tarvittaessa hyödynnetään muita tukipalveluja (työpajatie 2013). Avoimessa haastattelussa taas keskustellaan määrätystä ilmiöstä ja haastattelija pyrkii vastauksia syventämällä saamaan haastattelusta vastauksia tutkittavaan ilmiöön (Heikkinen ym. 2007, 110). Avoin haastattelu on lähellä tavanomaista keskustelua ja siinä selvittää haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä ja käsityksiä käsiteltävästä aiheesta (Hirsjärvi ym. 2012, 209). Tässä kehittämistyössä yksilökeskusteluja käytiin keväällä 2013 valmistuvien nuorten kanssa. Keskusteluissa pyrittiin saamaan lisätietoa nuoren itsenäistymisen problematiikasta sekä mallintamaan kehitettävää mallia. Keskustelujen tavoitteena oli ensisijaisesti tukea nuorta itsenäistymisprosessissa itsenäistymisen tukeminen-mallin menetelmiä käyttäen.

4.4 Aiemman tiedon hyödyntäminen

Kehittämistyössä on hyödynnetty Ammattiopisto Luovin omaa sisäistä jo olemassa olevaa tietoa. Erityisesti kyseistä aiempaa tietoa hyödynnettiin kehittämisympäristöön tutustuttaessa, olemassa olevia ohjeistuksia kartoittaessa ja hyvää olemassa olevaa hiljaista tietoa kerättyä. Aikaisempaan jo olemassa olevaan tietoon ja tutkittuun tietoon tutustumalla on pyritty selvittämään mitä kyseisestä aiheesta jo tiedetään.

Asuntolaohjaajilla on työnsä tukena käytössään ammattiopisto Luovin ”Asuntolan työtehtävät ja käytännön ohjeet” – ohjeistus, jossa on käsitelty mm. asuntolan lähiohjaajien työtehtäviä. Ohjeistuksessa työtehtävät on jaettu viiteen osa-alueeseen, jotka ovat käytännönläheisiä pääasiassa opiskelun ja asuntolassa asumisen onnistumisen turvaamiseen tähtääviä. Erityisesti nuoren tulevaisuuteen tähtäävää ohjeistusta ei entuudestaan ollut olemassa. Toteutetun kehittämistyön tarkoituksena on ollut näitä ohjeistuksia enemmän painottaa nuoren itsenäistymistä ja tulevaisuuden itsenäisen elämän onnistumisen tukemista. Tarkoituksena on itsenäistymisen mallin avulla antaa nuorelle eväitä itsenäisen elämän onnistumiseen opiskelujen päätyttyäkin. Tärkeänä tavoitteena on tukea nuorta nuoruuden kehitystehtävissä ja aikuisen identiteetin luomisessa. Keskeisessä asemassa kehitetyssä mallissa on ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen mahdollisiin itsenäistymisen ongelmakohtiin.

Opetusministeriön lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla muistiossa todetaan syrjäytymisen olevan varsin monitahoinen ilmiö, joka koskettaa hyvin erilaisia ryhmiä ja hyvin erilaisin syin. Muistion mukaan syrjäytymisuhan alla ovat pitkäaikaistyöttömät, ylivelkaantuneet ja asunnottomat sekä ongelma-perheiden lapset ja nuoret. Syrjäytymisvaarassa ovat myös oppimisvaikeuksista kärsivät nuoret (OPM 2003.)

Syrjäytymisen ehkäisy pitäisi aloittaa varhain jo lapsuudessa jos vanhemmilla ilmenee ongelmia, sillä hyvinvointi rakentuu arjessa. Näin ilmenee Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen kansallinen syntymäkohortti 1987 tutkimusraportis-

sa. Tutkimuksessa seurattiin yli 60 000 kyseisenä vuonna syntynyttä vuoteen 2008 asti. Tutkimuksen mukaan hyvinvointi eriytyy, hyvinvointiongelmien kasaantuvat ja ongelmat sekä pahoinvointi periytyvät sukupolvelta toiselle (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissler 2012.) Tutkimuksen valossa syrjäytymisen ehkäisy pitäisi aloittaa jo paljon ennen ammattiopintoja, mutta syrjäytymisvaara nuorella on olemassa myös opintojen jälkeen huonon työtilanteen ja liian kevyen sosiaalisen verkoston vuoksi. Työllistymisen lisäksi nuorilla haasteena on oman viihtyisän ja kohtuuhintaisen asunnon hankkiminen

Nuorten asumista on kartoitettu ympäristöministeriön, valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan ja Nuorisoasuntoliiton rahoittamassa tutkimuksessa. Tämä puhelinkyselynä tehty 18–29-vuotiaille kohdennettu tutkimus on toteutettu vuosina 1991, 1995, 2005 ja 2010. Tutkimuksessa on selvitetty nuorten asemaa asuntomarkkinoilla, nykyistä asumista, asumistyytyväisyyttä sekä asumiseen liittyviä suunnitelmia, näkemyksiä ja ongelmia. Tutkimuksen mukaan nuorten asema asuntomarkkinoilla on muuta väestöä heikompi, tämä johtuu pääasiassa nuorten heikosta tulotasosta (Kupari 2011.)

Nuorten syrjäytymisuhan, huonon työtilanteen ja kehnon asuntotilanteen vuoksi nuorille on annettava entistä enemmän tukea oman elämän hallintaan ja omien asioiden hoitoon. Kehitetyllä mallilla onkin pyritty puuttumaan juuri näihin elämän perusasioihin, joiden olisi hyvä olla kunnossa, jotta elämä olisi mielekästä ja nuori olisi hyvinvoiva.

5. ITSENÄISTYMISENTUEN-MALLIN KEHITTÄMINEN

Itsenäistymisentuen-malli kehitettiin vaiheittain edeten yhteistyössä ammattiopisto Luovin kanssa syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana. Kehittämistyöhön osallistettiin niin asuntolaohjaajat, kuin opiskelijatkin sekä Luovin muuta ammattihenkilöstöä. Kehitystyön kohteena oleva yhteisö osallistui kehittämistyön kaikkiin vaiheisiin suunnittelusta mallin kehittämiseen, mallinnukseen ja sen arviointiin. Prosessissa tärkeää mallin käytettävyyden kannalta on ollut yhteistyö asuntolaohjaajien kanssa, sillä se on tehnyt kehitetystä mallista ”heidän näköisensä”.

5.1 Kehittämistyön suunnittelu, aineiston hankinta ja hyödyntäminen

Itsenäistymisen mallin kehittäminen on edennyt suunnitelmallisesti askel kerrallaan. Mallin kehittämisessä on pyritty huomioimaan eri osapuolet tarpeineen ja toiveineen, kuitenkin unohtamatta teoriapohjaa nuoren itsenäistymisen erivaiheista. Kehitetystä mallista on pyritty tekemään sekä nuoria, että ammattihenkilöstöä palveleva kokonaisuus, joka tarvittaessa on muokattavissa Luovin muihinkin yksiköihin sekä nuorten muuttuviin tarpeisiin. Mallin tarkoituksena ei ole olla orjallisesti noudatettava ohjeistus vaan työkalupakki, josta asuntolaohjaajat voivat käyttää eri osa-alueita haluamassaan järjestyksessä nuorten tarpeiden mukaisesti.

Itsenäistymistä tukevan mallin Kehittämistyö aloitettiin ammattiopisto Luovin Liperin yksikön kehittämistyölle nimettyjen opinnäytetyöohjaajien kanssa käydyillä suunnittelupalavereilla syksyllä 2012. Suunnittelupalavereissa tarkennettiin työn tarpeet ja tavoitteet sekä pohdittiin alustavaa aikataulua. Samanaikaisesti kehittäjä tutustui Luovin sisäisiin tietokantoihin ja ohjeistuksiin sekä havainnoi tulevaa kehittämisympäristöä. Teoriatietoa, johon kehitystyö nojaa kerättiin syksyn 2012 ja alkuvuoden 2013 aikana niin, että teoreettinen ymmärrys oli olemassa ennen varsinaisen mallin luomista. Varsinainen kehittäminen aloitettiin tutkimusluvan anomisella ammattiopisto Luovilta sekä so-

pimuksella opinnäytetyön tekemisestä. Aloitettava kehittämistehtävä esiteltiin asuntolaohjaajille yhteispalaverissa, jossa myös heiltä pyydettiin ideoita mallin suunnitteluun. Kehittämistyön alkuun pääsyssä ja sen edistämisessä ovat koko prosessin ajan erityisen tärkeässä asemassa kehittäjälle olleet työelämän opinnäytetyöohjaajat, jotka ovat väsymättä vastanneet kysymyksiin ja auttaneet tiedonhaussa.

Teoriatiedon lisäksi aineistoa kehittämistyön pohjatiedoksi nuorten itsenäistymisen haasteista kerättiin asuntolaohjaajille syksyllä 2012 tehdyillä teemahaastatteluilla. Haastatteluun saatiin tietoa myös asuntolaohjaajien kokonaistyönkuvasta sekä kartoitettiin hyviä ja toimivia työkäytäntöjä. haastattelujen avulla kehittäjä sai tärkeää tietoa siitä, miten nuorten itsenäistymistä tuetaan tällä hetkellä asuntolan arjessa. Haastattelut avasivat hyvin asuntolaohjaajien työkuva ja työtettä. Tärkeänä pohjatietona oli tietää, miten asuntolaohjaajien ohjaustyötä tällä hetkellä tehdään ja millaiset työtavat on koettu erityisnuorten kanssa toimiviksi. Haastattelujen avulla pystyttiin myös havainnoimaan asuntolaohjaajien motivaatiota kehittämislle sekä selvittämään heidän tarpeitaan työtapojen muutokselle. Asuntolaohjaajien teemahaastattelujen ja haastattelujen analyysin jälkeen aloitettiin mallin varsinainen kehittäminen sekä nuorten kanssa työskentely.

Kehittämistyön nuorten osuutta varten opintonsa päättävien opiskelijoiden huoltajille lähetettiin tiedote tutkimuksesta sekä lupa pyyntö tutkimukseen osallistumisesta. Tiedotteita lähetettiin 16 kappaletta ja niistä palautui seitsemän kappaletta. Näiden seitsemän nuoren kanssa käytiin yksilökeskusteluja itsenäistymisestä ja itsenäistymisen haasteista sekä mallinnettiin itsenäistymisen tuen-mallia. Nämä keskustelut käytiin pääasiassa yksilövalmennuksen keinoin ja tärkeänä yhteyslinkkinä niissä olivat Luovin omat työhönvalmentajat. Muiden valmistuvien kanssa itsenäistymistä ja sen mahdollisesti mukanaan tuomia haasteita pohdittiin ryhmäkeskusteluissa, joissa yksittäinen opiskelija ei tullut tutkimuksen kohteeksi. Ryhmäkeskustelut olivat pääasiassa nuorten näkemyksiä, tulevaisuuden näkymiä sekä haaveita sisältäviä tuokioita. Nämä tapaamiset antoivat tutkijalle hyvän kuvan opintojaan päättävien

nuorten elämästä ja heidän käsityksistään elämisestä yhteiskunnan jäsenenä.

5.1.1 Työntekijöiden näkemykset pohjatietona

Asuntolaohjaajille tehty teemahaastattelut ja niiden tulokset olivat keskeisenä pohjatietona nuorten itsenäistymistä tukevan – mallin luomisessa. Haastattelut avasivat hyvin asuntolaohjaajien työn arkea ja niitä haasteita, joita he kohtaavat nuorten kanssa työskennellessä. Seuraavassa käsitellään pohjatietona käytettyjen teemahaastattelujen sisältöä ja niistä tehtyjä tulkintoja.

Asuntolaohjaajan työ on pitkälti asuntolassa asuvien nuorten arjen sujumisen turvaamista ja tukemista. Nuorten kanssa opetellaan arjen perustaitoja, kuten siivoamista ja henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimista. Työssä keskeistä on läsnäolo, kuten eräs haastateltavista kertoi: *”tärkeää on olla saatavilla jos nuori tarvitsee”*. Työ on kuulumisten vaihtoa, nuoren elämän kartalla olemista, huolien ja murheiden kuuntelemista sekä luotettavana ja turvallisena aikuisena olemista.

Kysyttäessä oman työn hyviä käytäntöjä esiin nousi monia asioita, joita kehittämisessä pyrittiin huomioimaan. Keskeisesti esille nousi keskustelu, keskustelu ja vielä keskustelu, joskus napakatkin keskustelut jos tarve sellaisen vaatii. Myös kaikista asioista on pystyttävä keskustelemaan niiden oikeilla nimillä. *”Asioista pitää voida keskustella ei väitellä”*, nousi monesta haastattelusta esille. Keskustelun tulee olla tasa-arvoista ja nuorta kunnioittavaa. Asuntolaohjaajien mukaan opiskelijatuntemus, nuorten yksilöllinen huomioiminen, tilanteen lukutaito ja erilaisten nuorilla olevien diagnoosien tuntemus sekä tieto niiden vaikutuksista nuoren arkeen ovat tärkeitä taitoja. Nuorten kanssa toimittaessa arjen asioita ei tehdä puolesta vaan rinnalla kannustaen, motivoiden ja hyvää esimerkkiä näyttäen. Nuorille annetaan mahdollisuuksien mukaan vastuuta ja heitä vastuutetaan hoitamaan omia asioita. Nuoriin on luotettava ja mahdollisia virheitä ei pelätä vaan niistä pyritään oppimaan. Nuorten on myös opittava, että heidän teoillaan on seuraukset niin positiivisessa,

kuin negatiivisessakin mielessä. Tärkeää on olla luotettava aikuinen nuoren elämässä, joka toimii hyvänä esimerkkinä ja pitää muille antamansa lupaukset.

Nuoren itsenäistymisen kulmakiviä nousi esille haastatteluissa runsaasti. Tärkeimpänä nähtiin kyky pitää itsestään huolta ja vastuun ottaminen omasta itsestään ja omasta elinympäristöstään. Esille nousi henkilökohtaisesta hygieniasta, ruokailusta, lääkkeistä, ja kodinhoidosta huolehtiminen. Tärkeänä pidettiin päivärytmiä ja sovittujen aikataulujen noudattamista. Hyvää itsetuntoa ja elämänhallintaa korostettiin, jotta nuori selviäsi elämässään hankalistan tilanteista. Tärkeänä nähtiin riittävää sosiaalista verkostoa, mielekästä vapaa-ajan tekemistä sekä sosiaalisia taitoja. Raha-asoiden omatoimista hoitamista ja rahan arvon ymmärtämistä pidettiin tärkeinä itsenäistymisen kannalta. Tärkeää on osata asioida eri virastoissa sekä käyttää tarvitsemiaan terveyspalveluja. Erityisen tärkeää on osata ja ymmärtää hakea tarvittaessa apua!

Haasteina nuoren itsenäistymiselle nähtiin pääsääntöisesti edellä mainittujen asioiden hallitsemattomuus. Haasteina on kyvyttömyys huolehtia omista asioistaan, sosiaalisten verkostojen puutteellisuus, yksinäisyys ja sosiaaliset pelot. Ohjaajia huolestutti nuorten rahankäytön vaikeus ja mahdollinen vedätyksi tuleminen. Huolena oli vaikeus opintojen jälkeen löytää kiinnekohtia kotipaikkakunnalta ja tämän johdosta kotiin neljän seinän sisälle jääminen kaiken ulkopuolelle. Haasteena nähtiin sitoutumattomuus, päihteet, kyvyttömyys noudattaa sääntöjä ja ennen kaikkea haluttomuus itsenäistymiseen, aikuistumiseen ja vastuunottoon. Erityinen haaste nykypäivänä on työllistyminen, omien mahdollisuuksien realistinen näkeminen sekä erilaisten oikeuksien ja vastuiden hallitseminen. Itsenäistymisen haasteissa selviytymisessä tärkeänä nähtiin nuoren toimiva verkosto, asumisen tukipalvelut tai asumisvalmennus.

Erityisnuorilla koettiin olevan vielä enemmän haasteita itsenäistymisessään, kuin muilla. Pääasiassa esille tuli vahvemman tuen tarve, enemmän ja aikaisemmin alkava asumisen valmennus sekä mahdollinen hyväksyntä siitä, ettei

välttämättä koskaan saavuteta täydellistä itsenäisyyden tasoa. Erityisnuorten kohdalla olisi ensisijaisen tärkeää tiedon kulku nuorten asioissa eri ammattilaisten välillä nuorten valmistumisvaiheessakin. Tärkeää olisi, että nuorella olisi opintojen päätyttyäkin lähipiirissään joku henkilö, jonka puoleen kääntyä elämän vaikeissa tilanteissa.

Nykyisellään itsenäistymiseen ja itsenäistymisen tukemiseen liittyviä asioita käsitellään asuntolassa melko vähän. Pääasiassa tällä hetkellä käsiteltävänä on ainoastaan itsestään huolehtimiseen erityisesti hygieniaan liittyviä asioita. Yksilöaikaa nuorille pystytään antamaan myös melko vähän, sillä nuoria on paljon ja perusarjen pyörittäminen vie runsaasti asuntolaohjaajien työaikaa. Yksilöaikaa nuoren kanssa on liian usein vasta jonkin ongelman kautta.

Haastatteluissa esille tuli jo joitakin suoria ideoita itsenäistymisen tukemiseen ja toiveita kehitettävän mallin sisällöstä. Asuntolaohjaajat kaipasivat selkeää muistilistaa nuoren kanssa läpikäytävistä itsenäistymistä tukevista asioista, tämä kyseinen lista kulkisi nuoren mukana koko opintojen ajan. Ideoita tuli myös mahdollisuudesta tutustua kotipaikkakunnan vapaa-ajan vietto mahdollisuuksiin jo ennen opintojen päättymistä esimerkiksi Internetin avulla. Lisäksi haastatteluissa ideoita tuli asumisen valmennuksesta koulun päättymisen jälkeen sekä ajatuksia yksilöajan lisäämiseksi nuorten kanssa.

Asuntolaohjaajien haastattelujen ja teoratiedon perusteella kehittäjä nosti tärkeimmät itsenäistymisen teemat kehitettävään malliin. Haastatteluista saatuja oman työn hyviä käytäntöjä hyödynnettiin itsenäistyvää nuorta tukevan työskentelyn pohjana menetelmissä ja toimintatavoissa. Haastattelujen kautta esiin nousseet teemat, joihin erityisesti tulisi paneutua nuoren itsenäistymisen tukemiseksi ovat:

1. ITSESTÄÄN HUOLEHTIMINEN**2. PÄIVÄRYTMI****3. SOSIAALISET VERKOSTOT JA MIELEKÄS TEKEMINEN****4. RAHA-ASIOIDEN HOITAMINEN****5. VIRASTOASIOIMINEN JA AVUN HAKEMINEN****6. ITSENÄINEN ASUMINEN****7. TYÖLLISTYMINEN**

Haastattelujen pohjalta esiin nostetut teemat ja niiden käsittelyä varten kerätty aineisto sekä teemakohtainen arviointi on kokonaisuus, josta muodostuu nuoren itsenäistymistä tukeva – malli.

5.1.2 Nuorten näkökulma pohjatietona

Asuntolaohjaajilta teemahaastatteluin saadun tiedon sekä hankitun teorian pohjalta aloitettiin nuorten kanssa työskentely mallin kehittämiseksi. Osallistuneet nuoret olivat pääsääntöisesti juuri valmistumassa olevia opiskelijoita, joilla itsenäistyminen ja itsenäistymisen kysymykset olivat hyvinkin ajankohtaisia. Valmistumisvaiheessa olevat opiskelijat hallitsevat pääsääntöisesti jo itsenäistymisen perusasiat, kuten itsestään huolehtimisen ja päivärytmin. Tämän vuoksi näihin aihealueisiin ei ryhmä- ja yksilökeskusteluissa juurikaan paneuduttu vaan enemmän esillä olivat itsenäistymisen muut teemat.

Ryhmäkeskustelut toteutettiin nuorten omassa asumisympäristössä, pääasiassa asuntola-arjessa asuntolapalaverien yhteydessä. Ryhmäkeskusteluissa nuorten näkemys tulevaisuudesta oli positiivinen ja välillä jopa epärealistinenkin. Koulun loputtua, tutkintotodistuksen ollessa taskussa on elämä auki ja vapaus alkaa. Nuorten tahto vapauteen pitkän opiskelun jälkeen on kova sekä nuoruuden usko omaan kuolemattomuuteen luovat elinympäristön, jossa useinkaan ei seuraava syksy huoleta. Monen nuoren käsityksissä yhteiskunta hoitaa ja rahoittaa, jos mielekästä työtä ei löydy. Useinkaan ei ole vielä syntynyt todellista kuvaa siitä, mitä eläminen ja asuminen maksavat. Ryhmäkeskusteluissa eniten keskustelua, mielipiteitä ja kysymyksiä herättivät rahaasiat, asumisasiat ja työllistyminen. Päällimmäisiä kysymyksiä nuorilla olivat: ”mistä sitä rahaa sitten haetaan jos työtä ei löydy?”, ”mistä vapaita asuntoja voisi löytää ja mitä tukia asumiseen voi saada? ja ”miten muuten hakea työtä, kun työkkärissä kirjoilla olen?”. Näihin esiin tulleeisiin, monia nuoria pohdituttaviin kysymyksiin pyritään vastaamaan itsenäistymistä tukevan – mallin avulla.

Yksilökeskustelut nuorten kanssa toteutettiin osittain osana työhönvalmennusta, jotta vähän eri näkökulmista toteutetut keskustelut tukisivat toinen toisiaan. Työhönvalmennuksessa pääpaino on työllistymisessä, kun taas kehitetty malli pyrkii tukemaan nuorta kokonaisuutena kokonaisvaltaisesti kaikilla elämän osa-alueilla. Yksilökeskusteluissa pohdittiin nuorten käsitystä omasta tulevaisuudestaan sen tuomista mahdollisuuksista ja haasteista. Tulevaisuus nähtiin pääsääntöisesti positiivisia mahdollisuuksia sisältävänä uutena elämänvaiheena opintojen jälkeen. Suurimpina huolina esiin nousi työllistymisen vaikeus ja rahan riittävyys. Nuoria huolestutti ”mitä tehdä jos oikeasti rahat ei millään riitä?” Toisaalta myös mielekkään harrastuksen löytäminen ja sosiaalisen verkoston riittävyys mietitytti tiiviin kouluyhteisön jälkeen. Kaiken kaikkiaan kehitetyssä mallissa pyritään vastaamaan näihin nuorilta nousseihin kysymyksiin, jotta jatkossa opiskelijat eivät samojen kysymysten kanssa joutuisi tuskailemaan.

Nuorilta saatu tieto antoi realiteettia ja totuuspohjaa sille, mikä on nuorten elämänvaihe ja mitkä asiat askarruttavat mieltä ammatillisessa oppilaitokses-

sa opiskellessa noin 17–21 -vuotiaana. Tämä tieto antoi hyvän pohjan varsinaisen mallin kehittämiseksi, nuorilta saadun tiedon avulla mallista saatiin mahdollisimman oikea-aikainen ja oikeita asioita käsittelevä.

5.2 Itsenäistymistä tukevan-mallin luominen

Haastatteluin ja keskusteluin saadun tiedon pohjalta sekä teorian tietoon nojaten aloitettiin varsinaisen mallin kehittäminen. Mallia rakennettiin osittain lomittain nuorten keskustelujen kanssa, jolloin sitä hyödynnettiin keskustelujen runkona. Itsenäistymistä tukevan – mallin kehittämisessä käytettiin hyödyksi myös tutkijan aiempaa kokemusta toiminnallisista menetelmistä ja tietoa nuoren itsenäistymisen haasteista. Asiantuntija haastatteluja käytettiin apuna tarpeen mukaan, jotta mallissa käytettävä tieto olisi ajantasaista ja totuudenmukaista. Asiantuntijahaastatteluja käytiin esimerkiksi työvoimahallinnon edustajan sekä Luovin työhönvalmentajan kanssa. Itsenäistymistä tukeva-malli kehitettiin noudattaen asuntolaohjaajilta esiin nousseita itsenäistymisen haasteita, joihin he yleisimmin työssään törmäävät. Kehitetyn mallin jokainen teema sisältää itsenäistymisen askeleen, siihen liittyvät tavoitteet, apuna käytettäviä menetelmiä, arvioinnin sekä nuoren tiedoissa opintojen ajan kulkevan listan käsitellyistä asioista ja niistä suoriutumisesta.

Mallin rakentamisessa oli huomioitava joitakin sen toteutukseen vaikuttavia seikkoja, jotka olivat tulleet esille ohjaajien haastattelujen yhteydessä. Näitä asioita olivat: asuntolaohjaajilla on rajallinen määrä aikaa käytettävissä nuorta kohden eli syvällisiin yksilökeskusteluihin ei välttämättä ole aikaa, opiskelemaan tulevien nuorten opiskelukunto vaihtelee paljonkin eli itsestään huolehtimisen ja itsenäisyyden tasoerot on pystyttävä huomioimaan mallissa ja asuntola-asuminen on opiskelijoiden vapaa-aikaa, jota ei voi kokonaan täyttää aikataulutetulla ohjelmalla.

Alkuvuodesta 2013 mallista kehitettiin ensimmäisen versio saadun tiedon, asetettujen tavoitteiden ja hänelle esitettyjen toiveiden pohjalta. Mallista pyydettiin arvioita, jotta tarvittavia muutoksia pystyttäisiin tekemään. Keskeisenä

tavoitteena oli kehittää ”Luovin Liperin yksikön näköinen malli” ja tässä parhaita asiantuntijoita olivat Luovin työntekijät ja nuoret. Muutosten ja mallin jatkotyöstön jälkeen sen toimivuutta pohdittiin opinnäytetyön työelämäohjaajien kanssa kohta kohdalta yhteispalaverissa. Palaverin myötä tulleiden muutosten jälkeen keväällä 2013 malli oli niin pitkälti valmis, että se pääsi tulevan syksyn opiskelijoiden kokeiltavaksi.

Mallin toisen version valmistuttua järjestettiin yhteinen keskustelutilaisuus kehittämisessä mukana olleelle asuntolahenkilöstölle. Tilaisuudessa malli esiteltiin työryhmälle kokonaisuudessaan, mallin käyttöä ohjeistettiin ja heiltä pyydettiin lisäideoita mallin kehittämiseksi. Tilaisuudessa sovittiin mallin jatkotyöstöstä, syksyllä 2013 tapahtuvasta varsinaisesta mallinnuksesta sekä arvioinnista. Tässä yhteydessä kehittäjä luovutti kehitetyn mallin Ammattiopisto Luovin käyttöön odottamaan syksyn uusia opiskelijoita. Malli toimitettiin ammattiopisto Luoville sekä sähköisessä muodossa, että tulosteversiona asuntolaohjaajien ja työvalmentajien käyttöön.

5.3 Kehitetyn mallin mallintaminen ja arviointi

Kehitetyn mallin mallintaminen aloitettiin keväällä 2013 tutkijan toimesta. Tässä vaiheessa mallia testattiin keväällä 2013 valmistuvien opiskelijoiden kanssa. Ensimmäisen mallinnuksen tarkoituksena oli testata mallin toimivuutta sekä saada tietoa mahdollisista muutostarpeista ennen kehitetyn mallin luovutusta ammattiopisto Luovin käyttöön. Mallinnus tapahtui pääasiassa tutkijan läsnä ollessa tai tutkijan toimesta, jolloin havainnointi mallin toimivuudesta oli keskeisessä asemassa.

Toinen ja varsinainen mallinnus kehitetystä nuoren itsenäistymisen tukeminen -mallista tehtiin syksyllä 2013, jolloin uudet opiskelijat aloittivat ammattiopistossa. Syksyllä myös asuntolan asumisporrastusta oli selkeytetty ja kehitetty malli sopi asuntolan toimintaan entistä paremmin. Toisen mallinnuksen tekivät pääasiassa asuntolaohjaajat konkreettisessa työssään eli kehitystyön tuotos sai todellisen tulikasteen. Mallinnuksessa asuntolaohjaajat saivat itse

määritellä, mitä osia mallista käyttivät ja keiden nuorten kanssa. Tärkeintä oli, että mallia käytettiin ja sen toimivuutta käytännössä arvioitiin.

Mallinnusten jälkeen asuntolaohjaajat arvioivat kehitetyn mallin syksyllä 2013. Arvioinnissa keskityttiin mallin käytettävyyteen, tarkoituksenmukaisuuteen, vaikuttavuuteen sekä tarpeellisuuteen. Arvioinnin tarkoituksena oli löytää kehitetystä mallista hyviä ja huonoja puolia sekä mahdollisia jatkokehittämisideoita tulevaisuuden varalle. Kehitetyn mallin arvioinnissa arvioitiin myös kehittämisprosessia sekä tutkijan onnistumista kehittämistyössä. Arviointikysymyksinä oli: miten kehitetty malli on toiminut asuntolaohjaajien työssä (laatu)? Miten kehitetty malli on vaikuttanut nuorten itsenäiseen selviytymiseen (vaikuttavuus)? Onko kehitetty malli tarkoituksenmukainen ja tarpeellinen (mallin tarkoituksenmukaisuus)?

Tapahtuneen muutoksen ja kehittämistyön tavoitteiden arvioinnissa arvioidaan saavutettiin toimenpiteillä se, mitä oltiin tavoittelemassa. Arviointia voidaan tehdä suhteessa alkutilanteeseen tai suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Arviointi ei ole välttämättä helppoa, sillä aina ei tiedetä mistä jokin tekijä riippuu? Mikä vaikuttaa mihinkin? Onko tekijöillä yhteisvaikutuksia? Vaikuttavatko ulkopuoliset tekijät lopputulokseen? Lopputulos on arvioitavissa, mutta todellisten tuloksen taustalla olevien syiden selvittäminen on hankalaa (Kananen 2012, 80–81.) Yksinkertaisimmillaan arvioinnissa analysoidaan, onko kehittämisellä saavutettu sen tarkoitus vai ei? Onko kehittämistoiminnassa onnistuttu vai ei? Keskeisenä lähtökohtana on kehittämisestä tehty suunnitelma ja siinä asetetut tavoitteet. Arvioinnilla pyritään tuottamaan tietoa kehitetyn asian hyvydestä sekä osoittamaan näyttöä kehitystyön tuloksen toimivuudesta (Toikko & Rantanen 2009, 61.)

Toisaalta on vaikeaa arvioida, kuinka paljon itsenäistymistä tukeva-malli on auttanut nuorta itsenäisessä elämässä. Voi olla, että nuori olisi selviytynyt itsenäistymisprosessista ilman kehitetyn mallin tukeakin tai sitten ei. Pääasia on kuitenkin estää mahdollisimman monen nuoren syrjäytyminen, joko mallin avulla tai ilman, kuten Luovin tunnuslauseenakin on: ”Suomi tarvitsee kaikki kädet” (Luovi 2013).

Arviointi toteutettiin asuntolaohjaajille sähköisesti lähetetyllä kyselylomakkeella, jossa oli sekä avoimia, että strukturoituja kysymyksiä (Liite 2). Saman sisältöinen muistutuskysely lähetettiin ohjaajille viikko alkuperäisen kyselyn jälkeen, jotta vastausprosentti saatiin mahdollisimman korkeaksi. Kyselylomake on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tietoa. Kyselylomakkeen toteuttamisessa on oltava erityisen huolellinen kysymysten tekemisessä ja muotoilussa, jotta kysely onnistuu (Aaltola & Valli 2010, 103.) Arviointilomakkeet palautettiin opinnäytetyön työelämäohjaajille, joka mahdollisti vastaamisen anonyymisti. Tutkija analysoi saamansa palautelomakkeet vetämällä yhteen eri kysymyksiin saatuja arviointeja ja nosti esiin keskeisimpiä tuloksia. Tämän jälkeen järjestettiin asianosaisille vielä ryhmäkeskustelu, jossa käytiin läpi keskeisimmät arvioinnilla saadut tulokset ja päätettiin opinnäytetyönä tehty kehitystyöprosessi virallisesti. Ryhmäkeskustelu toteutettiin vapaamuotoisena kahvikeskusteluna, jossa sana oli vapaa ja puheenjohtajana toimi opinnäytetyön työelämäohjaaja.

Kehitetyn mallin arviointituloksia, mallin hyödyntämistä ja sen käytettävyyttä tulen avaamaan lisää kappaleessa seitsemän ”kehitetyn mallin arviointi ja hyödyntäminen”.

6. ITSEÄISTYMISTÄ TUKEVA MALLI

Seuraavassa esittelen kehitetyn nuoren itsenäistymisen tukeminen – mallin. Tarkoitukseni on avata kehitetty malli jokaisen seitsemän aihealueen kohdalta niin, että lukijalle syntyy kuva mallista ja sen käytöstä. Halutessaan tutustua varsinaiseen kehitettyyn malliin yksityiskohtaisemmin sen löytää kokonaisuudessaan liitteenä (liite 3) tämän työn lopusta, liitetyssä mallissa on mukana käytetyt menetelmät sekä teemoissa käytettävät muut materiaalit. Kehitetty malli on asuntolaohjaajille työkalupakki, jota voi oman ja nuoren tarpeen mukaan hyödyntää luotaessa itsenäistymisen tavoitteita ja osatavoitteita, mietittäessä erilaisia menetelmiä oman työskentelyn tueksi sekä tehtäessä arviointia nuoren kanssa. Mallia asuntolaohjaajat voivat työssään hyödyntää kokonaisuudessaan tai vain pieniä osia siitä.

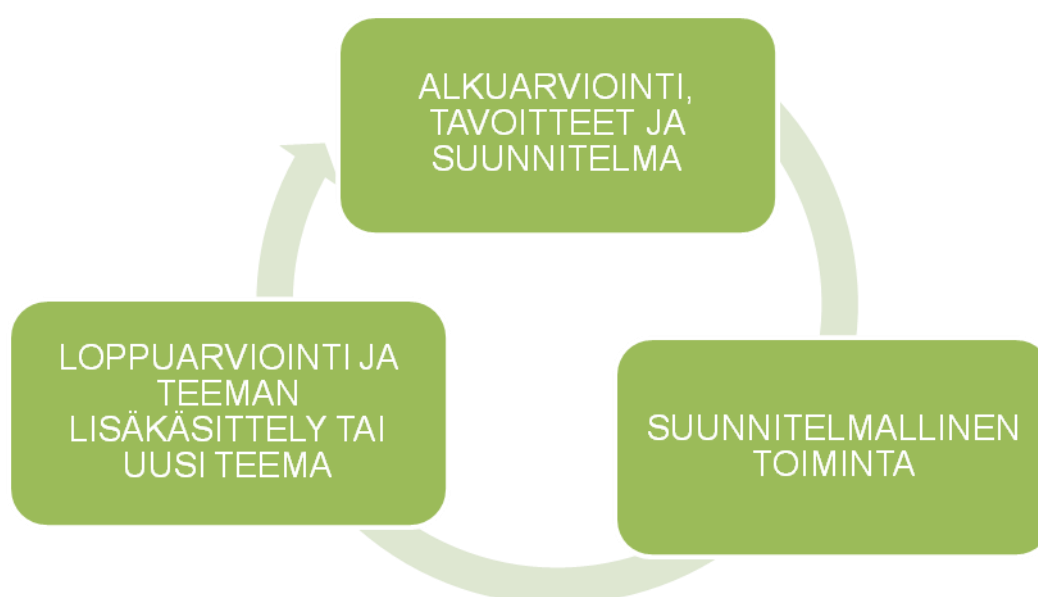
Itsenäistymistä tukevan mallin hyödyntäminen ja eteneminen on sidottu täysin nuorten kanssa tehtyihin tavoitteisiin ja nuoren omaan motivaatioon. Asuntolan nuorten omat lähiohjaajat asettavat ja tarkastelevat nuoren kanssa tavoitteita vähintään kaksi kertaa vuodessa sekä syys- että kevätlukukauden alussa. Kehitetyn mallin aihealueet kulkevat nuoren itsenäistymisprosessissa mukana aina opintojen alusta valmistumiseen asti tavoitteellisesti edeten. Tärkeää on eteneminen nuoren voimavarojen ja kykyjen mukaan sopivan pienin askelin. Tavoitteiden arvioinnin yhteydessä arvioidaan miten nuori suoriutuu itsenäisestä toiminnasta. Jokainen teema voidaan paloittaa pienempiin osatavoitteisiin, joihin pyritään ratkaisukeskeistä toimintatapaa hyödyntäen. Nuoren tietoihin kirjataan mitä teemoja on käsitelty ja miten nuori niistä suoriutuu. Tärkeää on huomata, että kaikki teemat eivät ole ajankohtaisia kaikille nuorille. Nuoren ja hänen ohjaajansa on realistisesti arvioitava mitä nuori jo hallitsee, mitä tavoitellaan ja mitä on saavutettavissa.

Tavoitteiden asettelun lisäksi tärkeässä roolissa on käytettävien menetelmien valinta ja suunnitelman tekeminen: miten asetettuun tavoitteeseen päästään? ja missä aikataulussa? Aikataulu konkretisoi tavoitteen ja oikein valittu menetelmä tuo työskentelyyn mielekkyyttä sekä yhdessä allekirjoitettu suunnitelma tuo työskentelyyn jämäkkyyttä. Oikean menetelmän valinta on erityisen tär-

keää jos nuorella on vaikeuksia jollakin oppimisen osa-alueella. Joillekin nuorille toimii keskustelu, toiselle yhdessä tekeminen ja joihinkin aihealueisiin on hyvä ottaa mukaan aihetta konkretisoivia toiminnallisia menetelmiä. Lähiohjaajan tuntemus omien nuoriensa kyvyistä ja oppimistavoista sekä motivoinnista ovat keskeisessä asemassa toteutustapaa valitessa. Toisaalta myös asuntolaohjaajan omat vahvuudet määräävät, miten mallia käytetään ja mikä työskentelytapa tuntuu työntekijästä omimmalta.

Asuntolaohjaajat tekevät yhdessä nuoren kanssa itsenäisyyden tason arviointia ennen tavoitteen asettamista ja saman sisältöinen arviointi toteutetaan sovitun suunnitelman toteuttamisen jälkeen. Näin toimimalla pyritään näkemään konkreettisesti arviointeja verraten nuoren saavuttama eteneminen. Arvioinnissa tärkeää on rehellisyys, konkreettisten esimerkkien tuominen havaintojen tueksi sekä pientenkin edistysaskelien huomioiminen. Mallin itsenäistymisen arvioinnissa on hyödynnetty osittain jo olemassa olevaa Luovin arkielämäntaitojen kyselylomaketta. Kehitettyä itsenäistymistä tukevaa mallia voidaan ajatella syklinä, joka etenee vaiheittain koko opintojen ajan yksilöllisesti jokaisella opiskelijalla. Syklin pituus voi olla lukukausi tai tarvittaessa arviointi ja uudet tavoitteet tehdään lyhemmällä aikavälillä. Ohessa on kuvattu tavoitteesta toiminnan kautta arviointiin etenevä itsenäistymisen tukeminen:

Teemat itsenäistymisen tukemisen – malliin muodostuvat kerätystä taustaineistosta. Se, mitä aihealueita nuoren kanssa käsitellään ja missä vaiheessa opintoja riippuu täysin nuoren tilanteesta sekä siitä, mitä nuori jo hallitsee ja mikä on hänen kykyihinsä nähden ajankohtaista. Tärkeää on kuulla nuoren omaa käsitystä taidoistaan ja tarpeistaan, kokemus kuulluksi tulemisesta lisää motivaatiota suunnitelman toteuttamiseen.

1. ITSESTÄÄN HUOLEHTIMINEN

Itsestään huolehtiminen on ensimmäinen ja hyvin keskeinen lähtökohta itsenäistymisen onnistumiseen. Nuoren on osattava pitää huolta itsestään, hygieniastaan, ravitsemuksestaan ja mahdollisesta lääkityksestä jos tavoitteena on täysin itsenäinen elämä ja asuminen. Erityisopiskelijoiden kanssa toimittaessa joudutaan toisinaan lähtemään liikkeelle hyvin perusasioista ja useimmiten tämä teema yksi ajoittuu ensimmäisen opiskeluvuoden syksyyn. Osa nuorista hallitsee perusasiat jo opintojen alussa, eikä tähän aihealueeseen tarvitse arviointia enempää paneutua. Nuoren ja asuntolaohjaajan yhdessä tekemä itsestään huolehtimisen osaamistason arviointi antaa realistisen kuvan aihealueen hallinnasta sekä mahdollisesta tarpeesta sen käsitteelyyn.

Seuraavia voidaan pitää itsestään huolehtimisen osatavoitteina. Henkilökohtaista hygieniää, johon kuuluvat säännölliset peseytymiset, puhtaat vaatteet ja siisti tilanteen mukainen ulkoasu. Omaa ravitsemusta, joka sisältää terveellisen ruokavalion tärkeyden ymmärtäminen, ruoanlaittotaidon sekä säännöllinen ateriarhythmi. Oman kodinhoidon, joka tarkoittaa kodin siivouksen hallintaa, kodinhoidon eri työtehtävien hallintaa sekä viihtyisän koti ympäristön luomista.

Itsestään huolehtimisen tavoitteiden saavuttamisen tukena voidaan käyttää erilaisia menetelmiä. Keskeistä teeman menetelmissä on yhdessä tekeminen ja mallioppiminen, tärkeitä ovat yhteiset siivoamiset, pyykinpesut sekä ruoan-

laittotuokiot. Menetelminä voidaan käyttää vapaa-ajan viikkolukujärjestystä, johon merkitään peseytymiset ateriat, siivouspäivät yms. ajankäytön viikkokalenteria sekä vuosikelloa, johon merkitään harvemmin tapahtuvat, kuin viikoittain tehtävät asiat.

Itsestään huolehtimisen alkuarviointi tehdään ennen varsinaisen suunnitelman kirjaamista. Tämän alkuarvioinnin avulla kartoitetaan tarvetta kyseiselle teemalle. Alkuarvioinnin perusteella nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, jonka avulla vielä tavoiteltavia taitoja vahvistetaan. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät menetelmät, aikataulu ja uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan sovitusti uusinta-arviointi, jonka perusteella pystytään näkemään nuoren kehitys kyseisen teeman alueella. Itsestään huolehtimisen teeman tavoitteiden toteuttua nuoren kanssa siirrytään seuraavaan nuorelle ajankohtaiseen teemaan tai jatketaan samaa teemaa uusin tavoittein.

2. PÄIVÄRYTMI

Päivärytmin hallinta on ehdoton edellytys opiskelun onnistumiselle ja myöhemmin työllistymiselle. Ajankäyttö ja aikataulujen noudattaminen ovat asioita, jotka nuoren tulee hallita itsenäisessä elämässään. On tärkeää osata saapua oikeaan aikaan työhaastatteluun, työpaikalle tai vaikkapa sosiaalitoimiston varatulle ajalle. Kouluympäristössä rytmin säilyttäminen onnistuu useimmiten huomattavasti helpommin, kuin kotona ilman ulkoista kontrollia. Yhteisön paine on merkittävä tekijä päivärytmin hallinnassa suuntaan tai toiseen.

Päivärytmin tavoite on opiskelun alkuvaiheen tavoitteita, mutta sen kanssa joudutaan usein kamppailemaan vielä opiskelujen päätösvaiheessakin. Varsinkin itsenäistymisen tuoma vapaus usein sekoittaa aikatauluja ja elämän arvojärjestystä. Vuorokausirytmien sekoittaminen onnistuu helpommin kuin

sen korjaaminen ja siksi olisi tärkeää, että nuori ymmärtää sen merkityksen ja pyrkii rytmin säilyttämiseen.

Päivärytmi voidaan jakaa osatavoitteisiin, jotka ovat kellon tunteminen, vuorokausirytmien hallinta sekä työ-, opiskelu- ja vapaa-aika rytmin tasapaino. Keskeisinä osatavoitteina ovat myös kyky huolehtia nukkumaan menemisistään ja heräämisistään sekä taito noudattaa ennalta sovittuja aikatauluja. Tavoitteena on myös hallita päivän rytmitys niin, että kaikille suunnitelluille tekemisille on riittävästi aikaa.

Päivärytmien tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä ovat kalenterin tai lukujärjestyksen käyttö sovittujen tapaamisten muistamiseksi sekä ajankäyttöympyrän tai ajankäyttöneliön käyttö vuorokausirytmien hahmottamiseksi.

Päivärytmien ja sen hallinnan alkuarviointi tehdään ennen teeman varsinaisen suunnitelman kirjaamista. Alkuarviointiin avulla kartoitetaan nuoren tarvetta kyseiselle teemalle. Alkuarviointiin perusteella nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, jonka avulla vielä harjaannusta vaativia taitoja vahvistetaan. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät keinot, aikataulu ja uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan uusinta-arviointi, jonka perusteella pystytään näkemään nuoren kehitys kyseisen teeman alueella. Päivärytmissä tärkeää on pitkäjänteinen työ ja rytmin vakiinnuttaminen. Osalla nuorista saattaa tulla myöhemmin opintojen aikana tarvetta palata uudelleen kyseiseen teemaan, sillä uudet elämäntilanteet ja kiinnostuksen kohteet sekoittavat helposti jo saavutettuaakin hyvää päivärytmiä. Haasteellisena päivärytmien kannalta voidaan nähdä varsinkin loma-aikojen jälkeiset opintoviikot.

3. SOSIAALISET VERKOSTOT JA MIELEKÄS TEKEMINEN

Sosiaalisen verkoston ja oman yhteisön merkitys nuoren elämässä on ensiarvoisen tärkeää, kuten jo teoriaosuudessa ilmeni. Nuori kasvaa itsenäiseksi aikuiseksi peilaten itseään suhteessa toisiin ja muodostaa kuvaa itsestään saamansa palautteen perusteella. Itsenäistymisen tavoitteena edellä mainittu kulkee mukana lähes koko opiskelun ajan, mutta korostuu erityisesti pitkillä lomilla ja opintojen päätöksen lähestyessä, jolloin sosiaalinen verkosto olisi löydettävä omalta kotipaikkakunnalta.

Opiskelun aikana ammattiopisto Luovin tiivis yhteisö antaa tärkeän itsenäistymisen ympäristön oppilaitoksen nuorille. Tämän lisäksi oppilaitoksen runsas vapaa-ajan harrastustoiminta luo mahdollisuudet monipuoliselle mielekkäälle tekemiselle koulupäivien jälkeen. Varsinaisena haasteena on, että nuori löytää mielekästä tekemistä, sosiaalista verkostoa ja yhteisön johon kuulua omalta kotipaikkakunnaltaan, jossa opintojensa aikana viettää aikaa varsin vähän. Tavoitteena olisi kyetä sosiaalseen elämään myös oppilaitoksen ulkopuolella sekä löytää erilaisia harrastusmahdollisuuksia kotiseudulta. Asuntola-asumisen aikana on tavoitteena madaltaa ja ylittää harrastukseen ja muuhun toimintaan lähtemisen kynnyksen, sillä se avaa usein myös uusia sosiaalisia suhteita. Asuntolaohjaajan on tärkeää havainnoida puhuuko nuori koskaan harrastuksistaan tai ystävistään oppilaitoksen ulkopuolella. Tärkeää kyseisessä teemassa on myös nuoren itsetunnon kehittäminen ja omien vahvuuksien näkeminen.

Sosiaaliset verkostot ja mielekäs tekeminen -teeman osatavoitteina ovat omien vahvuuksien tunnistaminen sekä itsetunnon kehittäminen. Tavoitteina on oman sosiaalisen verkoston tunnistaminen ja uusien sosiaalisten suhteiden luominen sekä mielekkään vapaa-ajan harrastuksen löytäminen ja mielekkään tekemisen löytäminen oman kodin lähiympäristöstä.

Teeman tavoitteiden saavuttamisen tukena voidaan käyttää seuraavia itsetuntoa lisääviä menetelmiä: listaa kehusi – harjoitus, itsetuntopuu ja hyvät

ominaisuudet – tehtävä. Sosiaalisten suhteiden havainnointiin ja luomiseen voidaan käyttää verkostokarttaa tai verkostopuuta sekä oman kotipaikkakunnan harrastustarjontaan tutustumista Internetissä ja mahdollisia ennakkoyhteydenottoja kiinnostavien harrastusten ohjaajiin.

Sosiaaliset verkostot ja mielekäs tekeminen – teeman alkuarviointi tehdään ennen varsinaisen teemaan liittyvän suunnitelman kirjaamista. Tämän alkuarvioinnin avulla kartoitetaan tarvetta kyseiselle teemalle. Alkuarvioinnin perusteella nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, jonka avulla pyritään tukemaan ja lisäämään nuoren sosiaalisia verkostoja ja itsetuntoa sekä löytämään mielekästä tekemistä kouluyhteisön ulkopuoliseen elämään. Suunnitelmaan kirjataan asetetut tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät menetelmät, aikataulu ja uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan uusinta-arviointi, jonka perusteella pystytään näkemään nuoren kehitys kyseisen teeman alueella. Käsiteltävässä teemassa tärkeää on nuoren itsetunnon tukeminen sekä auttaminen nuorta näkemään omat vahvuutensa. Positiivinen palaute ja pienistä onnistumisista iloitseminen nousee esille erityisesti tässä kyseisessä teemassa.

4. RAHA-ASIOIDEN HOITAMINEN

Raha-asioiden onnistunut hoitaminen koetaan usein hankalaksi ja vaikeasti hallittavaksi asiaksi itsenäistymisessä. Ensisijaisen tärkeää on ymmärtää rahan arvo ja se mistä käytössä oleva rahaa tulee sekä mihin ja kuinka paljon sitä kuluu. Nuoren on tärkeää hahmottaa mille ajalle hänen saamansa palkan tai etuuden olisi riitettävä ja hänen on osattava punnita eri hankintojen vaikutusta rahatilanteen kokonaisuuteen. Kaikilla omatoiminen rahankäyttö ei onnistu, mikä saattaa johtaa velkaantumiseen esimerkiksi osamaksukauppojen ja pikavippien ansiosta tai jo hankitun asunnon menetykseen vuokratien vuoksi. Osa erityisnuorista ei kykene omatoimiseen hallittuun rahankäyttöön vaan heillä on edunvalvoja, joka huolehtii nuoren taloudellisista asioista.

Raha-asioiden hoitamisen tavoitteita on nuoren kanssa hyvä pohtia hyvissä ajoin ennen opintojen päättymistä opintojen keskivaiheilla. Opintojen aikana nuoren kanssa tulee havainnoida hänen rahankäyttöään, jotta mahdollisiin ongelmakohtiin voitaisiin puuttua ennen, kuin ongelmat kasaantuvat. Nuoren kanssa keskustellaan siitä mihin rahan on riitettävä, mitä ja kuinka paljon on työstä saatava palkka, mihin tukiin nuori on oikeutettu ammattiin valmistuttuaan jos työllistyminen ei onnistu sekä miten välttää velkaantuminen. Nuoren tietämystyyppisestä hyväuskoisuudesta raha-asioissa on myös syytä keskustella joissain tilanteissa, sillä omien luottotietojen menetys kaverin pikavipin vuoksi aiheuttaa hankaluuksia pitkälle tulevaisuuteen.

Raha-asioiden hoitaminen – teeman osatavoitteina voidaan käyttää rahan arvon ymmärtämistä, suunnitelmallista ja hallittua rahankäyttöä, tarvittavien nuorelle kuuluvien tukien hakemisen hallintaa, laskujen maksamista ajallaan sekä hankittavien tuotteiden hintavertailua.

Teeman tavoitteiden saavuttamisen tukemisessa menetelminä voidaan käyttää keskusteluja rahanarvosta ja rahankäytöstä sekä tulojen ja menojen seuranta sovitulla ajanjaksolla. Tärkeää on myös eri etuuksiin tutustuminen, nuoren tietoisuus mistä eri tukia haetaan sekä erilaisten tuotteiden ja palveluiden hintavertailu.

Raha-asioiden hoitaminen – teeman käsittely aloitetaan alkuarvioinnilla, joka on pohjana nuoren kanssa suunnitelmaa tehtäessä. Tämän alkuarvioinnin avulla kartoitetaan tarvetta kyseiselle teemalle. Alkuarvioinnin perusteella nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, jonka avulla pyritään nuoren itsenäisen raha-asioiden hoitamisen opetteluun. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät menetelmät, suunnitelman aikataulu sekä uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan uusinta-arviointi, jonka kertoo nuoren kehityksestä. Käsiteltävässä teemassa on tärkeää huomioida nuoren lähtötaso raha-asioiden hoitamisen suhteen. Tavoitteita asetettaessa on lisäksi hyväksyttävä tosiasia, etteivät kaikki välttämättä koskaan kykene täydelliseen omatoimisuuteen raha-asioiden hoitamisessa.

5. VIRASTOASIOIMINEN JA AVUN HAKEMINEN

Jokainen nuori joutuu itsenäistymisensä aikana hyvinkin todennäköisesti asioimaan erilaisissa virastoissa. Tavoitteena, varsinkin opintojen loppuvaiheessa on luoda nuorille kokonais käsitys yhteiskuntamme eri palveluista. Tavoitteena on, että nuori tietää mistä hän saa tarvitsemansa avun tai ainakin tietää mistä mieltä askarruttavaa asiaa kysyä. Tärkeää on, että nuori löytää internetin avulla oman kotipaikkakuntansa Kelan toimipisteen, TE-toimiston, terveystalvet ja sosiaalipalvelut. Kyseinen teema soveltuu pääasiassa viimeisen opiskeluvuoden sisältöihin. Teeman avulla on tavoitteena madaltaa nuoren kynnystä virasto- ja palvelu asioimiseen. Nuoren on uskallettava asioida erilaissa virastoissa jo monien tukiasioiden vuoksi. Nuorta on myös muistutettava, ettei aina tarvitse jaksaa ja pärjätä yksin. Elämässä tulee tilanteita, jolloin omat voimat ei riitä ja silloin on osattava hakea apua ja on osattava ottaa sitä vastaan, kuten jo aiemmin teoriaosuudessa ilmeni.

Virasto asioiminen ja avun hakeminen – teeman osatavoitteina voidaan käyttää kykyä avun tarpeen tunnistamiseen ja kykyä ottaa apua vastaan. Tavoitteina voi olla kyky selvittää mistä saa tarvitsemansa avun ja taito hakea erilaista apua. Tavoitteena on nuoren tietoisuus terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluista sekä tieto oman kotikunnan palveluista ja niiden sijainnista.

Teeman tavoitteiden saavuttamisen tukena menetelminä voidaan käyttää oman kotikunnan internet -sivuihin tutustumista ja peruspalvelujen hakemista, keskustelua ja muistilistan tekemistä oman kotikunnan palveluista. Tarvittaessa nuoren kanssa voidaan tehdä kuvitteellisia palveluntarve-harjoituksia.

Virasto asioiminen ja avunhakeminen – teeman käsittely aloitetaan alkuarvioinnilla, joka on pohjana varsinaista suunnitelmaa tehtäessä. Tämän alkuarvioinnin avulla kartoitetaan tarvetta kyseiselle teemalle. Alkuarvioinnin perusteella nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, joka sisältää keinot nuoren tutustuttamiseksi kotikunnan virastoihin ja palvelurakenteeseen. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät menetel-

mät, aikataulu ja uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan uusinta-arviointi, jonka perusteella pystytään näkemään nuoren kehitys ja mahdollinen lisätiedon tarve. Kyseisessä teemassa tärkeää olisi, että jokaisella opintonsa päättävällä nuorella olisi käsitys kotikunnan tarjoamista lakisääteisistä palveluista sekä siitä mistä ne tarvittaessa löytyvät.

6. ITSENÄINEN ASUMINEN

Itsenäinen asuminen, omilleen muutto koetaan useimmiten tärkeänä virstapylväänä itsenäistymisen tiellä. Kuten teoriaosuudessa ilmeni, pidetään omillaan toimeen tulemistä sekä itsenäistä asumista keskeisinä itsenäistymisen tavoitteina. Itsenäinen asuminen vaatii kuitenkin nuorelta jo paljon itsenäisen elämän taitoja ja siksi sen toteuttamista on syytä pohtia tarkoin. Itsenäisen asumisen – teema kuuluukin pääsääntöisesti opintojen loppupuolelle, jolloin elämänhallinnan taidot ovat useimmiten jo vankemmalla pohjalla ja muutto omaan kotiin ajankohtainen.

Teeman tavoitteena on tuoda nuorille tietoa ja taitoa asunnon hakuun, asumisen tukien hakemiseen ja vuokralaisena olemiseen. Opettaa nuorille kokonaisvaltaista kodin ja talouden hoitoa sekä fyysisen ja henkisen kodin luomista. Kodin on oltava nuorelle paikka, jossa on hyvä olla, mistä on hyvä lähteä ja minne on mukava palata. Tärkeää on nuorille muistuttaa realiteetteja siitä mitä eläminen kaiken kaikkiaan maksaa ja, että omassa asunnossa on kaikesta vastuussa itse. Vapaus tuo vastuun!

Itsenäinen asuminen – aihealueen osatavoitteina voidaan käyttää asunnon hankkimisen taitoja, itsenäisen asumisen ensiaskeleiden osaamista, vuokralaisen velvollisuuksien ja oikeuksien tuntemista sekä ymmärtämistä. Lisäksi tavoiteltavaa on taito luoda asunnosta koti ja kyky huolehtia omasta asunnostaan ja asuinympäristöstään.

Teeman tavoitteiden saavuttamiseksi voidaan käyttää seuraavia menetelmiä: asunnon hankkimiseen liittyvä tieto ja taito muistilista, oman alueen vuokra-asunto tarjontaan tutustuminen, muuttajan muistilista sekä itsenäisen asujan muistilista.

Itsenäinen asuminen – aihealueen käsittely, kuten muidenkin aihealueiden, aloitetaan alkuarvioinnilla, joka on pohjana varsinaista suunnitelmaa tehtäessä. Alkuarvioinnin perusteella jos aihe on ajankohtainen nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, jonka avulla pyritään nuoren itsenäisen asumisen opetteluun. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät menetelmät, realistinen aikataulu ja uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan uusinta-arviointi, jonka perusteella pystytään näkemään nuoren kehitys ja mahdolliset aiheen lisäkäsittely tarpeet. Aihealueessa tärkeää on arvioida rehellisesti onko nuorella taidollista kykyä ja taloudellista mahdollisuutta itsenäiseen asumiseen. Pohdittavana on tarvitaanko asumiseen mahdollisesti erityistukea jos tukea tarvitaan niin onko nuoren mahdollista päästä tukiasuntoon tai saada tukipalveluja omaan asuntoonsa. Hyväksyttävä on myös mahdollisuus siitä, ettei nuoresta ole ainaakaan vielä täysin itsenäiseen asumiseen, silloin on yhteisymmärryksessä pyrittävä löytämään muita asumisen ratkaisuja.

7. TYÖLLISTYMINEN

Työllistymisen tavoite on hyvin keskeinen ammattiin valmistuvilla nuorilla. Nykyisessä taloustilanteessa työpaikan saaminen on haasteellista, mutta ei mahdotonta. Jos suora työllistyminen ei onnistu niin nuoren apuna työllistymisessä on erilaiset TE-toimiston tukitoimet, kuten palkkatuki, työhönvalmennus, työkokeilu, työnhakuvalmennus sekä ammatinvalinnanohjaus ja urasuunnittelu (Huotari 2013). Nuorten yhteiskuntatakuun mukaisesti TE-toimistolla on lakisääteinen velvollisuus tarjota nuorelle työnhakijalle viimeistään kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen aktivointitoimenpidettä (TE-palvelut 2013).

Työllistymisessä tärkeää on elämäntilanteen kokonaishallinta, sillä aikataulu- ja noudattamaton työtä vieroksuva työntekijä saa useimmiten lähteä jo koeajalla. Motivaatiolla, työelämänpelisääntöjen tuntemisella ja positiivisella asenteella työtä kohtaan parantaa omia työllistymismahdollisuuksiaan huomattavasti. Teeman keskeisenä tavoitteena on, että nuori osaa hakea työtä, hallitsee työhakuasiakirjojen tekemisen, työhaastattelutilanteen ja ymmärtää minkälaisiin työtehtäviin hänen ammattitutkintonsa antaa pätevyyden. Työllistymisen aihealue on ajankohtaisimmillaan valmistumisvuonna, mutta sitä on hyvä harjaannuttaa jo kesätyömarkkinoilla pitkin opiskelua.

Työllistyminen – teeman osatavoitteita ovat: taito etsiä avoimia työpaikkoja, ajantasaiset sekä selkeät työnhakumateriaalit, työhaastatteluun valmistautumisen taito ja työelämän pelisääntöjen tunteminen.

Teeman tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä ovat: työnhaun tavat – tehtävä ja työnhakumateriaalien päivitys (työhakemus ja cv). Nuorten kanssa voidaan tehdä työhaastattelu harjoitteita, keskustella työelämän pelisäännöistä ja siitä mitä työnantaja arvostaa työntekijässä. Lisäksi nuoren on hyvä saada informaatiota TE-toimiston tarjoamista palveluksista.

Työllistyminen – teemassa tehdään alkuarviointi ennen varsinaisen suunnitelman kirjaamista. Tämän alkuarviointin avulla kartoitetaan nuoren sen hetkistä kokemusta, tietämystä sekä taitoa työllistymisasioiden osalta. Alkuarviointin perusteella nuori ja ohjaaja sopivat suunnitelmasta, jonka avulla vielä tavoiteltavia taitoja vahvistetaan. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, tavoitteeseen pääsemiseksi käytettävät keinot, aikataulu ja uusinta-arviointi. Suunnitelmallisen toiminnan jälkeen toteutetaan uusinta-arviointi, jonka avulla pystytään pohtimaan mahdollisia jatkotavoitteita. Työllistyminen – teemassa on tärkeää, että nuorelle tulee kokonaiskuva työmarkkinoiden toimintamekanismeista (hakemiset, haastattelut yms.), työelämässä toimimisesta ja työntekijän oikeuksista sekä velvollisuuksista.

YHTEENVETONA

Kaikissa edellä esitellyissä teemoissa nuoren itsenäistymisen tukeminen on ennaltaehkäisevää työtä, jolla onnistuessaan on kauaskantoiset vaikutukset. Itsenäistymistä tukemalla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä, opettamaan nuoria käyttämään yhteiskunnan peruspalveluja ja rakentamaan itselleen sosiaaliset verkostot, joihin pystyy turvautumaan myös hädän hetkellä. Luomalla nuorelle vankka elämänhallinnan pohja voidaan välttyä monilta ikäviltä kokemuksilta. Turvallisesta oppilaitosympäristöstä lähdettäessä nuori jää helposti yksin ja sulkeutuu lapsuuden kotiinsa tai ajautuu itselleen vahingollisiin kaverisuhteisiin. Tavoitteena on, että nuori olisi valmistuttuaan niin vahva, että kykenee itseensä luottaen tekemään omat oman elämänsä ratkaisut ja tarvittaessa hakemaan apua itselleen. Mallin tarkoituksena on tukea nuorta terveeseen ja hänen itsensä näköiseen aikuisuuteen.

7. KEHITETYN MALLIN ARVIOINTI SEKÄ HYÖDYNTÄMINEN

Kehitetty nuoren itsenäistymisen tukeminen-mallia mallinnettiin ammattiopisto Luovin Liperin yksikön asuntoloissa syksyllä 2013. Tämän mallinnuksen jälkeen kehitystyö tulos arvioitiin asuntolaohjaajien sekä työhönvalmentajien toimesta. Arviointia pyydettiin anonyymisti sähköpostin kautta liitetiedostona lähetetyllä arviointilomakkeella. Sähköposteja lähetettiin 17 kappaletta ja arviointilomakkeita palautui kuusi (35.2 %). Palautetut arviointilomakkeet analysoitiin teemoittelemalla kaikki saadut vastaukset kysymystensä alle ja vertailemalla niissä ilmeneviä eroavaisuuksia, yhtäläisyyksiä ja esitettyjä huomioita.

Arviointiin vastanneista kaikki olivat tutustuneet malliin, mutta kaikki eivät sitä olleet vielä työssään käyttäneet. Pääasiallisesti, kuitenkin jokainen suunnitteli ottavansa osia mallista kokeiluun viimeistään opiskelijoiden loppuvuoden arvioinnissa. Malli koettiin tarkoituksenmukaiseksi, teemat oikein valituiksi ja hyödylliseksi työkaluksi nuorten ohjaamiseen.

”Mallin teemat ovat läheisessä yhteydessä nuorten elämään ja vastaavat moniin olemassa oleviin haasteisiin”

Mallin ulkoasu arvioitiin selkeäksi ja toimivaksi. Toisaalta ulkoasun muokkaaminen entistä myyvämmäksi saattaisi lisätä nuorten kiinnostusta. Mallin käytettävyyttä arvioitiin helpoksi ja hyvänä nähtiin mahdollisuus käyttää mallia joko kokonaisuudessaan tai vain osittain toimivuuden kärsimättä. Mallille koettiin olevan tarvetta, kuten kehittämistyötä aloittaessakin jo todettiin. Malli arvioitiin olevan tarpeellinen nuoren itsearvioinnissa, opintojen erivaiheiden haasteissa sekä ohjaajien työkaluna. Jotkin teemat koettiin osalle nuorista liian haasteellisina eli ohjaajan on ennen käyttöä arvioitava nuoren taso ja valittava teemoista nuoren kehityksen kannalta realistiset.

”Tekijä on onnistunut työssään hyvin ja tiedän, että malli jää elämään”

Arviointien perusteella kehitetty ”Nuoren itsenäistymisen tukeminen”-malli koettiin toimivaksi. Alussa kehittämiselle asetetut tavoitteet oli saavutettu ja tavoitteiden mukainen malli oli onnistuttu kehittämään työntekijöiden työkaluksi. Arviointien perusteella kehitetylle mallille annettiin arvosanaksi neljä asteikolla yhdestä viiteen.

”lopputulos vastaa tavoitteitaan ja antaa uuden työkalun työntekijöille”

Jatkossa mallia pyritään hyödyntämään ammattiopisto Luovissa entistä monipuolisemmin. Kehitettyä mallia on tarkoitus hyödyntää ohjattaessa asuntopolissa asuvia nuoria kohti itsenäistä elämää. Tämän lisäksi alkuperäisistä tavoitteista poiketen kehitettyä mallia tullaan hyödyntämään myös osana nuoren työhönvalmennusta. Tällä tavalla mallista saadaan vielä suurempi hyöty ja eri teemat pystytään entistä paremmin kohdentamaan yksilöllisesti nuorten tarpeen mukaan. ”Nuoren itsenäistymisen tukeminen”-malli tulee varmasti jäämään käyttöön Luovissa, mutta miltä osin ja minkä työmuodon työkaluna jää nähtäväksi ajan myötä. Mallin monipuolisuus ja käytön muokattavuus tuo runsaasti mahdollisuuksia sen käyttöön eritasoisilla nuorilla erilaisissa elämäntilanteissa.

Jatkokehittämisen kohteina olisi mallin teemojen tarkempi kohdentaminen. Rinnalle voisi kehittää ohjaajan oppaan, josta selviäisi tarkemmin teemojen vaatimustasot ja käytettävien menetelmien muokkaamismahdollisuudet. Lisäksi varsinaisen painotuotteen tekeminen ”Nuoren itsenäistymisen tukeminen”-mallista lisäisi sen arvoa, käytettävyyttä ja myyvyyttä. Jatkotutkimuksena ainakin tutkijaa itseään kiinnostaisi mallin vaikuttavuuden arviointi esimerkiksi vuoden kuluttua, jolloin oletettavasti voisi ensimmäisiä havaittavia muutoksia mitata. Toisaalta on vaikeaa arvioida, mikä hyöty on saatu mallista ja mikä on nuoren luonnollista kasvua.

8. POHDINTA

Suomessa ollaan jo pidempään oltu huolissaan lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Syrjäytymisestä ja sen ehkäisystä ovat puhuneet monet vaikutusvaltaiset päättäjämme. Erityisesti presidenttimme Sauli Niinistö on virkaanastumisestaan lähtien puheissaan nostanut esille syrjäytymisen ehkäisyn ja sen miten tärkeää on aikuisen ihmisen aito läsnäolo nuoren elämässä. Hän haastaakin meidät kaikki sekä ammattilaiset, että muut aikuiset tekemään jotakin syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Suomen tasavallan presidentti 2013.)

Nuoren itsenäistymisen keskeiset haasteet ovat laajasti tunnettuja, mutta miten ja missä niihin voidaan tarttua niin, ettei meillä olisi niin runsas lukuisesti ylivelkaantuneita huonon elämänhallinnan omaavia nuoria aikuisia? Pitäisikö itsenäistymiseen ja elämänhallintaan puuttua enemmän jo peruskoulussa vai toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa? mikä olisi oikea väylä tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, varsinkin kun joka vuosi suuri joukko peruskoulun päättäneistä jää ilman opiskelupaikkaa? Nykyään ei voi täysin luottaa kodin kykyyn tukea nuorta onnistuneen aikuisuuden ja itsenäisyyden alkuun, sillä perheissä esiintyy jo ylisukupolven työttömyyttä, syrjäytymistä ja kykenemättömyyttä elämänhallintaan. Kotoa saatu mallioppiminen saattaa joissakin tilanteissa olla hyvinkin vääristynyttä totutuista yhteiskunnan normeista katsottuna.

Nuoren itsenäistymistä tukeva – malli on omalta osaltaan syrjäytymistä ehkäisevä toimintatapa, joka rakentuu pienistä arjen taidoista, mutta kokonaisuutena tukee nuorta elämässään eteenpäin hyvinkin kokonaisvaltaisesti. Kehitetty malli ei ole tie onneen, mutta se on yksi keino asuntolaohjaajien työkalupakkiin toimia tavoitteellisesti nuorta tukien kohti hyvää aikuisuutta. Tapahtuuko kehitetyn mallin myötä muutoksia työskentelytavoissa riippuu täysin kyseisen työn ammattilaisista, asuntolaohjaajista. Muutos työtavoissa tuo usein mukanaan varsinkin alkuvaiheessa uuden opettelua ja ehkäpä jopa lisätyötä. Ovatko ammattilaiset, jotka nyt jo painiskelevat kiireen kanssa valmiita tähän? Muutoksen saaminen on aina pitkän prosessin tulos ja muutos tapahtuu vasta, kun siitä koetaan itselle syntyvää hyötyä. Kokevatko ohjaajat

saavansa kehitetystä mallista hyötyä vai koetaanko se lisätyöllistävänä työtaakkana? Toimiessaan malli tulee varmasti pitkällä tähtäimellä helpottamaan asuntolaohjaajien työtaakkaa, mutta pystytäänkö malli juurruttamaan niin, että sen todellisista hedelmistä päästään nauttimaan? Tulevaisuudessa nähtäväksi jää miten malli tulee käytännössä pitkällä aikavälillä toimimaan, jääkö se elämään osana asuntolanuorten ohjausta vai unohtuuko se talven lumien sulettua tulevien kesälomien myötä.

Nuorten kanssa työskennellessä on usein haastavaa saada nuoret kiinnostumaan tulevaisuuden suunnittelemisesta jos siitä ei ole lyhyen aikavälin konkreettista hyötyä. Tarvitaan ammattilaisten todellista sitoutumista ja asiaan paneutumista, jotta he saisivat nuoret katsomaan tulevaisuuttaan ensi viikkoa pidemmälle. Usein konkreettisten hyötyjen esiin tuominen lisää nuorten motivaatiota. Oma asunto, itsenäinen elämä ja raha voisivat olla tällaisia motivaattoreita. Omassa työssäni olen todennut, että iso osa nuorista on hyvinkin kiinnostuneita omaa tulevaisuuttaan koskevista asioista, mutta he eivät useinkaan osaa omatoimisesti niitä nostaa esille. Tällöin onkin tärkeää, että lähellä on aikuinen, jolta saa apua ja tukea. Kehitetystä mallissa on taustatiedon avulla pyritty nostamaan esille tällaisia nuoria askarruttavia kysymyksiä, joista he eivät ehkä osaa kysyä, mutta tarvitsivat kuitenkin tietoa ja opastusta tulevaisuuteen peilaten.

Mallia yhteistyössä ammattiopisto Luovin kanssa kehittäessä pohdin paljonkin, että voisiko vastaavatyypistä mallia käyttää muissa nuorten yhteisöissä? Nuoren itsenäistymisen tukeminen on keskeisessä asemassa esimerkiksi nuorisokodeissa ja nuorten mielenterveys- ja päihdeyksiköissä, voiko kehitetyn tyyppistä mallia hyödyntää niissä? Tai voisiko kehitetyn mallin tyyppinen tietopaketti olla perheiden saatavissa esimerkiksi perheneuvolassa perheille, jotka kamppailevat hankalien tilanteiden keskellä omien nuortensa kanssa? Nämä ovat varmasti pohtimisen arvoisia ideoita tulevaisuuteen ja mahdollisia tulevia opinnäytetyön aiheita.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi, nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I . Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus: Jyväskylä.
- Aaltonen, K. (toim.) 2011. Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.
- Ahola, A., Melkas, J. & Sauli, H. 1990. Nuoruus, terveys, ihmissuhteet - suomalaista elämänlaatua? Tilastokeskus. Elinolot 1990:1. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Alanko, I. 2004. Rakkaus on ruma sana: valitut laulutekstit / Ismo Alanko. Helsinki: WSOY.
- Ammatillinen erityisopetus. i.a. Internet-sivut. <http://www.ammattillinen-erityisopetus.fi> . viitattu 28.5.2013.
- Ammattiopisto Luovin hakuopas 2012/2013.
- Ammattiopisto Luovi. i.a. internet-sivut. www.luovi.fi. viitattu 22.12.2012.
- Ammattiopisto Luovi. i.a. Työhönvalmennus. Internet-sivut. <http://www.luovi.fi/tyonantajalle/tukeatyonantajalle/tyohonvalmennuspalvelu> . viitattu 25.5.2013.
- Aro, T., Siiskonen, T. & Ahonen, T. (toim.) 2007. Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Asetus ammatillisesta koulutuksesta. 1998. A 6.11.1998/811.
- Ekmark, M., Heiniluoma, S., Huotari, I., Leino, S. & Puranen, T. 2011. Oma kotia kohti. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.
- Heikkilä, T. 2011. Talous hallintaan. Miten opit hoitamaan talouttasi niin, että voit nauttia elämästä. Tampere: Mediapinta.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2006. Toiminnasta tietoon, toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

- Hermanson, E. 2010. Oonks mä normaali? –nuoren oma kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15–17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holdsworth, C. & Morgan, D. 2005. Transitions in Context. Leaving home, Independence and adulthood. Berkshire: Open University press.
- Ikonen, O. & Krogerus, A. (toim.) 2009. Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Isotalo, K. & Kinnunen, S. 2004. Omaan kämppään. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Jahnukainen, M. & Pynnönen, P. (toim.) 2003. Ammatillisen erityisopetuksen kentällä. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Liiketoiminta ja palvelut – yksikkö.
- Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) 2011. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.
- Kemppinen, P. & Rouvinen-Kemppinen, K. 1998. Tee jotakin toisin – toiminnallinen elämänhallinta. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.
- Kepanen, P. 2002. Haaste vai riesa? Viiden ammatillisen aineen opettajan kokemuksia ja käsityksiä erityisopiskelijoista yleisessä ammatitioppilaitoksessa. Erityispedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto: erityispedagogiikan laitos.
- Kojo, M. 2012. Pause päällä, työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuoren elämänculussa. Janus 20, 94–110.
- Kotiranta, T., Niemi, P. & Haaki, R. 2011. Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus.

- Kupari, T. (toim.) 2011. Omaa kotia etsimässä, nuorten asuminen 2010. Suomen ympäristö 1/2011. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta. 1998. L 21.8.1998/630.
- Lampinen, R. 2007. Omat Polut! Vammaisesta lapsesta täysivaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Edita.
- Lämsä, A-L. 2009. Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 29.8.2013. <http://www.aeo.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/nuorten-koulutuksellisen-syrjaytymisen-ehkaisy.pdf>
- Myllykoski, A-M., Melamies, N. & Kangas, S. (toim.) 2004. Itsenäistynyt nuori ja AD/HD. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen Psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Näppä, R., Takala, S. Tanner, T. & Mänty, T. 2012. Ammattiopisto Luovin eettiset periaatteet. Sisäinen toimintaohje.
- OPM. 2003. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:4. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/lasten_ja_nuorten_syrjaytymisen_ennaltaehkaisy_koulutuksen_alalla?lang=fi
- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissle, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987 - tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Terveystieteiden tutkimuslaitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf?sequence=1
- Popay, J., Escorel, S., Hernández, M., Johnston, H., Mathieson, J. & Rispel, L. 2008. Understanding and tackling social exclusion. Final Report to the WHO commission on social determinants of health from the social exclusion knowledge network. Viitattu 13.8.2013. http://www.who.int/social_determinants/knowledge_networks/final_reports/sekn_final%20report_042008.pdf

- Puuronen, A. & Välimaa, R. (toim.) 2001. Nuori ruumis. Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, A & Juuti, P.(toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto.
- Rautiainen, A. (toim.) 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja, sarja B: oppimateriaalit 4. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Röpelinen, A-M. 2004. The concept of life control and ways to support it. Teoksesta Perspectives and theory in social pedagogy. Daidalos: Göteborg.
- Ruha, P. & Mänty, T. 2011. Ammattiopisto Luovi. Opetussuunnitelma, yhteinen osa.
- Salminen, P. (toim.) 2000. Yhdessä kasvattamaan. Kohti välittämisen toimintakulttuuria. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seppänen-Järvelä, R. 1999. Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Stakes tutkimuksia 104. Jyväskylä: Gummerus.
- Seppänen-Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) 2006. Kehittämistyön risteyksiä. Vaajakoski: Gummerus.
- Seppänen-Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) 2006. Kehittämistyön risteyksiä. Helsinki : Stakes.
- Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.
- Suomen tasavallan presidentti. i.a. Presidentin puheet. Viitattu 11.08.2013. <http://www.tpk.fi/Public/default.aspx?searchtext=syrj%C3%A4ytyminen&app=4&ThisIsQuickSearch=1&contentlan=1&culture=fi-FI&showmode=1&x=0&y=0>
- Surakka, T. (toim.) 2006. Työyhteisön palaverit – yhdessä tavoitteisiin. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Te-palvelut. i.a. Työnhakijapalvelut. Viitattu 30.4.2013. http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/index.jsp

- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Turunen, K. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Työpajatieto. i.a. Yksilövalmennus. Internet-sivut. http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/millaisia_palveluja_tyopajat_tar/tyossa_tapahtuva_valmennus/yksilovalmennus . Viitattu 4.6.2013.
- Vehviläinen, J. 2012. Selvitys toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-asuntoloista. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2012:5. http://www.oph.fi/download/141002_Selvitys_toisen_asteen_ammattillisen_peruskoulutuksen_opiskelija-asuntoloista.pdf
- Viinamäki, L. & Saari, E. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Värikäs vuosi 2011. Erityisammattiopisto Luovin vuosikertomus 2011.

JULKAISEMATTOMAT

- Ammattiopisto Luovi intra 2013. ammatillinen peruskoulutus, asuminen ja vapaa-aika. Viitattu 5.5.2013.
- Ammattiopisto Luovin Liperin yksikkö. Asuntolan työtehtävät ja käytännön ohjeet.

HENKILÖKOHTAISET TIEDOKSIANNOT:

- Huotari, A. 2013. Henkilökohtainen tiedoksianto. Haastattelumateriaali tekijällä.

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelun runko

1. Oman työn kuvaaminen ja vastuualueet (menetelmät, prosessit, nuorten kanssa käsiteltävät asiat)
2. Omassa työssäsi olevat hyvät käytännöt
3. Nuoren itsenäistymisen kulmakivet (mistä asioista olisi selvittävä, jotta itsenäinen elämä onnistuisi)
4. Nuoren itsenäistymisen haasteet
5. Erityisnuoren erityistarpeet itsenäistymisen tukemisessa

liite 2 arviointilomake ohjaajille

NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKEMINEN

KEHITETYN MALLIN ARVIOINTI JA KEHITTÄMISKOHTEET

Vastaa seuraaviin kysymyksiin

	kyllä	en osaa sanoa	ei
Oletko käyttänyt työssäsi kyseistä mallia	☐	☐	☐
Onko mallin käyttö helppoa	☐	☐	☐
Onko mallista hyötyä nuorten ohjauksessa	☐	☐	☐
Onko mallin teemat valittu oikein	☐	☐	☐
Onko malli mielestäsi tarkoituksenmukainen	☐	☐	☐
Aiotko käyttää / kokeilla mallia tulevaisuudessa	☐	☐	☐

Miten arvioisit kehitetyn mallin ulkoasun (selkeys, visuaalisuus...)?

Miten arvioisit kehitetyn mallin käytettävyyden (onko menetelmiä ja aihealueita helppo käyttää)?

Onko kyseiselle mallille mielestäsi tarvetta (jos on niin millaisissa tilanteissa jos ei niin miksi ei)?

Mitä hyviä ja huonoja puoli kyseisessä mallissa ja sen käytössä on?

Miten nuoret ovat kokeneet mallin käytön?

Miten mallia voisi jatko kehittää (uusia ideoita, menetelmiä...)?

Miten kehittämisprosessi mielestäsi onnistui ja miten opinnäytetyöntekijä onnistui työssään?

Mikä olisi mielestäsi yleisarvosana kehitetylle mallille (1-5)?

Kiitos vaivannäöstäsi!

Liite 3 nuoren itsenäistymisen tukeminen -malli

NUOREN ITSENÄISTYMI- SEN TUKEMINEN

AMMATTIOPISTO LUOVI

LIPERIN YKSIKKÖ

PÄIVI LAAKKONEN

12.8.2013

ITSENÄISTYMISEN TUKEMISEN MALLI

Itsenäistymisen tukeminen on jaettu kyseisessä mallissa seitsemään osa-alueeseen. Osa-alueet on valittu ohjaajille tehtyjen haastattelujen perusteella. Heidän kokemuksensa pohjasta erityisesti nämä osa-alueet tuottavat vaikeuksia nuoren itsenäistymisprosessissa.

1.ITSESTÄÄN HUOLEHTIMINEN

2.PÄIVÄRYTMI

3.SOSIAALINEN VERKOSTO JA MIELEKÄS TEKEMINEN

4.RAHA-ASIOIDEN HOITAMINEN

5.VIRASTOASIOIMINEN JA AVUN HAKEMINEN

6.ITSENÄINEN ASUMINEN

7.TYÖLLISTYMINEN

Jokaisen aihealueen kohdalla on käsitelty aiheen keskeinen sisältö, tavoitteet ja joitakin menetelmiä, joita tavoitteen saavuttamiseksi voidaan käyttää. Jokaisessa aihealueessa on kyseisten taitojen arviointiin tarkoitettu arviointilomake ja lomake konkreettisen kirjallisen suunnitelman tekemiseen tavoitteiden saavuttamiseksi. Aihealueen arviointi olisi hyvä tehdä nuoren kanssa aiheen työstämistä aloitettaessa ja vielä lopuksi uudelleen. Aihealueittain on myös niin sanottu tarkistuslista ohjaajille, johon voidaan merkitä asiat joita nuoren kanssa on käsitelty ja miten kyseiset asiat nuorelta sujuvat. Lista ohjaajat voivat merkitä myös erityishuomioita, joita ovat tehneet nuoren taidoista, kun on työskennellyt nuoren kanssa.

Mallin tarkoituksena on, että eri aiheita käsiteltäisiin opetussuunnitelmatyyppisesti koko opiskelu- ja asuntola-asumisajan. Tarkoituksena on käsitellä yhtä aihealuetta kerrallaan ja tarpeeksi pienissä osissa. Aiheita tulisi käsitellä nuoren tarpeiden sekä osaamistason mukaan. Tavoiteasettelun tulisi olla konkreettista ja tavoitteiden tulisi olla mahdollista saavuttaa. Tärkeää on, että jokaista aihealuetta olisi käsitelty nuoren itsenäistymisen tason mukaisesti

opintojen päättyessä. Jotkin aihealueet saattavat olla nuorelle niin tuttuja, että aiheesta keskustelu riittää, kun taas osa aihealueista voi olla nuorelle vielä tässä hetkessä saavuttamattomissa kaukana tulevaisuudessa. Tärkeää onkin yksilöllisesti ohjaajan tekemien havaintojen ja nuoren tarpeiden mukaisesti käyttää itsenäistymisen mallia.

Mallin lopussa on lista kirjoista ja Internet-osoitteista, joista löytyy hyödyllistä lisätietoa nuoren tukemiseen. Kirjoja ja Internet-sivuja voi hyödyntää varsinakin lisämateriaalin ja erilaisten menetelmien etsimiseen.

1. ITSESTÄÄN HUOLEHTIMINEN

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- Hygienia
- Ravitsemus
- Kodinhoito
- Lääkkeet

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- yhdessä tekeminen
- mallioppiminen
- ryhmätoiminta
- vapaa-ajan lukujärjestys / viikkojärjestys
- ajankäytön viikkokalenteri
- vuosikello

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Itsestään huolehtimisen osatavoitteita:

- hygienia: säännölliset peseytymiset, puhtaat vaatteet, siisti ulkoasu,
- ravitseminen: terveellisen ruokavalion tärkeyden ymmärtäminen, ruoanlaittotaito, säännöllinen ateriarytmi
- kodinhoito: kodin siivouksen hallinta, kodinhoidon eri työtehtävien hallinta, viihtyisän kodin luominen.
- lääkkeet: omatoiminen lääkinnästä huolehtiminen, itsenäinen lääkkeiden ostaminen ja hoitotasapainon seuranta

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

- Yhdessä tekeminen ja mallioppiminen erityisen tärkeää
- Yhdessä tehden, opastaen ja tavoitteellisesti nuorta vastuuttaen
- Yhteiset siivoamiset, pyykinpesut ja ruoanlaittoryhmät
- Vapaa-ajan viikkolukujärjestys / kuukausilukujärjestys, johon on merkitty peseytymiset, ateriat, siivoukset yms.
- Ajankäytön viikkokalenteri sen todentamiseen ja suunnitteluun mihin nuoren aika kuluu.
- vuosikello, johon merkitty harvemmin, kuin viikoittain tehtävät asiat. Vuosikelloon voidaan merkitä koulun lomat, mattojen pesut, asetettujen tavoitteiden arviointi ajankohdat jne.

Suunnitelma ja arviointi:

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

LUKUJÄRJESTYS VIIKKO SUUNNITTELUUN

Kirjaa viikon jokaiselle arkipäivälle tavoitteena oleva aikataulu. Lukujärjestyksestä olisi hyvä näkyä opiskeluun käytetty aika, henkilökohtaiseen hygieniaan käytetty aika, lääkkeiden otto, nukkumaan meneminen ja herääminen, ruokailut, siivoamiseen ja pyykinhuoltoon käytetty, harrastukset jne.

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
6-8.00					
8-12.00					
12- 16.00					
16- 19.00					
19- 21.00					
21- 24.00					

AJANKÄYTÖN VIIKKOKALENTERI

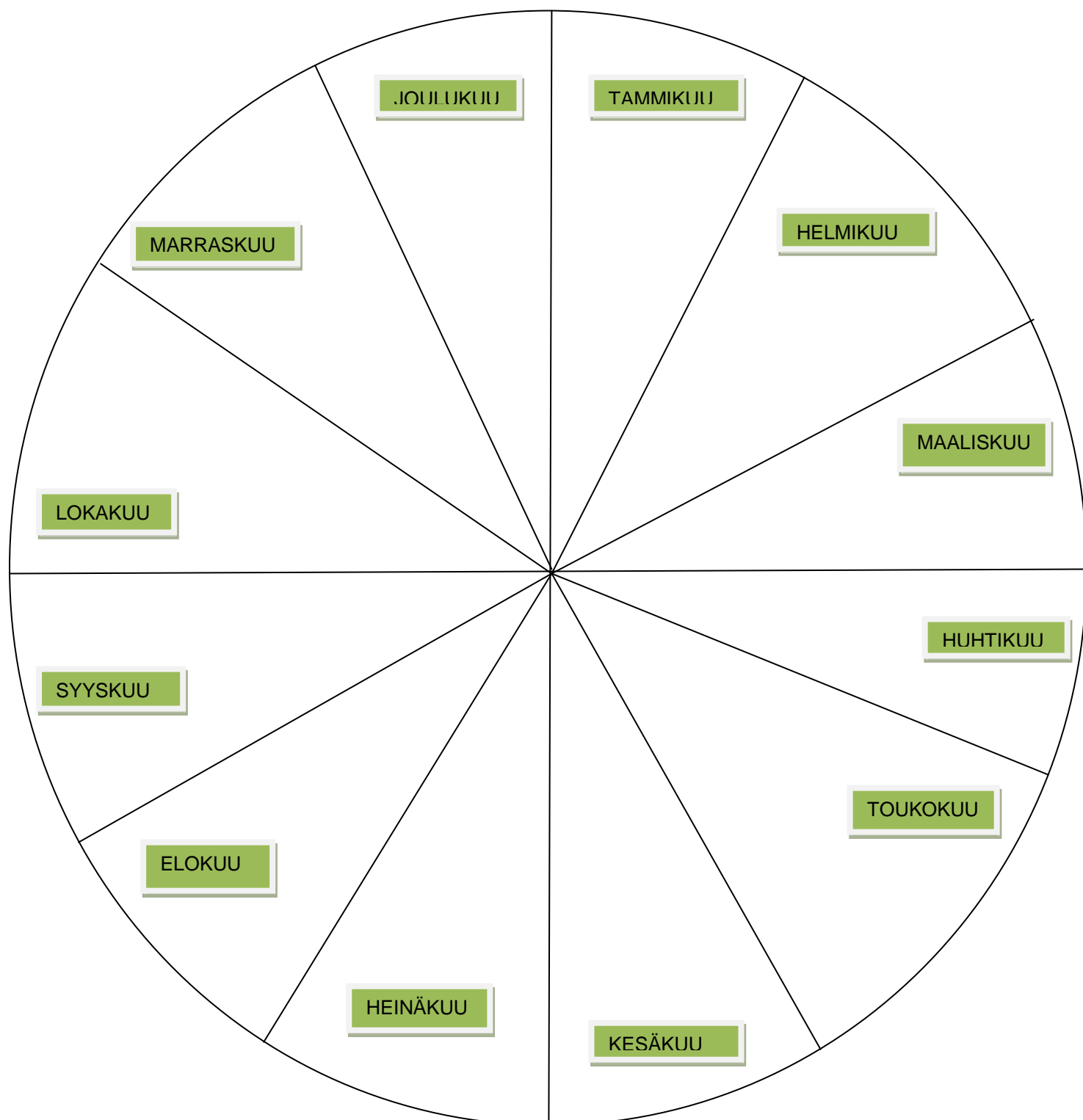
Tarkkaile viikon ajan kuinka paljon käytät aikaa päivässä (tunteina):

	MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU
Nukkuen							
Koulussa							
Harrastuksissa							
Leväten							
Kotitöitä tehden							
Tv:n ääressä							
Tietokoneella							
	MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU
VIETÄTKÖ AIKAASI:							
Yksin							
Kavereiden kanssa netin kautta							
Kavereita tavaten							
Huoltajan tai sisarusten kanssa							
Sukulaisten kanssa							

(MLL 2013.)

VUOSIKELLO

Vuosikellossa paperille piirretään ympyrä, jossa on kaksitoista sektoria, yksi jokaiselle kuukaudelle. Jokaisen kuukauden kohdalle kirjataan harvemmin, kuin viikoittain tapahtuvat asiat esim. koulun alku, kesätyön haku, mattojen pesu, ikkunoiden pesu jne.

ITSESTÄÄN HUOLEHTIMINEN

SUUNNITELMA

Opiskelija: _____

Omat tavoitteeni: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut näistä tavoitteista (ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija

_____
Ohjaaja

ITSESTÄÄN HUOLEHTIMISEN ARVIOINTI

Nimi:

Teetkö seuraavia asioita:

	kyllä	joskus	en
valmistan aamu- ja iltapalan	☐	☐	☐
valmistan arkiruokaa	☐	☐	☐
tiedän, mitä terveellinen ruokavalio tarkoittaa	☐	☐	☐
huolehdin säännöllisestä ateriaritmistä	☐	☐	☐
käyn ruokaostoksilla	☐	☐	☐
suunnittelen ruokalistaa	☐	☐	☐
tiskaan astiat	☐	☐	☐
vertailen ruoan hintaa	☐	☐	☐
käyn säännöllisesti suihkussa	☐	☐	☐
pesen säännöllisesti hampaat	☐	☐	☐
vaihdan säännöllisesti puhtaat vaatteet	☐	☐	☐
pukeudun sään ja tilanteen mukaan	☐	☐	☐
pesen pyykkiä	☐	☐	☐
huolehdin ulkoisesta siisteydestäni	☐	☐	☐
siivoan oman huoneeni / kotini	☐	☐	☐
imuroin	☐	☐	☐
vaihdan lakanat	☐	☐	☐
huolehdin käyttämäni tavarat paikoilleen	☐	☐	☐
hoidan omaa sairauttani	☐	☐	☐
noudatan minulle määrättyä lääkitystä	☐	☐	☐
hoidan ohimenevät flunssat	☐	☐	☐

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nuoren nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HAL- LITSEE	TARVITSEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LISÄÄ NIMIKIRJAIMESI)
Aamu- ja iltapalan valmis- tus				
Arkiruuan valmistus				
Säännöllinen ateriaritmi				
Ruokaostoksilla käymi- nen				
Tiskaaminen				
Ruuan hintavertailu				
Henkilökohtainen hygie- nia				
Pukeutuminen sään mu- kaan				
Vaatehuolto				
Siivoaminen				
Siisteyden ylläpito				
Huolehtia lääkityksestään				
Hoitaa terveyttään				

2. PÄIVÄRYTMI

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- Päivärytmi
- Vuorokausirytm
- sovittujen aikataulujen noudattaminen

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- ajankäyttöympyrä ja ajankäytön eliöt
- kalenterin käyttö

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI:

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Päivärytmin osatavoitteita:

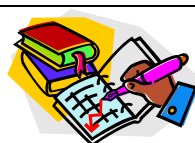
- päivärytmi: kellon tunteminen, päivän rytmittäminen, työn-, opiskelun- ja vapaa-ajan sijoittuminen päivään.
- vuorokausirytm: kykenee huolehtimaan oikea-aikaisesta nukkumaan menemisestä ja heräämisestä
- sovittujen aikataulujen noudattaminen: tulee sovittuihin tapaamisiin ajoissa, osaa lähteä sovittuihin tapaamisiin ajoissa

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

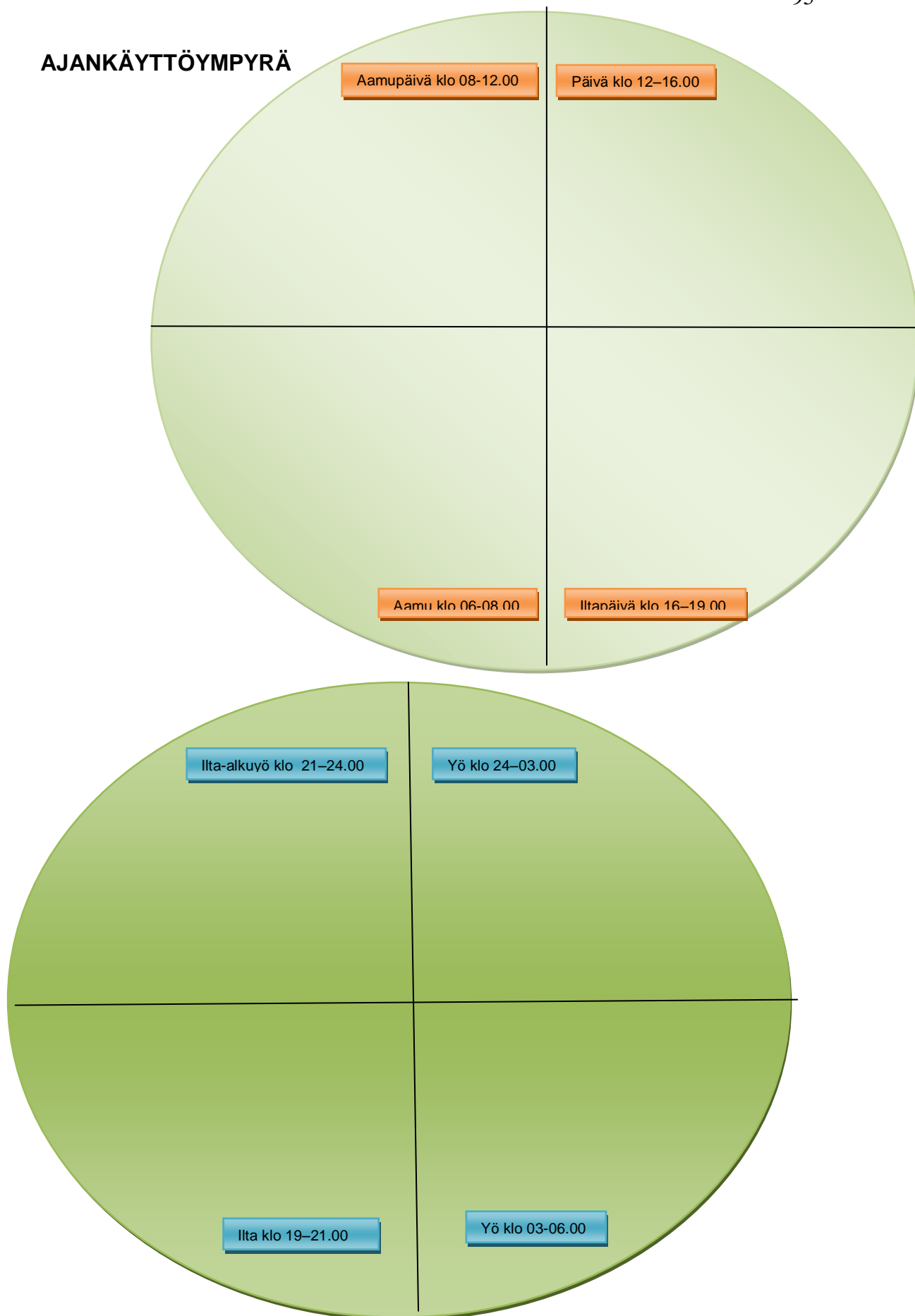
- kellotaulu
- kalenterin tai lukujärjestyksen käyttö sovittujen tapaamisten muistamiseksi
- ajankäyttöympyrä tai ajankäyttöneliö. Ympyrään tai neliöihin merkitään päivän tapahtumat: herääminen, nukkumaan meno, opiskelu, ruokailu, harrastukset jne. Tehtävä hahmottaa nuorelle mihin hänen aikansa vuorokaudessa kuluu.

Suunnitelma ja arviointi

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

AJANKÄYTTÖNELIÖT**AAMU****PÄIVÄ****ILTA****YÖ**

Muokattu Pesäpuu ry:n ajankäyttöneliöistä (Möller 2004.)

AJANKÄYTTÖYMPYRÄ

Muokattu Pesäpuu ry:n ajankäyttöympyrästä (Möller 2004.)

PÄIVÄRYTMI

SUUNNITELMA

Opiskelija: _____

Omat tavoitteeni_: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut tavoitteista (Ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija

_____
Ohjaaja

PÄIVÄRYTMIN ARVIOINTI

Nimi: _____

Osaatko seuraavat asiat:

	osaan	tarvitsen tukea	en osaa
Tunnen kellon	☐	☐	☐
mennä kouluun ajoissa	☐	☐	☐
käydä nukkumaan ajoissa	☐	☐	☐
vuorokausirytmien (nukun yöllä, valvon päivällä)	☐	☐	☐
päivärytmien (koulu, ruoka-ajat, vapaa-aika)	☐	☐	☐
noudattaa sovittuja kellonaikoja	☐	☐	☐
käyttää kalenteria	☐	☐	☐
mennä ajoissa sovittuihin tapaamisiin	☐	☐	☐

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nuoren nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HAL- LITSEE	TARVIT- SEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LI- SÄÄ NIMIKIRJAIMESI)
Kellon tunteminen				
Vuorokausirytmä				
Vapaa-ajan ja opiskelu- ajan erottaminen				
Nukkumaan meneminen ja ajoissa herääminen				
Aikataulujen noudattami- nen				
Sovittuihin tapaamisiin ehtiminen				

3. SOSIAALINEN VERKOSTO JA MIELEKÄS TEKEMINEN

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- verkostojen luominen ja ylläpito
- itsetunnon vahvistaminen
- sosiaaliset taidot
- vapaa-ajan harrastukset ja omat mielenkiinnon kohteet

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- verkostopuu / verkostokartta
- kotipaikan harrastuksiin tutustumien
- listaa kehusi harjoitus
- itsetuntopuu
- hyvät ominaisuudet tehtävä

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI:

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Sosiaalisten verkostojen ja mielekkään tekemisen osatavoitteita:

- verkostojen luominen ja ylläpito: kaverisuhteiden luominen, olemassa olevien suhteiden ylläpito
- itsetunnon vahvistaminen: omien vahvuuksien tunnistaminen, itseluottamuksen kehittäminen
- sosiaaliset taidot: keskustelutaidot, kuuntelutaidot, ryhmässä toimiminen
- vapaa-ajan harrastukset ja mielenkiinnon kohteet: mielekäs tekeminen, osaa etsiä harrastusmahdollisuuksia ja harrastaa, aktivoituu toimintaan, mielenkiinnon kohteiden löytäminen lähiympäristöstä, oman mielenkiinnon herääminen.

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

- Listaa kehusi – harjoitus
- Itsetunto-puu
- adjektiivi-tehtävä
- verkostokartta tai verkostopuu
- oman kotipaikkakunnan harrastustarjontaan tutustuminen Internetissä ja mahdolliset yhteydenotot harrastusten ohjaajiin.
- ryhmässä toiminnan taidot

Suunnitelma ja arviointi:

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

LISTAA KEHUSI – HARJOITUS

1. Kirjoita muistiin kehut, kiitokset ja kannustukset, joita olet toisilta ihmisiltä saanut. Voit käyttää ajanjaksona kuukautta, vuotta tai koko elämäsi. Muista, että kirjoitat muistiin ainoastaan saamasi myönteisen palautteen!
2. Palaa lukemaan silloin tällöin kirjoittamaasi listaa, jotta muistat miksi juuri sinä olet tärkeä.

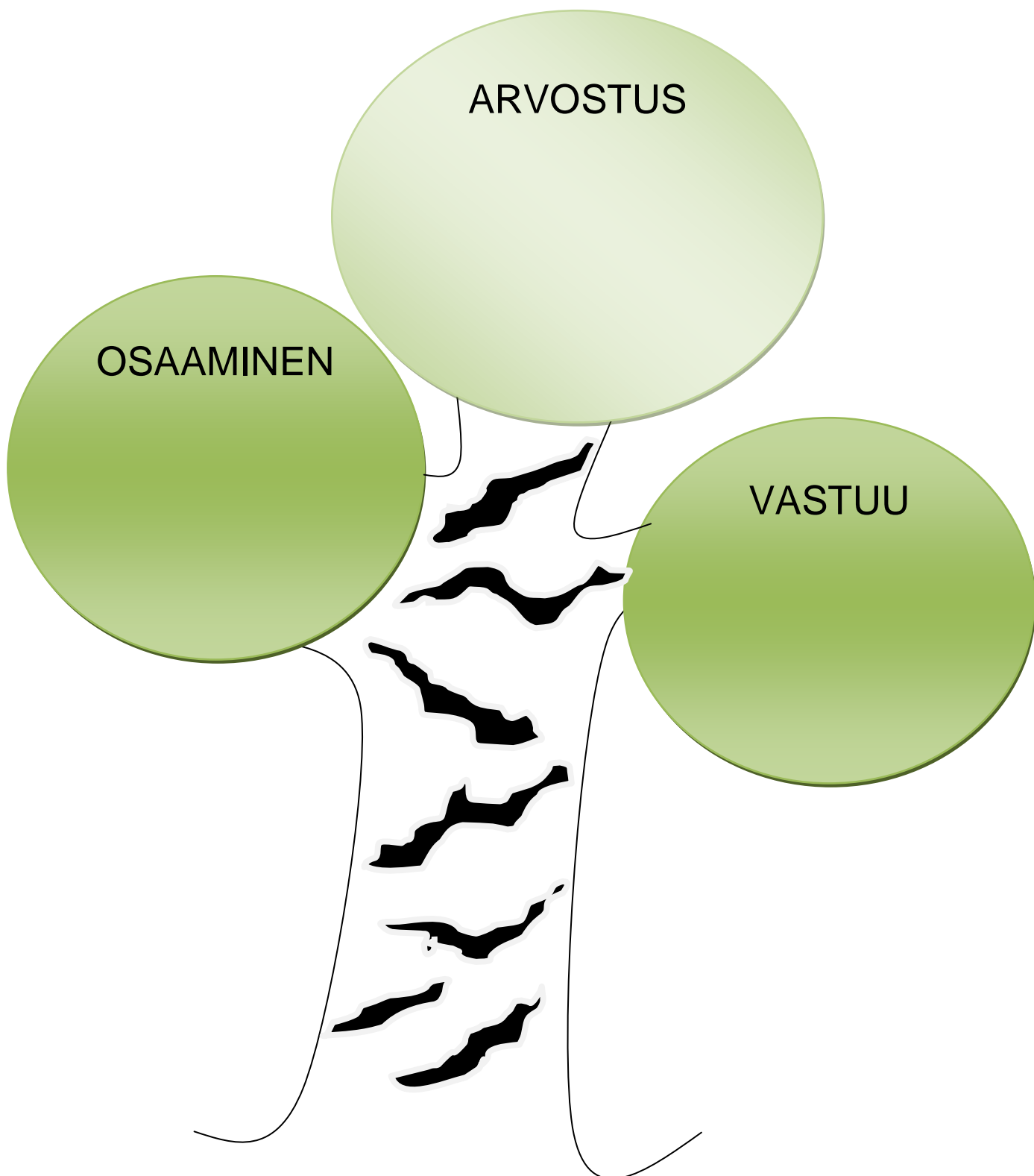

(Kemppinen & Rouvinen-Kemppinen 1998, 131.)

ITSETUNTOPUU – HARJOITUS

Kirjoita osaamisen kohdalle viisi asiaa, joissa olet hyvä. Arvostuksen kohdalle viisi asiaa, joita toiset sinussa arvostavat ja vastuun kohdalle viisi asiaa, joista olet elämässäsi vastuussa.

Ohjaajan ohjeet itsetuntopuu-harjoitukseen

Tehtävän tarkoituksena on auttaa nuorta löytämään positiivisia asioita itsestään ja huomaamaan, miksi juuri hän on tärkeä. Tarkoituksena on tehtävän avulla tukea nuoren itsetuntoa ja auttaa sitä kehittymään paremmaksi.

Nuorelle tulostetaan Itsetuntopuu-moniste ja häntä pyydetään pohtimaan jokaiseen oksaan viisi asiaa otsikon mukaisesti. Nuoren kanssa voi keskustella aihealueista, jotta hän ymmärtää, mitä otsikoilla tarkoitetaan.

ARVOSTUS asioita, joita toiset nuoressa arvostavat esimerkiksi rehellisyys, ystävällisyys ja luotettavuus.

OSAAMINEN asioita, joissa nuori on hyvä esimerkiksi piirtäminen, kokkaaminen, matematiikka ja tietokoneen käyttö.

VASTUU asioita, joista nuori on elämässään vastuussa esimerkiksi koirasta huolehtiminen, koulussa käynti ja siskona oleminen.

Lopuksi oksiin kertyneistä asioista on hyvä keskustella nuoren kanssa sekä pohtia oliko helppoa vai vaikeaa löytää puuhun kirjoitetut asiat itsestään. Jos nuoren on vaikea tai lähes mahdoton täydentää oksia voi ohjaaja avustaa nuorta esimerkiksi kertomalla, mitä hyviä asioita hän on nuoresta kuullut.

HYVÄT OMINAISUUDET TEHTÄVÄ

Tehtävän tarkoituksena on nostaa esille omia hyviä puolia. Alla on lista erilaisia hyviä ominaisuuksia, ympäröi listasta sinuun sopivat ominaisuudet. Älä ole itsellesi liian kriittinen, mutta kuitenkin rehellinen. Jokaisesta löytyy hyviä ominaisuuksia!

viisas	leikkisä	ystävällinen	iloinen
kiltti	hauska	reilu	vastuuntuntoinen
kärsivällinen	rento	rauhallinen	älykäs
vilkas	sosiaalinen	miellyttävä	kätevä
toimelias	pohdiskeleva	hyvä	puhelias
mukava	huomioiva	ahkera	avulias
	nauravainen	oppivainen	

Keksi vielä lisää hyviä ominaisuuksia itsestäsi ja kirjoita ne tähän:

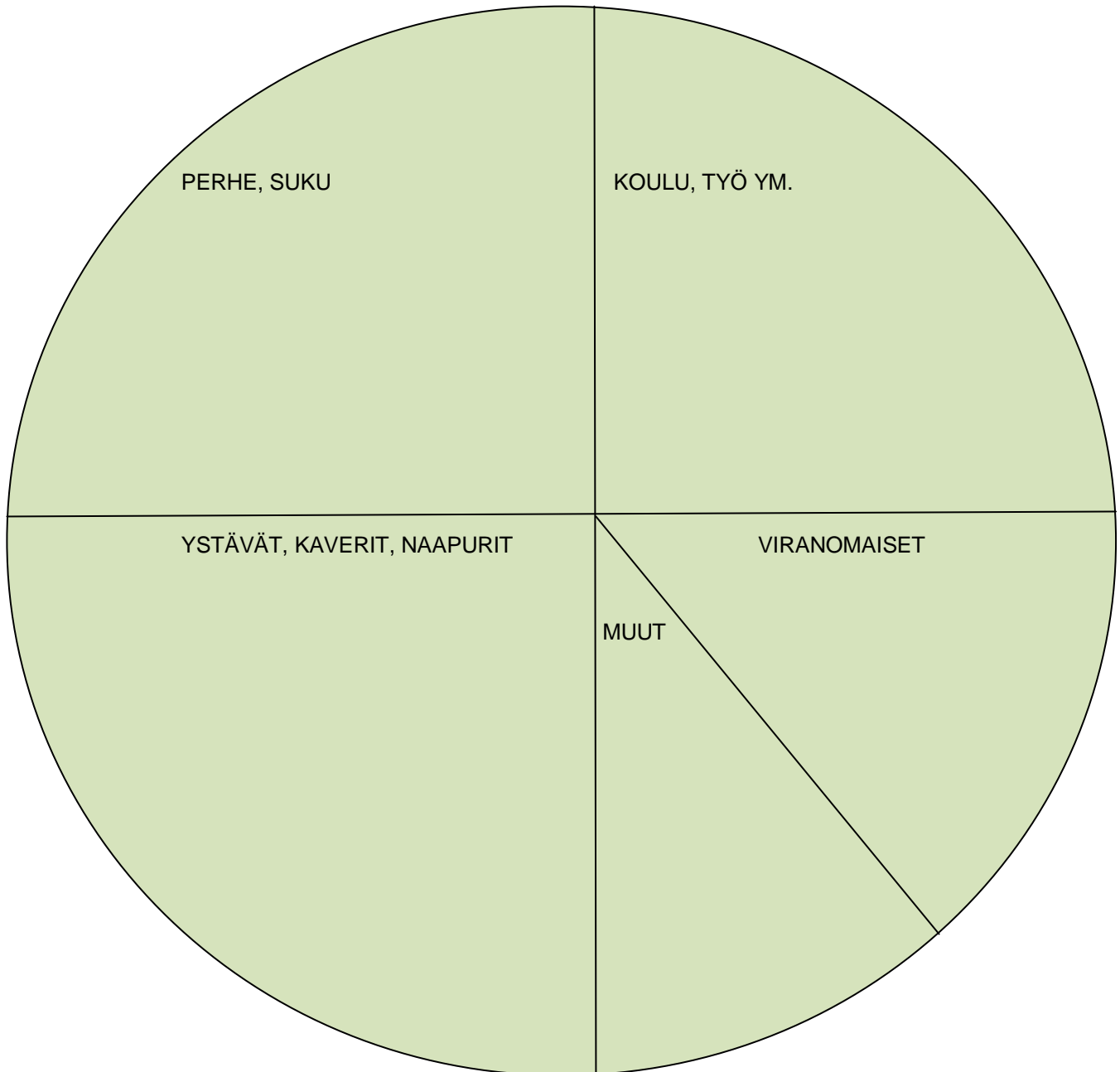

VERKOSTOKARTTA

Piirrä tai kirjoita verkostokarttaan eri sektoreille sinun verkostosi. Sijoita henkilö (tai eläin) sitä lähemmäs keskustaa (itseäsi) mitä läheisempi hän on sinulle ja kauemmas ulkokehälle jos hän ei ole kovinkaan läheinen. Voit halutessasi myös merkitä + tai – merkein koetko henkilön positiivisena vai negatiivisena. Tarkastele piirtämääsi verkostokarttaa vaikka ohjaajasi kanssa, onko verkostosi sinulle riittävä?

(Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 221–223.)

VERKOSTOPUU

Verkostopuu harjoituksessa nuori piirtää paperille puun, jossa hän itse on runkona ja oksistoksi hän sijoittaa oman verkostonsa. Mitä lähempänä runkoa ja mitä paksumman oksan päässä nimi on, sitä läheisempi kyseinen henkilö nuorelle on. Vastaavasti mitä kauempana ja ohuemman oksan päässä niin sitä kaukaisempi verkoston jäsen on kyseessä.

Jokainen nuori mieltää verkostonsa omalla tavallaan. Verkostoon voi kuulua kaverit, vanhemmat, sukulaiset, ystävät, naapurit, bussikuski, opettajat, lähikaupan kassa jne. tai sitten ainoastaan lähin perhe ja ystäväpiiri. Harjoituksessa tärkeää on kuitenkin ohjaajan avustuksella havainnoida ympäröivää verkostoa ja sen riittävyyttä. Onko nuori tyytyväinen omaan verkostoonsa?

Verkostopuu – malli:

SOSIAALINEN VERKOSTO JA MIELEKÄS TEKEMINEN

SUUNNITELMA

Opiskelija: _____

Omat tavoitteeni: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut näistä tavoitteista (ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija

_____
Ohjaaja

SOSIAALINEN VERKOSTO JA MIELEKÄS TEKEMINEN

NIMI: _____

Teetkö seuraavia asioita:

	kyllä	joskus	en
keskustelen muiden kanssa	☐	☐	☐
kuuntelen toisia	☐	☐	☐
kerron mielipiteitäni	☐	☐	☐
otan toiset huomioon	☐	☐	☐
kiitän	☐	☐	☐
pyydän anteeksi	☐	☐	☐
pyydän apua	☐	☐	☐
luon ystävyyssuhteita	☐	☐	☐
toimin ryhmässä	☐	☐	☐
noudatan ryhmän sääntöjä	☐	☐	☐
sanon ei, jos ryhmän toiminta ei ole mieluista	☐	☐	☐
otan vastuun omasta toiminnasta	☐	☐	☐
keksin mielekästä vapaa-ajan toimintaa	☐	☐	☐
tunnistan omat mielenkiinnon kohteeni	☐	☐	☐
tunnistan omat vahvuuteni	☐	☐	☐

Onko sinulla kavereita?

Onko sinulla vapaa-ajan harrastuksia?

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nuoren nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HAL- LITSEE	TARVITSEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LISÄÄ NIMIKIRJAIMESI)
Sosiaaliset taidot				
Ryhmässä toimiminen				
Toisten huomioon ottami- nen				
Kaverisuhteiden luominen				
Olemassa olevan verkos- ton ylläpito				
Osa sanoa ei jos ryhmän toiminta on epämieluisia				
Vastuunotto omasta toi- minnastaan				
Tunnistaa omia vahvuuksi- aan				
Itseensä luottaminen				
Mielekäs vapaa- ajantoiminta				
Harrastaminen				

4. RAHA-ASIOIDEN HOITAMINEN

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- rahan arvon ymmärtäminen
- hintavertailu
- tulojen ja menojen tasapaino
- mistä tuloja jos työllistyminen ei onnistu?
- mitä tehdä jos rahat eivät mitenkään riitä?

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- talouskirjanpito
- tukiviidakkoon tutustuminen
- konkreettinen hintavertailu siitä mitä eläminen maksaa

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI:

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Raha-asioiden hoitamisen osa tavoitteita:

- rahan arvon ymmärtäminen: mitä saa 10€, 20€ tai 50€
- hintavertailu: onko tuote halpa vai kallis, saako jostain halvemmalla?
- tulojen ja menojen tasapaino: kuinka paljon tuloja ja kuinka paljon menoja? laskujen maksaminen ajallaan, suunnitelmallinen rahankäyttö
- mistä tuloja jos työllistyminen ei onnistu? tuet joihin oikeutettu
- mitä tehdä jos rahat eivät mitenkään riitä: laskujen eräpäivien siirto, toimeentulotuki, velkaantumisen välttäminen, menojen priorisointi eli onko kaikki kulutus tarpeellista ja olisiko mahdollista elää halvemmalla?

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

- Keskustelu rahanarvosta ja rahankäytöstä
- Tulojen ja menojen seuranta tietyllä ajanjaksolla
- Tutustuminen tukiviidakkoon ja tietoisuus eri etuuksien hakemisesta: asumistuki, työmarkkinatuki (www.kela.fi), toimeentulotuki (kotikunnan sosiaalipalvelut /toimeentulotuki) yms.
- tukihakemuslomakkeiden täyttöharjoitukset (useimmista lomakkeista sähköiset versiot Internet-sivuilla)
- rahan arvosta keskustelu: mitä maksaa maitopurkki, lounas, puhelinlasku yms.
- tietoisuus sosiaalitoimiston palveluista ja velkaneuvonnasta
- Hintavertailun toteuttaminen. esimerkiksi yhdistettynä ruoanlaittoryhmän kaupassa asiointiin.

Suunnitelma ja arviointi:

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

RAHANKULUTUKSEN KUUKAUSISEURANTA

Merkitse taulukkoon kuukauden ajalta kaikki (pienetkin) menosi ja vertaa kuun lopuksi kuluttamaasi summaa tuloihisi.

Kuukausi: _____

pvm	asuminen ja ruoka	Matka ja bensa	laskut (puhelin, netti yms.)	vapaa- aika	vaatetus	muut menot	yht.
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							
30							
31							
Yht.							

TULOJEN KUUKAUSISEURANTA

Kuukausi: _____

	Maksupäivä ja kuinka paljon (kirjaa kaikki maksupäivät jos kyseinen tulo maksetaan useamman kerran kuussa).	yht.
Palkka		
Opintotuki		
Työttö- myys kor- vaus		
Kuntoutus- raha		
Eläke		
Asumistuki		
Toimeentu- lotuki		
Muut tuet ja etuudet		
Vanhem- milta saa- dut tulot		
Muut tulot		
Yht.		

RAHA-ASIOIDEN HOITAMINEN**SUUNNITELMA**

Opiskelija: _____

Omat tavoitteeni: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut näistä tavoitteista (ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija_____
Ohjaaja

RAHA-ASIOIDEN HOITAMINEN

NIMI: _____

	kyllä	joskus	en
ymmärrän rahan arvon	☐		☐
hoidan raha-asiani	☐	☐	☐
suunnittelen rahankäyttöäni	☐	☐	☐
maksan laskuja	☐	☐	☐
teen hintavertailua	☐	☐	☐
tasapainotan menoni tuloihini	☐	☐	☐
saan rahani riittämään	☐	☐	☐
haen apua jos rahani eivät riitä	☐	☐	☐
osaan hakea rahallisia tukia jos en työllisty	☐		☐
- asumistuki	☐		☐
- työmarkkinatuki	☐		☐
- toimeentulotuki	☐		☐

Oletko velkaa kavereille?

Onko sinulla pikavippejä?

Ollaanko sinulle velkaa?

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nuoren nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HAL- LITSEE	TARVITSEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LISÄÄ NIMIKIRJAIMEI)
Rahan arvon ymmärtäminen				
Tulojen seuranta				
Menojen seuranta				
Talouden tasapaino				
Hintavertailu				
Tuet ja etuudet				
Laskujen maksaminen				
Velkaantumisen välttäminen				
Pitkäjänteinen taloudenhoito (säästäminen isoihin hankintoihin)				

5. VIRASTOASIOIMINEN JA AVUN HAKEMINEN

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- Kelan ja TE-toimiston palvelut
- terveyspalvelut
- sosiaalipalvelut

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- käytännön tutustumiset
- kotikunnan Internet-sivut
- muistilistan tekeminen

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI:

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Virasto asioimisen ja avun hakemisen osatavoitteita:

- TE-toimiston palvelut: työnhakijapalvelut, ammatinvalinnanohjaus, koulutusneuvonta jne. (varsinaiset raha-asiat käsitelty edellisessä kohdassa)
- terveys- ja sosiaalipalvelut: avun tarpeen tunnistaminen ja kyky ottaa apua vastaan, kyky selvittää mistä saa tarvittavan avun ja osaa hakea apua, tarvittavan palvelun löytäminen omasta kotikunnasta, eri palvelujen tiedostaminen (lääkäri, sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, hammashuolto, päihdepalvelut, mielenterveyspalvelut ja sosiaalitoimisto)

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

- oman kotikunnan Internet -sivuihin tutustuminen ja peruspalvelujen hakeminen
- keskustelu ja muistilistan luominen eri palvelutarjoajien palveluista
- kuvitteelliset palveluntarve-harjoitukset
- tutustumiskäynnit

Suunnitelma ja arviointi:

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

MUISTILISTA KOTIKUNNAN PALVELUISTA

PALVELUN NIMI	PUHELINNUMERO	OSOITE	MITÄ PALVELUA
TE-toimisto			työnvälitys, työnhakupalvelut
KELA			työmarkkinatuki, asumistuki ym.
Sosiaalitoimisto			toimeentulotuki, sosiaalityöntekijöiden palvelut
Lääkäri ajanvaraus			lääkäripalvelut
Sairaanhoitaja			sairaanhoitopalvelut (sairaslomato-distus 3pvä)
Hammashuolto			suuhygienisti, hammaslääkäri
Päihdepalvelut			päihdeasiakkaan ja hänen läheis-tensä hoito
Mielenterveyspal-velut			mielenterveys-, kriisi- ja terapiapal-velut
Neuvola			rokotukset, perhesuunnittelu
Lääkäripäivystys, ensiapu			
Myrkytystietokes-kus			tietoja ja neuvoja myrkytystapauk-sissa
Kriisipuhelin			Keskusteluapua akuuteissa kii-seissä
Omat viranomais-työntekijät			

VIRASTOASIOIMINEN JA AVUNHAKEMINEN**SUUNNITELMA**

Opiskelija: _____

omat tavoitteet: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut näistä tavoitteista (ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija

_____
Ohjaaja

VIRASTOASIOIMINEN JA AVUN HAKEMINEN

Nimi: _____

Osaatko seuraavat asiat:

	en osaa	tarvitsen tukea	osaan
asioida TE-toimistossa	☐	☐	☐
asioida Kelassa	☐	☐	☐
asioida sosiaalitoimistossa	☐	☐	☐
hakea terveydenhuollon palveluja	☐	☐	☐
tarvittaessa:			
hakea kotikuntani mielenterveyspalveluja	☐	☐	☐
hakea kotikuntani päihdepalveluja	☐	☐	☐
hakea kotikuntani asumispalveluja	☐	☐	☐
osaan hakea apua hätätilanteissa	☐	☐	☐
tiedän keneen otan yhteyttä ongelmatilanteissa	☐	☐	☐
ottaa apua vastaan	☐	☐	☐

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HAL- LITSEE	TARVITSEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LISÄÄ NIMIKIRJAIMESSI)
TE-toimiston palvelut				
Kelan palvelut				
Kotikunnan terveystalvelut				
Kotikunnan sosiaalipalvelut				
Avun pyytäminen tarvittaessa				
Kotikunnan Internet-sivujen käyttö				
Avun pyytäminen yllättävissä ongelmatilanteissa				

6. ITSENÄINEN ASUMINEN

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- asunnon hankinta
- itsenäisen asumisen ensiaskeleet
- vuokralaisen velvollisuudet ja oikeudet
- asunnosta kodiksi

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- asuntomarkkinoihin tutustuminen Internetin avulla
- muuttajan muistilista
- suunnitelma mitä muuttaja tarvitsee

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI:

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Itsenäisen asumisen osatavoitteita:

- asunnon hankinta: mistä asunto? asuntohakemus kunnalle / seurakunnalle, yksityiset asuntomarkkinat,
- itsenäisen asumisen ensiaskeleet: vuokrasopimus, asumistuki, muutto, muuttoilmoitus, mitä uuteen kotiin tarvitaan, kotivakuutus,
- vuokralaisen velvollisuudet ja oikeudet: talon järjestyssäännöt, vioista ilmoittaminen, oikeus omaan rauhaan,
- asunnosta kodiksi: uuteen asuinympäristöön tutustuminen, naapurit ja ystävät, kotipaikkatuntemus,
- Itsenäinen asuminen vaatii kokonaisvaltaista elämän hallintaa ja vastuunottoa
- Tarvitaanko itsenäiseen asumiseen tukitoimia, kuten tuettu asuminen, asumisohjaus tai asumisneuvonta.

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

- asunnon hankkimiseen liittyvä tieto ja taito
- oman alueen vuokra-asuntohakemuksiin tutustuminen
- muuttajan muistilista
- itsenäisen asujan muistilista

Suunnitelma ja arviointi:

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

ASUNNON HANKKIMISEEN LIITTYVÄ TIETO JA TAITO

- ❖ Vuokra-asuntoja on tarjolla mm. kunnilla, seurakunnilla ja yksityisillä vuokranantajilla.
- ❖ Kuntien vuokra-asuntoja haetaan siihen tarkoitetuilla asuntohakemuksilla ja yksityisten ilmoittelua voi seurata sanomalehdistä.
- ❖ Jos päädyt vuokravälitysfirmaan niin muista, että voit joutua maksamaan välityspalkkion
- ❖ Sopivan asunnon löydyttyä (hinta, sijainti, koko jne.) asunnosta tehdään vuokrasopimus, joko toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen.
- ❖ Ennen muuttoa tarvitset useimmiten ensimmäisen kuun vuokran lisäksi takuuvuokran, joka on yhden tai kahden kuukauden vuokran suuruinen. Voit olla oikeutettu saamaan tähän tukea kotikuntasi sosiaalitoimistosta.
- ❖ Muuttaessasi tarkista asunnon kunto, jotta et myöhemmin joudu maksamiseksi edellisten asukkaiden tekemistä tuhoista.
- ❖ HAE ASUMISTUKI HETI! (kelasta) Voit tehdä hakemuksen, vaikkei sinulla olisi vielä kaikkia vaadittavia liitteitä. Toimita puuttuvat liitteet mahdollisimman pian. (käsittelyajat voivat olla pitkiäkin)
- ❖ Tarkista muuttajan muistilistasta asiat, jotka on huomioitava uuteen kotiin muutettaessa
- ❖ Jos sinulla ei ole kaikkia tarvittavia huonekaluja ja astioita niin hyödynnä kirpputorit, sukulaisten varastot ja tiedustele sosiaalitoimistosta mahdollisuuttasi muuttoavustukseen
- ❖ Tutustu taloyhtiön järjestyssääntöihin, jotta ei tule yllätyksiä.
- ❖ Ilmoita vuokranantajalle jos jokin asunnossa rikkoutuu
- ❖ Ilmoita vuokranantajalle jos et pysty maksamaan vuokraa ajallaan ja yritä sopia uusi eräpäivä vuokralle
- ❖ Huomioi naapurisi, mutta myös heidän on huomioitava sinut, jotta kaikkien asuminen onnistuisi
- ❖ Muista, että varsinkin kerrostalossa elämisen ääniä kuuluu hiljaisuuden ulkopuolella

MUUTTAJAN MUISTILISTA

- ☐ Vuokrasopimus
- ☐ Asumistukihakemus (voit lähettää hakemuksen vaikka sinulla ei vielä olisi kaikkia tarvittavia liitteitä). Täydennä liitteet myöhemmin)
- ☐ takuuvuokra
- ☐ miten muutetaan, kuka auttaa? riittävä määrä muuttajia takaa muuton sujumisen
- ☐ sähkösopimuksen tekeminen
- ☐ Internet-sopimus jos ei liikkuva netti
- ☐ kotivakuutus irtaimistolle
- ☐ muuttoilmoitus, aikaisintaan kuukausi ennen muuttoa ja viimeistään viikko muuton jälkeen (netissä postin muuttoilmoituspalvelu)
- ☐ ilmoita uusi osoite ystäville, sukulaisille, pankkiin, kirjastoon jne. (moneen paikkaan osoite päivittyy väestörekisterin kautta)
- ☐ onko televisiosi uuteen kotiin sopiva? (antenni vai kaapelitalous)
- ☐ pakkaa tavarasi huolellisesti, jotta särkymisiltä vältytään ja tavaroitten muuttaminen nopeutuu
- ☐ tarvittaessa muuttoilmoitus isännöitsijälle (kuka muuttaa, mihin muuttaa ja milloin muuttaa)
- ☐ tarkista onko uudessa asunnossasi palovaroitin ja toimiiko se (nykyään lakisääteinen)
- ☐ tupaantuliaisten järjestäminen. Huomioi juhlienkin aikana naapurisi ja taloyhtiön järjestyssäännöissä mainittu hiljaisuusaika. Et-hän halua menettää uutta kotiasi!

ITSENÄISEN ASUJAN MUISTILISTA

Itsenäinen asuminen tuo vapautta, mutta myös samalla vastuuta monista asioista. Muistettavana on monia käytännön asioita, jotta arki omassa kodissa sujuisi. Sinä olet vastuussa asunnostasi ja siitä, mitä siellä tapahtuu.

- ☐ Hae ja avaa postisi
- ☐ Jos posti tuo kirjeitä, joiden sisältö on sinulle vaikeaselkoista, kysy neuvoa.
- ☐ Laskut on maksettava viimeistään eräpäivänä. Perintätoimistossa laskun loppusumma kasvaa helposti moninkertaiseksi. Jos et pysty maksamaan, neuvottele uusi eräpäivä tai maksuohjelma.
- ☐ Käy ruokakaupassa, kukaan muu ei täytä jääkaappiasi. Kauppareisulle kannattaa tehdä mukaan ostoslista, niin välttyt helpommin heräteostoilta.
- ☐ Tee kotiruokaa, se on monin verroin eineksiä halvempaa ja maukkaampaa
- ☐ Muista tiskata!
- ☐ Siivoa kotisi säännöllisesti. Siisti koti on viihtyisä ja asunto pysyy paremmassa kunnossa.
- ☐ Muista pyykinhuolto
- ☐ Ilmoita vuokranantajalle vuotavista hanoista tai muista asunnon epäkohdista
- ☐ Pidä yhteyttä ystäviisi, älä jää yksin neljän seinän sisälle
- ☐ Tutustu asuin ympäristöösi ja sen harrastusmahdollisuuksiin
- ☐ Muista avaimet taskuun kotoa lähtiessäsi, talohuollon ovenavaus palvelu ei ole ilmaista.

ITSENÄINEN ASUMINEN**SUUNNITELMA**

Opiskelija: _____

Omat tavoitteet: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut näistä tavoitteista (ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija

_____
Ohjaaja

ITSENÄINEN ASUMINEN

Nimi: _____

Osaatko seuraavat asiat:

	en osaa	tarvitsen tukea	osaan
etsiä vapaita vuokra-asuntoja	☐	☐	☐
tehdä asuntohakemuksen	☐	☐	☐
arvioida tulojeni riittävyyden vuokraan	☐	☐	☐
hakea tukia muuttamiseen ja asumiseen	☐	☐	☐
tiedän missä teen sähkösopimuksen	☐	☐	☐
tiedän missä teen kotivakuutuksen	☐	☐	☐
tiedän miten teen muuttoilmoituksen	☐	☐	☐
huolehtia kotini siisteydestä	☐	☐	☐
huolehtia asunnosta	☐	☐	☐
luoda itselleni ympäristön jossa viihdyn	☐	☐	☐
tutustua uusiin paikkoihin	☐	☐	☐
hakea apua, jos sitä tarvitsen	☐	☐	☐
kysyä neuvoa mieltäni askarruttavista asioista	☐	☐	☐
tiedän mistä saan apua asumisasioissa	☐	☐	☐

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nuoren nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HAL- LITSEE	TARVITSEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LISÄÄ NIMIKIRJAIMEESI)
oman asunnon hankkiminen				
itsenäisen asumisen vastuut				
omasta kodista huolehtimi- nen				
taloudellinen toimeentulo uudessa kodissa				
verkostojen ja harrastusten säilyttäminen muutosta hu- olimatta				
itsenäisen asumisen vapaus ja vastuu				

7. TYÖLLISTYMINEN

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TAVOITTEET:

- työnhaun tavat
- ajantasaiset työnhakumateriaalit
- työhaastattelu
- työelämän pelisäännöt

KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT:

- materiaali työnhausta
- hakemuksen ja cv:n tekeminen
- TE-toimiston palveluihin tutustuminen

SUUNNITELMA JA ARVIOINTI:

- miten ja millä menetelmillä tavoitteisiin päästään?
- millä aikataululla tavoitteeseen pyritään?
- miten ja milloin toteutuminen arvioidaan?

Työllistymisen osa tavoitteita:

- työnhaun tavat: taito hakea työpaikkaa, TE-toimisto, ”piilotyöpaikat”
- ajantasaiset työnhakumateriaalit: työhakemus, cv,
- työhaastattelu: miten valmistautua työhaastatteluun, miten toimia työhaastattelussa,
- työelämän pelisäännöt: miten työpaikalla toimitaan, työaikojen noudattaminen, sairastumiset, lomat, työntekijän velvollisuudet ja oikeudet

Tavoitteiden saavuttamisen tukena käytettäviä menetelmiä:

- työnhaun tavat
- tarvittaessa työnhakumateriaalien päivitys (hakemus ja cv)
- työhaastattelu harjoitteet
- keskustelua työelämän pelisäännöistä ja siitä mitä työnantaja arvostaa työntekijässä
- info TE-toimiston palveluista
- hyvä lähde työllistymiseen ja työelämään liittyvissä asioissa: Nikkilä, M. 2008. Avaimet työelämään. Veltor.

Suunnitelma ja arviointi:

Nuoren kanssa tehdään yhdessä yksimielisyyteen pyrkien suunnitelma miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Suunnitelmassa ensisijaisen tärkeää on nuoren sitoutuminen ja motivaatio. Suunnitelma on hyvä tehdä kirjallisena ja allekirjoitettuna. Siinä tulee sopia millaisella aikataululla edetään ja milloin tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

TYÖNHAUN TAVAT

1. **Hakemukset avoimeksi ilmoitettuihin työpaikkoihin.** Avoimia työpaikkoja ilmoitetaan TE-toimiston Internet-sivuilla, lehdissä, ammattilehdissä jne. Hakemus on useimmiten kaksiosainen, joka sisältää hakemuskirjeen sekä ansioluettelon (cv:n). Valmiit hakulomakkeet ovat yleistyneet sähköisen hakemisen myötä.
2. **Yhteys- eli kontaktiverkostot.** Verkosto koostuu esim. aiemmista työharjoittelupaikoista, ystävistä, tutuista, sukulaisista ja naapureista.
3. **Avoimet hakemukset.** Markkinointikirjeet itseään kiinnostaviin työpaikkoihin.
4. **TE-toimiston palvelut.** Työnhakusuunnitelman tekeminen työvoimanuvojan kanssa, sekä virkailijoiden ammattitaidon hyödyntäminen eri työllistymisväylien löytämisessä.
5. **Rekrytointitilaisuudet**
6. **Puhelinyhteydenotot suoraan yrityksiin**
7. **Henkilöstövuokraus** voit ilmoittautua henkilöstöä vuokraavan yrityksen listoille, jolloin voit saada heiltä työtarjouksia.

Maija Malli
tähän osoitteesi
ja puhelinnumerosi
sekä sähköpostiosoite

TYÖHAKEMUS
15.4.2013

kenelle osoitettu
työpaikan nimi
ja osoite

VARASTOAPULAINEN (eli tähän haettu tehtävä)

Näin ilmoituksenne varastoapulaisen tehtävästä internetissä työvoimatoimiston sivuilla ja kiinnostuin heti! Olen reipas ja ulospäin suuntautunut 17-vuotias tyttö Joensuusta. Tulen hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja minulla on jo jonkin verran kokemusta varastotyöstä. Siksi uskonkin, että minusta olisi teille paljon hyötyä varasto työssänne! (Tähän missä näit työpaikan ja miksi kiinnostuit)

Päätin peruskouluni viime keväänä Koululan yläasteella. Kesällä 2012 toimin apulaisena K-raudan varastolla. Välillä olin myös myymälän puolella asiakaspalvelussa. Asiakkaiden kanssa tulin hyvin toimeen ja sain paljon positiivista palautetta oma-aloitteisuudestani. Syksyllä olin kuukauden tavaran kuljettajana matkahuollossa. (Tähän lyhyt tiivistelmä mitä on tehnyt alaan liittyen tai muutenkin työelämässä)

Harrastuksiini kuuluvat koiran kanssa ulkoilu, jumppa, lukeminen ja jalkapallo. Koulussani olin urheilukerhossa ja osallistuin erilaisten koulujen välisten kilpailujen järjestämiseen. Luonteeltani olen avoin ja iloinen. Työntekijänä minua on keuhutettu ahkeraksi sekä reiluksi työkaveriksi. (Tähän harrastuksista, omista hyvistä puolista ja realistista itsekehua)

Toivon, että voin tulla kertomaan itsestäni lisää mahdollisimman pian. Odotan innolla yhteydenottoanne!

Ystävällisin terveisin

Maija Malli

ANSIOLUETTELO
15.4.2013

HENKILÖTIEDOT

Maija Malli
Osoitteesi
puhelinnumerosi
sähköpostiosoitteesi
syntymäaika / perhesuhteet

KOULUTUS

peruskoulu, missä ja milloin
ammattitutkinto, missä ja milloin
muut koulutukset

TYÖKOKEMUS

työkokemus 1: milloin, missä, mitä tehtäviä?
työkokemus 2: milloin, missä, mitä tehtäviä?
jne. aikajärjestys uusimmasta vanhempaan

KIELITAITO

suomi: äidinkieli
ruotsi: tyydyttävä
jne.

ATK-TAIDOT

internet, Microsoft Office

HARRASTUKSET

Ulkoilu koiran kanssa, järjestötoiminta,
jne.

VASTUUTEHTÄVÄT

esim. valmennustehtävät, järjestöjen vastuutehtävät.

SUOSITTELIJAT

Nimi ja puhelinnumero jos esimerkiksi joku aikaisempi työnantajasi voi suositella sinua.

TYÖPAIKKAHAASTATTELU

Haastatteluun valmistautuminen alkaa yleensä jo työpaikka hakemusta laadittaessa. Silloin otetaan selvää millaiseen yritykseen ollaan pyrkimässä. Työpaikan odotukset ja omat osaamisalueet pitää saada kohtaamaan ja niiden esilletuominen haastattelussa on tärkeää. Oma osaaminen pitää pystyä kertomaan todellisuuspohjaisesti ja konkreettisesti. Jos työkokemusta ei ole ehtinyt kertyä, kannattaa painottaa hyvin onnistuneita työharjoitteluja.

Haastattelussa sinulla saattaa olla tilaisuus esittää itse jokin kysymys työnantajalle eli tähän kannattaa varautua. Jos sinulle esitellään yrityksen tiloja esitä kiinnostuksesi äläkä vain ”löntystä” perässä. Haastattelussa suuri merkitys on sanattomalla viestinnällä, siksi on tärkeä miettiä pukeutumista, kättelyä, ilmeitä ja eleitä.

Haastatteluun valmistautuminen

Valmistaudu vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- oma elämäkertasi
- koulutuksesi
- työkokemuksesi
- syyt työpaikkojen vaihtumiseen
- toiveesi ja odotuksesi
- miksi olet hakenut juuri tätä paikkaa
- perhesuhteesi
- harrastuksesi

Muista erityisesti:

- mene haastatteluun ajoissa
- ota etukäteen selvää missä haastattelupaikka sijaitsee
- pyri nukkumaan hyvin haastattelua edeltävä yö
- ota mukaan tarvittavat asiakirjat ja todistukset
- luo itsestäsi positiivinen kuva: jos et itse usko mahdollisuuksiisi, et voi vakuuttaa myöskään muita.
- kysy miten hakumenettely etenee haastattelun jälkeen (milloin valinta tehdään ja miten päätöksestä ilmoitetaan)

Myönteisen ensivaikutelman luominen

- ole ryhdikäs ja pukeudu siististi (mieti minkälainen pukeutuminen sopii kyseiseen työpaikkaan)
- katsekontakti
- ryhdikäs kädenpuristus
- selkeä ja sopivan kuuluva äänenkäyttö
- valmistaudu vastaamaan yllättäviinkin kysymyksiin

Työhaastattelussa jokainen jännittää, mutta kokemuksen myötä varmuus kasvaa. Kokeneet haastattelijat kuitenkin ymmärtävät tilanteen jännittävyys haastateltavalle ja antavat anteeksi jännityksen tuoman jäykkyyden. (SAMK 2013.)

TE-toimiston palvelut:

Jos jäät työttömäksi

Ilmoittaudu työnhakijaksi TE-toimiston sähköisellä lomakkeella (löytyy sivuilta www.mol.fi), palveluun kirjaudutaan omilla verkkopankkitunnuksillasi. Tämän lisäksi sinun on ilmoitauduttava työnhakijaksi henkilökohtaisesti TE-toimistossa kymmenen päivän kuluessa. TE-toimistosta saat tukea työnhakuun ja sinulle tehdään henkilökohtainen työnhakusuunnitelma (TE-palvelut 2013.) Työnhakusi on oltava voimassa, jotta voit hakea sinulle kuuluvaa työttömyysetuutta.

TE-toimistolla on lakisääteinen velvollisuus tarjota jokaiselle alle 25-vuotiaalle sekä alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työttömälle viimeistään kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen työtä, koulutusta, työkokeilua, työnhakuvalmennusta tai ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja (TE-palvelut 2013.)

TE-toimiston palveluja nuorille:

- avoimet työpaikat
- työvoimakoulutus
- koulutusneuvonta
- ammatinvalinnanohjaus ja urasuunnittelu
- Sanssi-kortti (palkkatukea työnantajalle nuoren palkkaamiseen)
- työkokeilu
- työnhakuvalmennus
- työhönvalmennus
- koulutuskokeilu
- apua työmarkkinatuen hakemiseen

(Huotari 2013)

TYÖLLISTYMINEN**SUUNNITELMA**

Opiskelija: _____

omat tavoitteet: _____

Suunnitelma miten pääsen tavoitteisiini (käytettävät menetelmät, arviointi ja aikataulu): _____

Olen sopinut näistä tavoitteista (ohjaajan nimi)

_____ kanssa

Päiväys: _____

_____
Opiskelija

_____
Ohjaaja

TYÖLLISTYMINEN

nimi: _____

Osaatko seuraavat asiat:

	en osaa	tarvitsen tukea	osaan
hakea avoimia työpaikkoja	☐	☐	☐
hakea mahdollisia työpaikkoja	☐	☐	☐
käyttää TE-toimiston työnhakija palveluja	☐	☐	☐
tehdä työhakemuksen	☐	☐	☐
tehdä avoimen hakemuksen	☐	☐	☐
tehdä cv:n	☐	☐	☐
toimia työhaastattelussa	☐	☐	☐
tehdä työsopimuksen	☐	☐	☐
noudattaa työelämän pelisääntöjä	☐	☐	☐
toimia työpaikalla	☐	☐	☐

NUOREN KANSSA KÄSITELLYT ASIAT JA NIIDEN HALLINTA

Nuoren nimi: _____

AIHE	KÄSI- TELTY	HALLIT- SEE	TARVITSEE TUKEA	MUUTA HUOMIOITAVAA (LISÄÄ NIMIKIRJAIMESI)
Työnhakutaidot				
Työhakemuksen tekeminen				
Ansioluettelon tekeminen				
Työhaastatteluun valmistautuminen				
Työelämän pelisäännöt				
Te-toimiston työnhakijapalvelut				

VINKKEJÄ NUORTEN KANSSA KÄSITELTÄVIKSI TEEMOIKSI

- omat juuret (mistä olen kotoisin, mistä sukuni tulee)
- haaveet ja suunnitelmat (esim. unelmakartan avulla). Unelmakartassa tehdään paperille kuvakollaasi leikkaa liimaa menetelmin. Lehdistä leikataan kuvia, jotka kuvastavat omia unelmia ja kuvat liimataan yhdelle paperiarkille unelmakartaksi, jonka voi halutessaan kiinnittää oman huoneensa seinään).
- omat arvot
- oman verkoston luominen
- kodin perustaminen
- oma tila
- lähiympäristöön tutustuminen ja siellä liikkuminen
- ryhmässä toimiminen
- mielipiteiden muodostaminen ja ilmaisu
- ongelmanratkaisu
- itsenäinen vai yksinäinen?
- päätöksentekotaito
- arki ja juhla

(kivelä & Lempinen 2010. 59.)

NUORI ITSENÄISTYY

Nuoren itsenäistyessä ja muuttaessa omaan asuntoon voi pohtia alla olevia kysymyksiä. Nuoren kokiessa hallitsevansa kyseiset asiat, tulee hän todennäköisesti selviytymään itsenäisestä asumisesta.

- ☐ osaako nuori laittaa perusruokaa itselleen?
- ☐ osaako hän pestä pyykkinsä?
- ☐ osaako siivota oman asuntonsa?
- ☐ osaako hän käyttää rahaa säästeliäästi?
- ☐ osaako ja erityisesti muistaako hän maksaa laskunsa?
- ☐ osaako hän asioida virastoissa?
- ☐ osaako hän hakea työpaikkoja?
- ☐ osaako hän käyttäytyä asiallisesti työpaikkahaastattelussa?
- ☐ osaako hän hoitaa itseään jos hän sairastuu?
- ☐ osaako nuori hakea apua sitä tarvitessaan?

(Rouvinen-Kemppinen & Kemppinen 2000, 193.)

HYÖDYLLISIÄ INTERNETOSOITTEITA NUOREN KANSSA KÄYTETTÄVÄKSI

http://www.kansanterveys.info/c/files/9113/5107/5832/Nuoren_terveysresepti.pdf

Osoitteesta löytyy tulostettava nuoren terveysresepti.

<http://www.ukkinstituutti.fi/liikuntapiirakka> Osoitteesta löytyy liikuntapiirakka ohjeistuksineen.

www.martat.fi Marttojen sivuilta löytyy hyvää perustietoa monilta elämän osa-alueilta, kuten ruoka, kodinhoito ja raha-asiat.

www.nal.fi Osoitteessa paljon asumiseen liittyvää hyödyllistä tietoa.

www.mol.fi TE-toimiston sivut

www.kela.fi

www.jns.fi Joensuun kaupungin sivut

www.sak.fi monipuolista tietoa työelämästä

<http://www.asumisenabc.fi/index.html> hyödyllistä tietoa omaan asuntoon muuttavalle.

<http://www.mll.fi/nuortennetti/> paljon hyödyllistä tietoa nuoruudesta ja erilaisista nuorten asioista.

<http://www.e-mielenterveys.fi/> paljon tietoa aiheesta mielenterveys

HYÖDYLLISIÄ LÄHTEITÄ KÄYTETTÄVÄKSI ITSENÄISTYMISEN TUKEMISEEN:

Laine, M. i.a. APUA, mitä mä teen!?. Helppimesta ry.

Nikkilä, M. 2008. Avaimet työelämään. Veltor.

LÄHTEET

Huotari, A. 2013. Henkilökohtainen tiedoksianto.

Kemppinen, P & Rouvinen-Kemppinen, K. 1998. Tee jotakin toisin - toiminnallinen elämänhallinta. Vantaa: Kustannusvalmennus P & K. Oy.

Kivelä, V & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan, nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: Kota-lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. i.a. Vanhempainnetti. Internet-sivut. <https://mll-fi.directo.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tyokalut/nuorelle/> Viitattu 18.4.2013.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen, Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Rouvinen-Kemppinen, K. & Kemppinen, P. 2000. Luovuuden kukoistus - toiminnallinen harjoituskirja. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy.

Satakunnan ammattikorkeakoulu. i.a. Samk työnhakuopas. Viitattu 25.4.2013. <http://www.samk.fi/rekry/opiskelijat/tyonhakuopas>

Te-palvelut. i.a. Työnhakijapalvelut. Viitattu 30.4.2013. http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/index.jsp

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.